

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

15 - 21 septembrie 2004
(Anul XXXVII)

36

■ literatură

Interviurile
României literare

Despre
N. Steinhardt
cu dl.
Gavrilă Pleș

paginile

18
19

■ actualitatea

Ioana Pârvulescu

Un graur
la București
Utopie neagră

pagina

3

■ literatură

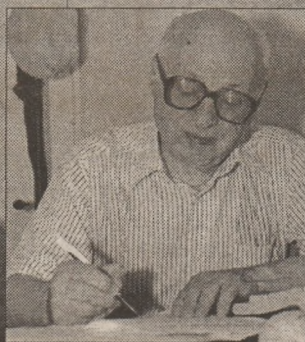
Profil
**Virgil
Duda**

paginile

14
15

i n t e r f e r e n t e

ARE MATEMATICA O VALOARE CULTURALĂ?

un eseu de
**Solomon
Marcus**

- **Matematica, între păcat și coșmar**
- **Atitudinea inginerilor - între rezervă și atracție**
- **O părere a lui Mircea Eliade; de la Cantemir la Barbilian și Blaga**
- **Un caz emblematic: Mihai Eminescu**
- **Încercări de excludere a matematicii din cultură**
- **Prezența matematicii în mass-media**
- **Ce-și amintesc adulții din matematica învățată la școală?**

paginile

16
17

Așadar, le înțeleg lăcomia, prostia, nemernicia atunci când e vorba de averi dobândite pe baza unei semnături date pe genunchi. Nu înțeleg, însă, năvala pesedelor în două domenii care, în mod normal, ar trebui să-i lase indiferenți — învățământul și medicina. Dacă te uiți la structura salarială din România, chiar nu înțelegi de ce pesedeii nu se fac polițiști, magistrați, electricieni sau mineri. Pentru că una e să iei un cinci milioane și ceva ca profesor, patru spre cinci ca medic și douăzeci ca magistrat (nu mai pun la socoteală suplimentele și privilegiile de care se bucură polițiștii sau cei din armată, de la spitale cu circuit închis la case de odihnă și gratuități din cele trecute la rubrica „secret de serviciu”).

Și totuși, geme parlamentul de profesori universitari. Cineva din afară și-ar imagina că o instituție garnistă cu atâtea somități trebuie să producă legi pe care să se bată și experții de la U.E. Aiurea! De la agramatism rușinoase la aberații de gândire, de la șmecherii în care citești imediat intenția de fraudă la necunoașterea șocantă a realității și oamenilor cărora li se adresează găsești de totate. Iată un exemplu uluitor din „Regulamentul de aplicare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice”: la Art. 101 spune despre marcasele longitudinale că sunt de trei feluri, al treilea având rolul „de delimitare a părții carosabile”. Art. 104, punctul 4, din contră, te atenționează că „Nu sunt considerate marcase longitudinale liniile [...] care delimitează marginile părții carosabile...” Și ne mai mirăm că avem cele mai multe accidente de circulație din Europa...

Învățământul a fost primul înecat cu cinism de puterea hidrologului Ion Iliescu. La început mi-am închipuit că profesorimea e lăsată la coada grilei de salarizare pentru că exista presiunea minerilor, a securiștilor, a ofițerilor din armată și poliție care s-au pus imediat la dispoziția puterii neo-comuniste.

Mai apoi, când lucrurile au început să se așeze, ierarhia s-a păstrat. Profesorii universitari Constantinescu Emil și Petre Zoe, cele două (hai să nu zic nulități) unulasutăități politice, erau mai preocupate să-și croiască o imagine de lideri zonali decât de problemele fierbinți ale țării pe care un destin șchiop a făcut s-o conducă. Imaginându-și, probabil, că șmecheriile diversioniste ale lui Dorin Marian îi vor eterniza la putere, ei au întors cu cinism spatele tocmai păturii din care proveneau.

Primul șoc pe care l-am avut în acest domeniu a fost la începutul anilor '90. Atunci, din neantul dobrogean s-a întrupat o arătare greu de catalogat, care se descria

produs: inși gîngavi, ce transpirau la simplul gând că trebuie să citească o carte, au răspândit fericirea pe teritoriul patriei, „predând” la șase-sapte „universități” deodată, contra unor sume colosale, la care colegii lor de la „stat” nici nu visau. Când lumea a început să se prindă ce-i cu escrocheria cu „particularele”, erau suficient de puternici pentru a pătrunde (numai ei știu cum) în universitățile de stat. Adică acolo unde îi găsim și acum. Ce rector (când nu are el însuși vreuna din calitățile de mai sus) nu e mândru să aibă în subordine ditamai senatorul, deputatul sau ministrul? Vă închipuiți cu ce satisfacție îi povestește nevastei sau amantei (ori amândurora): „Să vezi, dragă, ce-am dat azi de

de doctorat salariul e un simplu bacșiș. Așa încât îi doare-n dos că asistenții (care de obicei duc greul materiilor prin care ei se plimbă ca vodă prin lobodă) trudesc pentru o sută de dolari, ca niște ocnași condamnați la locul de muncă.

În medicină, lucrurile stau invers. Cum e greu să produci peste noapte un medic, destui oameni în halat alb și-au încercat norocul în politică. Dacă nu reușeau prin talentele profesionale, de ce n-ar fi încercat și cu bastonul politicului? De la exemplul funestului Iulian Mincu până la Beuranul-plagiator sau hiperpotentul Branea, amatorul de sex oral cu studentele, medicina de vârf (vorba vine!) românească

ți-ai găsit! Printr-un mișmaș demn de cele mai bune momente ale cleptocrației pesediste, în loc ca Brădișteanu să se ridice la nivelul cerințelor legii, aceasta a coborât în subsolurile în care se află individul în cauză. Astfel încât în urma unui concurs ce-ar fi făcut să pălească arbitrii de la olimpiada ateniană, numitul a ajuns iar ce-a fost, ba chiar mai mult decât atât.

În stilul-i cunoscut, el a dat niște declarații belicoase. Dar nu amenințările mă miră, nu aroganța inimaginabilă mă dezarmează. Ci afirmația lui cu așa-zis substrat managerial: „Întrebați-mă cu cât am să reduc costul operațiilor și al spitalizărilor.” Carele vasăzi așa! Reducerea costului operațiilor și spitalizărilor! Asta într-o țară în care după intervenții chirurgicale majore ești scos în trei-patru zile din clinică și trimis să te tratezi la domiciliu! Într-o țară în care pacientul vine în din ce în ce mai multe cazuri cu vata, seringă și antibioticul de acasă! Într-o țară în care deși plătești de te îndoi asigurările medicale nimeni nu se uită la tine dacă nu întinzi picul cu euro!

Ăsta da management! În loc să se laude că va aduce sponsorizări, că va accesa programe europene și mondiale, că va elimina atmosfera de abator din spitalele românești, musiu Brădișteanu promite că la viitoare operație trebuie să aducem nu doar scalpелul, ci și urna în care să ni se depună cenușa! Cum altfel să înțeleg reducerea costului operațiilor? Deci, nu medicamente mai multe și mai scumpe, ci pilule de doi bani și frecții din abundență!

După toate acestea, nu mă mai mir că pesedeii au paralizat și ultimele două domenii unde ar fi fost preferabil să nu pună piciorul. Românii trebuie nu doar transformați în niște oligofreni, ci și exterminați atunci când proasta inspirație i-a făcut să se îmbolnăvească. Și mai înțeleg că vorbele lui Murphy — „Trăitul e periculos pentru viață” — se aplică în România așa cum nu se aplică nicăieri. ■

**contrafort
de Mircea Mihaiescu**

Hidrologia îneacă România

Înțeleg amestecul pesedelor în fotbal — acest joc dotat de englezi cu reguli simple e exact la nivelul puterii lor de înțelegere. Înțeleg amestecul în concursurile de muzică ușoară — că doar toți avem neveste dornice de afirmare. Înțeleg pasiunea pentru concursurile de frumusețe — cine n-a fost tânăr și fierbinte? Înțeleg chiar pasiunea pentru furturile la scară mare: după ce le-ai dobândit pe cele de mai sus e nevoie, nu-i așa, de vile cu piscină și jeep-uri nichelate. Cum să te arăți în lume doar cu burtoiu revărsat peste curea și cu eterna nădușeală pe obraji buhăiți? Una e când îți extragi trupul rubicond din merțan și alta să ieși din spatele unui ghișeu unde ai rupt bilete pentru tramvai (nu fac metafore, unii din miliardarii români chiar au urmat acest traseu!)

pe sine drept senator și conferențiar universitar. Departe de-a rămâne unic, modelul s-a răspândit cu viteza fulgerului. Ahtiați după titluri, tot felul de politruci au luat cu asalt comisia de acreditare și promovare a ministerului învățământului, ieșind cu patalamaua mult râvnită și arătând-o tuturor ca pe-un trofeu demn de capetele de mistreț al liderului lor, Năstase.

Debușul acestor pseudo-savanți au fost, desigur, universitățile particulare. Cum orgoliul nu le era suficient, și-au scos diplomele la

toți pereții cu boul ăla de ministru, care-a venit să-i semnez o cerere agramată...

Pentru astfel de arătării posesoare

ne-a oferit totul. Ni i-a oferit pe Sorin Oprescu și pe Ovidiu Brânzan, dar mai ales pe inclasabilul Șerban Brădișteanu.

Pe ăsta chiar nu prea știi de unde să-l iei. În urmă cu un an, presa a scris lucruri incredibile: de la abuzurile și violențele din spital, la imensa avere acumulată. În același timp, nimeni nu i-a contestat calitățile profesionale. Adunând și scăzând, s-a ajuns la o soluție ce părea rațională: omul nu mai avea drept să conducă instituțiile medicale, dar putea să profeseze în voie.

România literară®

Director:
NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
Fundăției
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef
TUDOREL URIAN - secretar general de redacție
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINULESCU.
Redactori asociați: **IOANA PĂRVULESCU,**
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: **CONSTANȚA BUZEA** (pag. 3, 8, 11, 16, 17, 18, 19, 30), **SIMONA GALAȚCHI** (pag. 1, 7, 20, 23, 25, 26, 29, 32), **ECATERINA IONESCU** (pag. 2, 4, 5, 13, 14, 15, 21, 22), **NINA PRUTEANU** (pag. 6, 9, 10, 12, 24, 27, 28, 31).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Tema numărului: *Un graur la București (Ioanei Părvulescu)*

Tehnoredactare computerizată:
IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV11989444450 (USD) și RO87BRDE445SV11920914450 (EUR).
CORNELIU IONESCU (director administrativ), **MIRONA LAUDĂ** (economist principal), **GHEORGHE VLĂDAN** (difuzare, tel. 212.79.86).
Secretariat: **SOFIA VLĂDAN.**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania), **GABRIELA MELINESCU** (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ** (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista *România literară* este editată de Fundația *România literară* cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

Un graur la București

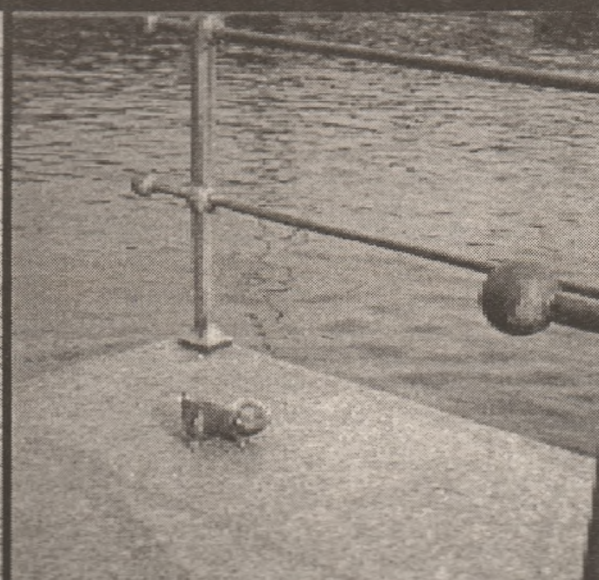
Utopie neagră

Din ce e făcut un oraș? Din piatră de construcție, ciment și asfalt, din oameni și mișcări, din vehicule, din monumente și piețe, din cerul care e îndeobște ascuns sub pîclă? Din lumină electrică și apă curentă? Din imagini de album, din contraste pitorești care se dau, gratuit sau la prețuri pipărate, vizitatorilor străini? Din evenimente care apar pe prima pagină a gazetelor și din fragmente dezordonate de viață personală? Din gunoaie, gunoaie și iar gunoaie? Din negocieri, declarații, explicații și afirmații? Din mărfuri expuse opulent în lanțuri de magazine?

Există, fără îndoială, mai multe orașe în fiecare oraș mare: orașul celor cu casă și al celor fără acoperiș deasupra capului, orașul profesorilor și cel al polițiștilor de la circulație, orașul de zi și cel de noapte, cel știut și cel misterios. Bucureștiul, numit cîndva la plural, Bucureștii, nu face excepție. Dintre toate orașele închise între zidurile nevăzute ale Bucureștiului de azi cel mai urît este, fără îndoială, orașul de zgomote.

Fotografii de Ioana Părvulescu

Pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, domnul François-Marie Arouet, mai cunoscut sub numele de Voltaire, se plînge deja de zgomotul infernal al Parisului. Un secol mai tîrziu, urechile lui Hugo și ale contemporanilor săi suportă zi de zi vacarmul amețitor al capitalei, oraș-lumină, dar și oraș-gălăgie. Din momentul în care zierele anunță *à la une* vești alarmante cu privire la sănătatea lui Victor Hugo, în mai 1885, strada pe care locuiește este acoperită cu paie, pentru ca hurelul făcut de roțile trăsurilor și pocnetul metalic al potcoavelor să nu tulbure odihna bolnavului. Poate că, trăind între vocile neauzite ale personajelor și în liniștea plină de viață a cărților, scriitorii sînt mai sensibili la agresivitatea sonoră a marilor orașe. Dar, pe măsură ce trece timpul, iar progresul tehnic creează noi variante de zgomot, asaltul buruienilor auzului este tot mai concertat și firavele noastre fire de liniște înflorită sînt atacate, invadate, distruse. Tortura sonoră se diversifică de la o clipă la alta și nimeni nu-i mai poate scăpa.

Se pare că există o pasăre capabilă (și mai ales domestică) să imite ciripiturile și trilarile oricărei specii de cîntătoare din vecinătatea ei. O imitatoare de geniu, un fel de poetă specialistă în parodii sau doar un epigon al măștrilor pădurii, o decadentă sau o postmodernistă talentată. Este vorba de graur. Oamenii se războiesc cu graurii pentru că dau iama, în stoluri mari, în vîi și livezi. Cam obișnuiți să profite de pe urma creației altora, ca toți postmodernii, ei mănîncă pe-nfundate struguri și prune, evitîndu-le însă, cu lăudabilă grijă ecologică, pe cele stropite cu chimicale.

Mai nou, scria în revista din care am aflat aceste amănunte, graurii au început să imite și fragmentele muzicale de pe telefoanele mobile ale excursioniștilor. Întrebîndu-mă dacă nu e cumva o glumă, am luat din raftul cel mai de

sus al bibliotecii mele *Scrieri alese* de Odobescu și am recitit la repezeală paginile dedicate de el graurilor, personaje culturale încă de la Martial, Dante și Buffon. Or, totul se confirmă: și Odobescu vorbește despre talentele multiple "ale acestui interesant neam de păsări" pe care, dacă le trimiți la pension "învăță franțuzește, pronunțînd gras litera r, întocmai ca la Paris". Buffon, zice Odobescu, "a auzit grauri vorbind nemțește, latinește și elinește". Aflînd că graurii vizitează periodic orașele, preferîndu-le pe cele italiene, Roma, Florența sau Pisa, încă o dovadă a chemării lor artistice, mi-am închipuit un graur ghinionist poposit la București în septembrie 2004, poate chiar pe balconul meu, însoțindu-mă apoi pe traseele zilei, un graur pe care obligațiile profesionale ale speciei îl pun în situația de a imita toate creațiile sonore ale orașului nostru. Nu sunete și melodii, ci zgomote și cacofonii.

Fîind o perioadă de reamenajări ale apartamentelor din blocuri și a instalării de centrale termice (ceea ce presupune și desprinderea vechilor calorifere) ziua începe cu ciocănituri în țevile metalice, peste care năvălește un zuzuit de freză sau de bormașină gigantică. Pereții camerei vibrează cînd în duet, cînd în cvartet, iar cafeaua din ceașcă mi se încrețește o dată cu timpanul. După acest debut în forță, tot ce urmează nu poate fi decît gîdilătură sonoră. Bubuiturile vin de la etaje diferite, uneori sincronizate, alteori dîndu-și prioritate, în funcție de registru, ca boxele din sălile de cinema de la Moll. Nu aud telefonul și mi dau seama că a sunat abia după ce vîd beculețul roșu clipind, semn că am un mesaj. E bine că simțurile noastre se completează reciproc și, cînd unul e în suferință, celelalte compensează. După două ore de zgomote amplificate și intersectate, îmi spun că orice fel

de intenție, fie ea intelectuală sau gospodărească, este zadarnică și plec de acasă coborînd în fugă cele 6 etaje, pentru că liftul e ocupat cu transportul materialelor. Pe paliere zac vraște căzi, chiuvete, uși scoase din țîțîni, saci de ciment, grinzi și țevi. Cum camerele din blocul nostru sînt, indiferent dacă le măsoară cu metrul, cu pasul sau cu ochiul, neîncăpătoare, meseriașii au luat în stăpînire și coridoarele. E bine, se construiește, devenim mai civilizați.

Jos, lîngă Piața Iosif Sava dau, dacă o iau la stînga, de un pickhammer care te răsucesce pe lamele de burghiu ale bîrîntului său, dacă o iau la dreapta, de o casă pe jumătate desfăcută, cu zgomote mai înăbușite, dar praf mai mult. Aleg a doua variantă. Mă îndrept spre bulevard și, un timp, merg pe niște străzi unde noțiunea de "freemăt" sau de "murmur" al străzii nu și-a pierdut încă sensul: pot auzi tocurele onomatopoeice ale muzelor poezilor bucureșteni (a se reciti Cărtărescu) sau chiar scuturatul din aripi – zbr-zbr – ale vrăbiilor care fac baie în băltoace, neam cu care de altfel graurii conviețuiesc pașnic.

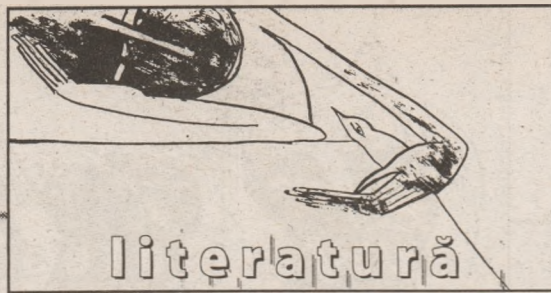
Pe bulevard larma e din nou de nesuporât: motoare ca de formula I și frîne care-ți dau fiori, un soi de aspirator sonor continuu care te amețește, a cărui vrajă rea nu e ruptă decît de cîte un claxon cu efect de împuscătură dintr-un thriller american. De altfel, strada e un thriller: oameni care merg dezlinat și dau peste tine, mașini care lasă în urmă valuri de toxine, automobile cu boxe performante și cu bașii ieșiți în afară, cîte un biciclist sau un tînar cu role, pe contrasens, ca-ntr-un sport extrem, trotuare ocupate pînă la zid de vehicule, poluare de toate felurile, olfactivă, sonoră, cINETICĂ, vizuală. Frînturi de dialog și monolog de roman joycean: ...asta da, nesimțire! ...dolari, adică nu, euro... am scăpat...cretin...e dată dracului... i-am zis eu... Un zgomot de coardă ciupită pe care nu-l pot identifica. Înjurături. Claxon. Sirenă de salvare. Frîne. Scîrîit. Întru într-o clădire. Și aici se lucrează, și aici praful e de un strat.

Revin acasă, cu gîndul de a recupera ceva din ziua pierdută. Seara se lasă în ciocănituri care au ceva de cod morse sau de dans ritual african, cu tobe. Din cînd în cînd zuzuitul frezei, zornăitul ferestrelor. S-a pornit și vîntul. În curtea interioară se aude o ceartă aprigă, țipete, farfurii sparte. O alarmă obsedantă, cinci minute. Un soi de hurel periodic, ca un sforăit de uriaș, întretăiat în manele. După 8 seara se potolesc zgomotele constructorilor, încep televizoarele date la maximum, astfel că poți ști cu exactitate audiența de pe fiecare post. La miezul nopții artificii, ca împuscăturile de lăsată-secului, după ora 1, numai cîinii comunitari cu lătrături și cu urlete de urît și de-ntristare. La 6, matinală, ciorile sparg tăcerea nopții luîndu-și zborul cu țipete negre din platanii de la marginea parcului. În orașul asurzit, începe o nouă zi. Bucureștiul pîrîie ca un pepene copt, cînd îl tai.

În mai puțin de o săptămînă, graurul ar muri, cu siguranță, dintr-o acută criză de creație sau dintr-una de identitate. Ceea ce la toți artiștii adevărați este cam același lucru.

Ioana PĂRVULESCU

Geo Vasile, *Lumea în 80 de cărți. Dicționar de literatură străină*, București, Fundația Culturală Libra, 2003. 424 pag.

Cartea este o surpriză, întrucât începuserăm să credem că Geo Vasile nu știe să scrie decât articole elogioase despre autori români mediocri. În *Lumea în 80 de cărți*, el prezintă și analizează cu competență opere ale unor scriitori valoroși din întreaga lume ca Saul Bellow, Dino Buzzati, Karel Capek, Julio Cortázar, Umberto Eco, Yasunari Kawabata, Curzio Malaparte, Vladimir Nabokov, Aleksandr Soljenițin, Michel Tournier.

Viorel Dianu, *Bucurați-vă și vă veseliți*, roman, București, Ed. Vinea, 2004. 212 pag.

Roman simplu și puternic, „rusec”, despre drama a doi părinți, George și Olimpia Pietreanu, al căror fiu, Bogdan, este distrus de dragostea fanatică pentru o femeie de joasă extracție, Puica. Părinții, oameni de modă veche, conduși în ceea ce fac de simțul datoriei și de bunăcuviință, sunt dezarmați în fața maleficei lor nore, care are ceea ce Marin Preda numea „neobosită inventivitate a tipului infect”. Ei continuă să-și iubească fiul – mankuf-izat – cu devotament și duiosie. Prozatorul descrie această iubire în cuvinte răscolitoare, fără să transforme totuși drama în melodramă.

Bucurați-vă și vă veseliți ne atrage atenția asupra lui Viorel Dianu și ne face să ne simțim vinovați pentru că nu i-am citit cărțile anterioare: volumele de proză scurtă *Revelație în do minor*, 1979, *Apoteoză meșterului*, 1984, *Iubiri alese*, 1998, *Ochiul Demiurgului*, 1999, *Șapte care mai de care*, 2000, și romanele *Suplinitorul*, 1986, *Crucea perpetuă*, 1995, *Înălțarea*, 1996.

Simion Bărbulescu, *Calea spinoasă a înțelegerii*, Cerașu, Ed. Scrisul Prahovean, 2004. 292 pag.

Fără să fie specialist în patristică, fără să cunoască ebraica și aramaica, Simion Bărbulescu s-a aventurat, riscant, în comentarea *Bibliei*, folosindu-se de câteva traduceri în limba română (din 1871, 1938 și 1968). Pregătirea sa de critic și

cărți noi
răsfoite de Alex. Ștefănescu

Cititorilor le place să-l vadă pe un poet riscând...

istoric literar, ca și o insolită combinație de experiență-intuiție în interpretarea miturilor îl ajută să încheie cu bine această aventură. Exegeza este neștiințifică, dar nu amatoristică. Practic este vorba de considerații *literare*, care ne ajută să privim *Sfânta Scriptură* și din altă perspectivă decât cea consacrată. Remarcabilă este, printre altele, caracterizarea impresionistă a *Bibliei*:

„Scrisă într-un stil sentimental-naiv, de o mare puritate și vigoare, foarte adesea revelat-divin, totdeauna la modul sublim, *Biblia* ni se prezintă drept prima încercare de explicare a condiției umane, a rosturilor omului în univers și istorie, a conexiunilor dintre starea naturală de libertate și starea umană de opțiune, dintre natură și grație (har), dintre vremelnicie și eternitate, a raporturilor dintre Dumnezeu și lume, dintre lumină și umbră, dintre esență și aparență, păstrând cumpănă dreaptă între *sermo gravis* și *sermo remissus*, între *sublimitas* și *humilitas*, de cele mai multe ori *per umilitatem* ajungându-se *ad sublimitatem*.”

Constantin Andronache, *Dicționar de vise apocrife (De la eros la tanatos)*, prefață de Horia Vasilescu, Timișoara, Ed. Marineasa, 2004. 172 pag.

Versuri compuse cu siguranță și voioșia cu care emit trilarul păsărilor. Adevărurile aruncate în joc sunt banale și imaginile folosite – simpliste, dar convingerea poetului că face poezie, candoarea sa, bucuria cu care scrie vers după vers îl cuceresc (pentru câteva secunde) pe cititor:

„Curge noaptea prin salcâmi/ Parc-ar fi-nceput de lumi./ Și te-ăștept s-o-ncepem noi/ Rodind prunci frumoși și ploi.”

„În loc de cercei/ O să-ți pun la urechi/ Două cântece vechi/ Despre iubire/ Și nemurire” etc.

Așa stând lucrurile, nu e greu de ghicit cui anume îi dedică

poetul cartea:

„Se dedică, pur și simplu, iubirii.”

Iordan Datcu, *Gheorghe I. Neagu, etnolog*, București, Arvin Press, 2004. 84 pag.

Cunoscut și respectat pentru cariera sa de specialist în creația populară și editor (între 1963-1969 a lucrat la EPL, iar între 1969-1994 – la Editura Minerva), Iordan Datcu îl evocă acum, într-o monografie bine gândită și scrisă, pe fostul său profesor din anii '40 de la liceul din Roșiorii de Vede, etnologul Gheorghe I. Neagu. Cartea cuprinde toate informațiile necesare (plus fotografii, scrisori, citate din textele folclorice culese de Gheorghe I. Neagu etc.). În ea există – ceea ce nu se poate spune despre multe lucrări de acest gen – și multă viață. Iată ca exemplu un scurt fragment dintr-o scrisoare adresată de etnolog, în 1966, fostului său elev, ajuns editor:

„În legătură cu proiectata culegere de jocuri de copii, am fost vreo 3-4 zile în București și am adunat unele materiale. Am încercat în trei rânduri să ne vedem și n-am putut: o dată am venit la ora 14. Tov. portar, un om gras, a întrebat la telefon de mata și mi-a spus că nu ești în editură.”

Aura Christy, *Noaptea străinului*, roman, București, Ed. Fundației Culturale „Ideea Europeană”, 2004. 616 pag.

Roman masiv și arborescent, brebian, cu comparații dezvoltate și pe câte o pagină întreagă, cu personaje care își povestesc unul altuia episoade din viața lor (*romane în roman*), cu momente tenebroso-parabolice (cum este acela al tânărului-cârtiță, Theo Volceakovsky, care sapă cu unghiile, începând din camera lui, o galerie subterană). În centrul romanului se află sculptorul Andrei Rogujiv și pictorul Cristian Prepeliță, care conduc împreună

o revistă, *Galaxia*. Lumea lor este lumea literară și artistică din România de azi, descrisă de autoare într-un stil gazetăresc-eseistic, cu exces de detalii și cu inoportune momente de filosofare. Aura Christy știe multe, are și talent literar, dar i se blochează frecvent bunul-gust. Din *Noaptea străinului* (a doua parte dintr-un vast ciclu romanesc, *Vulturi de noapte*, inaugurat cu volumul *Sculptorul*, apărut în 2001) ar trebui extrase cu penseta spiritului critic numeroase pașaje care suferă de afectare, de prețiozitate, de lipsa simțului măsurii.

Constantin Crețan, *Poezii de ieri, de azi...*, Brașov, Ed. Pastel, 2004 (prezentare pe ultima copertă de Ana Blandiana). 48 pag.

Recomandat iubitorilor de poezie de Ana Blandiana însăși, Constantin Crețan este, într-adevăr, un autor care merită atenție. Versurile sale, tăiate elegant, au o remarcabilă densitate lirică (sunt *grele de poezie*):

„Mă înfășai ca pe un prunc atunci/ În aburul ce-l răspândeau toți porii/ Făpturii tale despletite-n lungi/ Miresme, stinse-n marginea candorii// Iar umbra ta mă strânge și acum./ Când mă înfășai ca pe o mumie/ Și ține laolaltă praf și scrum/ Sub amintirea care pare vie.” (*Evocare*)

Ca să se impună, Constantin Crețan ar avea nevoie de mai mult curaj artistic. Deocamdată, el folosește exclusiv un limbaj poetic consacrat, cu care merge la sigur. Cititorilor le place însă să-l vadă pe un poet *riscând*.

Marta Bărbulescu, *Mansarda cu fantome*, Cerașu, Ed. Scrisul Prahovean, 2004. 112 pag.

Narațiuni foarte scurte, de câteva fraze, un fel de *hai-ku-uri*

ale prozei. Ele cuprind fapte de viață (decupate inteligent, cu spirit de observație) din realitatea imediată, dar și o adiere de fantastic și de poezie (uneori de ironie), adăugată de prozatoare.

„În sfântul lăcaș au rămas să măture lunetea Nicoleta și săracul cu duhul. Sfinții coborâți de pe ziduri îi ajută să-și vâre-n sacoșe coliva și pâinile...” (*După marea sărbătoare*)

Din păcate, unele texte sunt obscure. Simțim că autoarea vrea să ne comunice ceva prin intermediul lor, dar nu înțelegem ce.

Ion Tudor Iovian, *Baby-secol. Elegii, după victorie, la tobă, cinele și corn englez*, prefață de Marian Dopcea, dosar critic de I. Prăjșteanu, Bacău, Casa Scriitorilor, 2004. 140 pag.

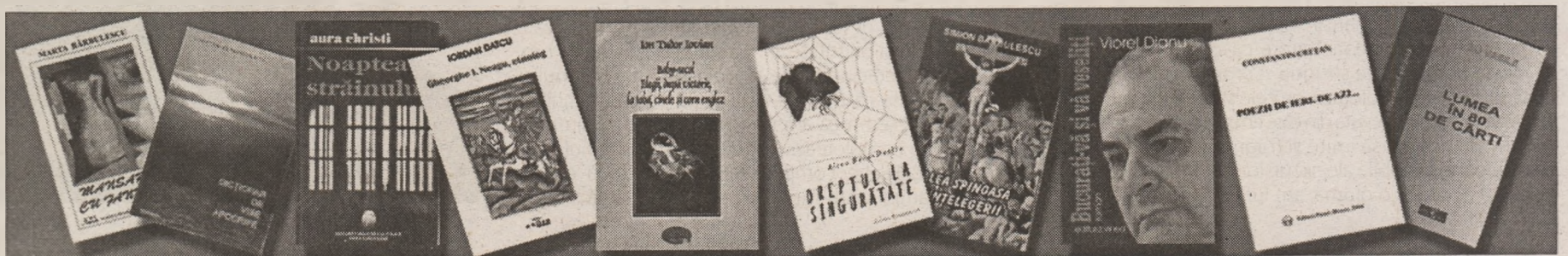
Poezia lui Ion Tudor Iovian din ultima vreme este o satiră politico-metafizică de un necruțător sarcasm, îndreptată îndeosebi împotriva „omului recent”. Poetul și-a radicalizat atitudinea, limbajul, exasperat parcă de ineficiența poeziei în general, care nu schimbă nimic în lume. Uneori, el *măimutărește* babilonia de pe planetă:

„aleluia aleluia/ câr mâr cârrr/ requiescat/ trece în nefință *american dreams* cu aripa lui/ deja/ pătată de ketchup și muștar/ laolaltă cu free man roșu și brun care înfulecă/ hot dogs în smog și se răcorește/ cu vvas și vodcă” (*Plină de cuie și avortoni și ADN stelar frumusețea sfârșitului de lume*).

Alina Beiu-Deșliu, *Dreptul la singurătate*, cu un cuvânt înainte de Dan Cristea, București, Ed. Cartea Românească, 2004. 64 pag.

Versuri avântate, grațioase, cu „un aer enigmatic”, cum afirmă Dan Cristea în prefață. Totuși poemele suferă de o incongruență. Imaginile la care recurge autoarea nu se leagă, nu creează o stare de spirit:

„Înfloresc deodată o explozie de stalactite./ Ca, deodată, să te absoarbă obiecte/ Prelungindu-se în chiar făptura ta/ Care te poartă cu mare grijă./ Deși urâști spațiul – niciodată mai mult/ Căci niciodată nu vei fi ca el” etc. ■

Scriitorul pare a juca în permanență rolul unui savant candid și cam zăpăcit, care amestecă substanțe aparent incompatibile, mirându-se singur de rezultatul experimentelor sale. Ficțiunea și memorialistica, regionalismele de limbaj și tehnicile narrative ale postmodernității, flexibilitatea temporală și geografică, viii și morții, Occidentul și satul bănățean tradițional (cu specificitatea sa multiethnică) sînt înăcerate temeinic și apoi retopite în operă, iar autorul este primul care exclamă uimit (inimitabilul său „măi, măi”) în fața rezultatului final.

Misterele Castelului Solitude sau despre singurătate la vreme de iarnă este un roman care se pretează la mai multe tipuri de lectură. El poate fi citit ca o scriere de ficțiune, dar și ca una memorialistică. Grosul însemnărilor este dat de amintirile scriitorului din copilăria petrecută la Lipova, anii timișoreni mai apropiați sau mai îndepărtați, cu personaje reale din lumea universitară și scriitoricească. Mai poate fi citit romanul ca o parodie a literaturii de mistere, dar și una a diverselor stiluri și tehnici narrative (autorul alternează vocile narrative, își comentează ironic propriile tehnici narrative sau parodiază diverse moduri de exprimare). În fine, este greu de spus unde se situează miza acestui roman: pe sofisticata sa tehnică narativă sau pe conținut? Trebuie el citit ca un experiment tehnic sau ca o poveste scrisă cam dezlinat (deconstrucția oblige), dar, totuși, poveste? Oricare ar fi răspunsul cititorului sau al criticului, el nu ar face decît să stîmbească rîsul îngăduitor al autorului. Pentru că acest roman trebuie înghițit din prima, ca un hap, fără să îți pui prea multe întrebări. Mai ales că toate posibilele întrebări sînt anticipate de prozator în chiar corpul romanului.

Un prim paradox al romanului lui Daniel Vighi este acela că pe cît este de captivant la lectură, pe atît devine de searbăd în momentul în care este povestit sau comentat. Este un roman alcătuit din mii de fascicule luminoase, imposibil de cuprins în totalitate în spațiul unui comentariu. Or, în absența tuturor elementelor tabloul devine incomplet și prea puțin atrăgător.

Despre ce este, totuși, vorba în *Misterele Castelului Solitude*? Bref, despre totul și despre nimic. Autorul a primit o bursă de creație la respectivul castel pentru un an de zile, iar romanul este textul produs cu acest prilej. Copleșit de singurătate, prozatorul se plimbă fără țintă, face excursii cu bicicleta, stă pe bănci și meditează la întîmplări și chipuri de demult. Oameni de mult uitați îi revin în memorie, la început cu faptele și vorbele din vremea lor. Apoi experimentul

merge mai departe și personajele sînt puse să comenteze experiențele scriitorului ca și cum ar fi prezente și ele la Castelul Solitude. Singuraticul scriitor se întoarce în trecut reproducînd o experiență cvasiproustiană, în vreme ce oameni care au murit cu ceva timp în urmă pot participa din nou la evenimentele prezentului. „Eh, a venit vremea să o iau spre casă, îmi zic, și chiar atunci răsar toți; și Ucu nuțu cu grătarul pentru chef, și tovarășul Gross, și domnul profesor Partenie, «ia te uită, dom' profesor, ce surpriză!», zic și bătrînul dascăl de literatură veche nu-mi spune nimic, fumează țigară din țigară și aruncă chiștoacele peste tot, «nu se cade, dom' profesor». Îi spun și dumnealui se apucă, ascultător, să le strîngă unul cite unul” (p. 38).

Ce altceva sînt însă acești morți veniți dintr-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat care îi populează

Daniel Vighi, *Misterele Castelului Solitude sau despre singurătate la vreme de iarnă*, prefață de Adriana Babeți, Editura Polirom, Iași, 2004, 226 pag.

asemenea acelor oglinzi din tubul de carton, cu oglinjoare care una într-alta se oglindesc și arată asemenea acestei treceri dintr-o litografie într-alta, chiar aici...” (pp. 144-145).

Scriitor al detaliilor celor mai insignifiante, care pot însă caracteriza o existență mai bine decît zeci de pagini de analiză, Daniel Vighi este și un foarte lucid și atent mînuitor al limbajului. O replică oarecare poate fi un excelent indicator pentru categoria intelectuală a unui personaj, dar și pentru filozofia acestuia în fața vieții. Spuneam la un moment dat de acel „măi, măi”, al naratorului care indică o tonică stare de perpetuă perplexitate, bucuria de a descoperi miracolul în spatele celor mai anoste întîmplări sau replici. Edificatoare în acest sens este antologica scenă a Epifaniei petrecute în curtea din spate a babei Saveta lu' Gugu. La un

curții babei Saveta, și era în mersul lui ceva din demnitatea unui rege, era blînd, așa părea, dar și foarte puternic, și pașii lui erau egali, îngîndurați ca ai împăratului filozof Marc-Aureliu, și trecea încet cîinele nepămîntean, arhetip și întîi stătător al tuturor cîinilor de pretutindent (...)(...) giștele s-au dat deoparte din fața trecerii lui, respectuoase și fără să se sperie, fără să găgăie; s-au dat deoparte, așa cum se feresc, cu afecțiune și devotament, curtenii cînd se arată împăratul, țarul, kaiserul, la un bal al Curții, la o aniversare mondenă și, de-o parte și de alta a trecerii lui, se înclină cu devotament și cu bucuria că sînt părtașii unui asemenea moment”. Urmează reacția babei, prea puțin mistică, dar de un haz nebun: „Baba Saveta s-a uitat uluită pe geamul mărunț al bucătăriei și atît a apucat să spună: „lu, maica mea, da' de unde o apărut cînocu' ăsta la mine”, atîta a apucat să spună și s-a repezit spre mătură și a dat să iasă în curte, a și ieșit în lumina puțină de dinaintea nopții și n-a mai apucat să spună „marș, mă!”, n-a mai spus nimic, curtea era pustie, doar culoarul rămăsese încă prin mijlocul cîrdului de giște și tăcerea lor intimidată și emoționată asemenea aceleia pe care o trăiești cînd ți-e dat să te întîlnești cu nepămîntescul.” (pentru întreaga poveste vezi pp. 132-134) Cartea lui Daniel Vighi merită citită fie doar și pentru acest savuros fragment.

Misterele Castelului Solitude este o călătorie în lumea fantasmelor și a reflecțiilor lui Daniel Vighi, un roman al singurătății și al plictiselii, al candorii și al înțelegerii umane și, în același timp, un regal pentru naratologi. ■

lecturi la zi
de Tudorel Urian

Balul fantomelor blajine

Mitteleuropean pînă în măduva oaselor, Daniel Vighi este o prezență cu totul insolită în proza românească de azi. Nostalgia nesfîrșită, specifică literaturii scrise pe ruinele fostului imperiu chezarocrăiesc, spiritul ludic și bonomia sugubeață ale autorului, aplecarea sa naturală spre lumea „oamenilor fără calități”, a celor care dau „aerul timpului” fără a fi însă vreodată printre personajele principale ale istoriei timpului lor, se îmbină în scrisul lui Daniel Vighi cu tehnicile narrative de ultimă generație.

naratorului singurătatea de la Castelul Solitude dacă nu fantelele care bîntuie castelele din romanele gotice. Acesta este chiar unul dintre misterele Castelului Solitude; faptul că el este bînuir de fanome, e drept niște fantele blajine și omenoase care nu au nimic înfricoșător și a căror companie este nefiresc de luminoasă. Totul (aproape totul) este în *Misterele Castelului Solitude* lăsat în voia fluxului liber al gîndirii. Evenimentele din trecut se combină cu reflecțiile despre proză și tehnica povestirii, umorul cu melancolia, amintirile cu proiecțiile în imaginar. Admirabile sînt la Daniel Vighi notațiile despre singurătate: „Vreme de iarnă. Nu e nimeni, chiar nimeni pe coridoarele astea scufundate în penumbră, toți sînt plecați undeva, fiecare pe unde își are prieteni, rude. Cînd ești în asemenea singurătate de eremit nu ai prea multe lucruri de făcut, prea multe alternative, citești, poți citi dacă ai chef, deși din cauza pustiului parcă nimic anume nu te atrage, nici cărțile de pe masă, stai în tăcere, în gol, și vezi frînturi anapoda de amintiri, detalii uneori nesemnificative, unduirea fumului de țigară care

umple odaia straturi-straturi, felul în care sorbeam alcoolul din pahare” (pp. 61-62). Aceste rînduri sînt, probabil, rezumatul cel mai bun care s-ar putea face prezentului roman.

Dacă la nivelul povestirii nu se întîmplă mare lucru, cu totul altfel stau lucrurile la nivelul tehnicii narrative. Scriitorul alternează în permanență vocile narrative, fiecare dintre ele avînd propriile sale particularități stilistice și lexicale. Perspectivele se schimbă în permanență, narațiunea la persoana I alternează cu cele la persoana a II-a și a III-a, planurile povestirii se interferează amețitor. Daniel Vighi își analizează ironic scrisul într-un discurs al cărui început parodiază stilul unei conferințe academice: „Nu a mai rămas, domnilor și doamnelor, *liebe Zuschauer* decît un amestec al vocilor narrative care trece dintr-o litografie în alta, una o explică pe cealaltă, se naște din ea într-un fel de punere în abis, ca oglinzile speciale pe care le cumpăra Ucu de la tirgul de Sfință Măria Mare (...). Așa înțepenesc lumile cele de demult în propria lor moarte,

moment dat, în curtea babei apare un cîine alb, descris de autor după toate regulile retoricii; „Un cîine care păsea grav, drept prin mijlocul

HUMANITAS

bunul gust al libertății

PLATON

OPERE COMPLETE

IV

HUMANITAS

340 000 lei

PLATON
Opere complete IV

ELIADE

proza

romanul adolescentului miop

HUMANITAS

290 000 lei

MIRCEA ELIADE
Romanul adolescentului miop

lecturi la zi

Avangarda și futurismul pentru specialiști

Filologii și mai ales pasionații de avangardă vor găsi pe un raft lucrarea Emiliei Drogoreanu *Influente ale futurismului italian asupra avangardei românești. Sincronie și specificitate* și vor arunca cel puțin o privire curioasă asupra ei. Cartea oferă într-adevăr ceea ce titlul promite și, mai mult decât atât, o analiză proaspătă și pasionantă a patru autori români – Ion Vinea, Ilarie Voronca, Stephan Roll și Urmuz.

Pentru cei care admiră stilul foarte ordonat al cărților, să zicem, „occidentale” de teorie, cartea Emiliei Drogoreanu este o surpriză plăcută. Aproape fiecare capitol are introducere și concluzii. Fiecare fragment de capitol are o idee clară, urmărită cu minuțiozitate. O ordine binevenită mai ales într-o lucrare complexă, cu perspective multiple, și un semn bun pentru viitorul cărților de acest tip în limba română. Mai mult, cititorul se poate convinge destul de repede că lucrarea are la bază o bibliografie solidă, iar modul de abordare al oricărei idei este unul „responsabil”, prudent.

Analiza comparativă a textelor românești și italienești este pregătită cu multă răbdare și atenție – aparent cu un „exces de zel” chiar, dar care în cele din urmă se dovedește necesar. Se conturează

Emilia Drogoreanu, *Influente ale futurismului italian asupra avangardei românești. Sincronie și specificitate*, Paralela 45, București, 2004, 437 pag.

În această „pregătire” spiritul epocii și în special spiritul futurist al epocii pentru o determinare corectă a influențelor, mai ales tematice, pe care avangarda românească le-a primit din literaturile străine și prin care s-a sincronizat cu „noua sensibilitate și poetică modernă” europeană. Manifestarea futurismului contestatar, efervescent, revoluționar din spațiul italian și nu numai este pus în relație, fără a se forța nota vreodată, cu ceea ce autoarea

numește „comportamentul estetic” al revistelor românești. Cu o sârguință admirabilă sunt analizate revistele *Contemporanul*, *Punct*, *Integral* și, mai ales, *75 H.P.* – o revistă care, ne convinge autoarea, trebuie cercetată cu mai multă atenție. Merită urmărit în mod deosebit modul în care pictopoezia și literatura tipografică, prezente în grade diferite în revistele românești, sunt analizate prin perspectiva manifestărilor futuriste.

Se observă de-a lungul întregii lucrări o privire mereu atentă a autoarei spre opiniile formulate de criticii literari contemporani avangardei, ceea ce permite, pe de o parte, o înțelegere clară a contextului în care lucrările acestei mișcări au fost create și receptate, și, pe de altă parte, o descoperire interesantă a erorilor inevitabile ale unor critici, a intuiției juste avute de alții. Cu argumente clare și cu o ambiție evidentă de obiectivitate, autoarea te convinge că în critica literară „vinovată” de unele omisiuni și de opinii generale prea ușor asumate, mai este mult loc pentru noi cercetări amănunțite ale avangardei românești.

Autorul postfeței *Influențelor...*, Ion Bogdan Lefter, menționează la un moment dat stilul „științific”, sobru în care această carte este scrisă. Această sobrietate, potrivită în general unei lucrări de acest tip, dar exagerată parcă în acest caz, creează din păcate niște zone aride de lectură, care probabil vor ține cartea departe de „ne-specialiști”. Am putea spune că este o carte „necomercială”, atât în sensul bun, cât și în sensul „rău” al cuvântului. Adică, o carte valoroasă prin calitatea documentării și a analizei, dar care nu își atrage decât un număr restrâns de posibili cititori, iar aceasta nu doar pentru că este

o carte foarte „specializată” sau pentru că cititorul grăbit de azi este atras de multe alte lucrări interesante. Ceea ce lipsește aici este efortul de a crea și un alt fel de comunicare cu cititorul decât aceea a raportării corecte de date, fapte, concluzii etc. Nu merită insistat mai mult asupra acestui aspect, pentru că lucrarea poate compensa această eventuală „lipsă” prin mai multe calități. Ar fi bine de știut însă că nu este o carte pentru cei care caută o lectură „agreabilă”, comodă sau care vor doar să se familiarizeze cu subiectul, ci mai degrabă pentru cei care au timp și motive pentru un „studiu serios”.

Capitolele dedicate influenței futurismului asupra unor scriitori români atenuează eventuala impresie de studiu rigid. Deși nu mai puțin științifică, „disecarea” lucrărilor celor patru scriitori este captivantă. Se folosește, este clar, o „aparatură” de ultimă generație, care permite „investigări” noi, iar rezultatele sunt deosebite. Și, cel mai important, această parte a lucrării te poate face să te întorci la lectura textelor avangardei românești cu impresia că le vei revedea într-un cadru mult mai larg și din unghiuri la care nu te gândiseai. Analiza tematică și comentariile stilistice, delimitarea migăloasă a ecourilor cel mai evident futuriste, operarea foarte atentă cu termeni ca modernism, modernism moderat, suprarealism, decadentism, urmuzianism etc., compararea lucrărilor celor trei poeți și plasarea, oarecum neașteptată în final a unui „prozator” precursor al avangardismului, toate acestea aduc în final un aer de prospețime.

Printre capitolele sobre, ordonate și puternic ancorate în informații culese cu atenție, printre citate

relevante și concluzii pertinente, cititorul experimentat poate întrezări orizonturile noi pe care această carte le poate deschide. (Aceasta mai ales dacă nu se va lăsa deranjat de caracterul un pic „scoțos” al lucrării, lipsit uneori de culoare și de un ton mai personal. Dar, așa cum spuneam, este o carte pentru cititorul specialist.) Pentru un astfel de cititor, apariția acestei lucrări nu poate fi decât un câștig.

Irina-Ioana GROZA

Mircea Moș - *Ion Creangă sau pactul cu cititorul*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2004, 120 p.

De povestea prieteniei dintre „poetul național Mihai Eminescu” și „marele povestitor Ion Creangă” mi-era dor. Și fraze precum „Ozana este, să reținem, „limpede ca cristalul”, epitet sugerând ideea de puritate, idee întărită de comparativul „cristal” recunosc, mi-au lipsit! Nimeni nu-mi mai istorisea de mult, în două-trei pagini ample, cum a furat Nică cireșele și cum a încercat să vândă pupăza la iarmaroc. Iar poeziile obligatorii din manualul de limba română pentru gimnaziu, *Bade Ioane*, *Floare albastră*, *Testament* erau, trebuie să recunosc, îngropate în podul cu vechituri, lângă Fefelega, Agripina și Moș Dănilă. Nu mi-am imaginat că asemenea texte ar putea servi drept repere (critice!) pentru o lucrare cu pretenții academice (?). O frază precum „Davidică din Fărăcașa era (...)

rușinos «ca o fată mare», ultima comparație, nu doar aici utilizată, întărind ideea purității legate de un început necăzut încă sub zodia vinovăției («Căci vinovat e tot făcutul / Și sfânt doar nunta, începutul») poți întâlni, probabil, dacă scotocești cu oarecare sârguință prin maculatoarele elevilor dintr-a VI-a. Ce caută ea într-o lucrare cu titlu promițător („pactul cu cititorul” te duce cu gândul la Eco sau la Toma Pavel) editată într-o prestigioasă colecție a Editurii Paralela 45?

Cartea lui Mircea Moș se vrea o investigație temeinică, plină de „vorbe de duh” și de lucruri grele, profunde, *doldora de miez* a operei lui Ion Creangă. Cum, ar întreba impacientat Ionel, din ultima bancă: a întregii opere? Nu vă speriați, băieți, de fapt este vorba doar de «romanul exemplar» *Amintiri...*

și de un fragment-două din *Harap Alb*. Dacă stăm să ne gândim mai bine, nu e vorba nici măcar de atât! Ne vom opri, copii, la fragmentele obligatorii din vechea programă, trecând, la lecturi suplimentare, *Despre neajunsul de a te fi născut*. Doar ca titlu, ca sintagmă care „dă bine”, preluată fără ghilimele: „Un fior de resentiment răzbate din străfundurile ființei personajului despre acest *neajuns de a te fi născut*”. Ici-colo „marele critic” Valeriu Cristea și trimiteri confuze la Vasile Lovinescu pe care autorul

și-l ia, se pare, drept model. Premisa cărții este, totuși, ambițioasă: Ion Creangă este un „mare scriitor” care încearcă să vândă o marfă plină de „aurul și argintul” marilor valori sub învelișul frumos colorat al întâmplărilor din copilărie. Creangă ar avea două tipuri de cititori: cei care gustă întâmplările „realiste și banale” și cei care înțeleg că sub ele se ascund „tipare pline de gravitate”. „Pactul” despre care e vorba se stabilește între Narator (instanță superioară eului biografic I.C.I.) și „cititorul ideal”, care înțelege

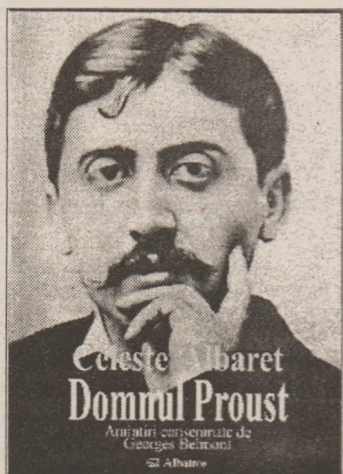
plecînd de la cărți
de Mihai Zamfir

Cel dintîi „proustian” (II)

Dacă - așa cum afirmam data trecută - cel dintîi „proustian” a fost o femeie, Céleste Albaret, menajeră, confidentă și biografă, dacă apoi este adevărat că tînăra țărăncă din Limousin, ajunsă pe neașteptate la Paris, și-a dat seama înaintea tuturor că trăia în preajma unui scriitor excepțional, atunci însuși termenul „proustian” capătă accepții neașteptate.

Imediat după moartea lui Proust, în timp ce volumele din *Recherche...* își începeau călătoria triumfală, apăreau în Franța și în lume numeroși „proustieni”, o lume pitorească și inedită. Nu erau exegeți ai romanului (ei vor forma o cohortă aparte), nu erau nici măcar cititori asidui ai Maestrului; acești snobi prin vocație simțiseră însă că moda Proust va face curînd ravagii și se străduiau să fie în pas cu moda. A fi „proustian” în sens monden a însemnat - încă din anii '20 - să te admiri pe tine însuși pînă la extaz, să contempli, în transă narcisistă, un vag „timp pierdut”, să nu juri decît pe sacralitatea Artei, iar în viața de toate zilele să-ți petreci existența mai mult în pat, în *otium* existențial programat, să dormi ziua și să fii treaz noaptea. Cam așa arăta doctrina Proust pentru admiratorii de ocazie, sporiți în proporție geometrică de la an la an. Printr-un oblovism estetic de secol XX, secta ce și-l luase drept maestru pe autorul *Căutării timpului pierdut* începuse să cadă în ridicol încă înainte ca volumul Célestei Albaret să îi fi administrat lovitura morală.

De ce? Pentru că, odată cu *Monsieur Proust*, aflam din cea mai autorizată sursă și dincolo de legende apocrife brodate pe seama unei vieți legendare, cum arătase de fapt existența cotidiană a scriitorului. Or, ea fusese mult mai aproape de infern decît de eternul

Céleste Albaret, *Domnul Proust*
Amintiri consemnate de Georges Belmont, trad. Adriana Liciu, Ed. Albatros, București, 2004. 458 pag.

loisir, imaginat de proustienii ocazionali.

Din momentul în care Céleste l-a cunoscut pe scriitor, în 1913, și pînă cînd el s-a stins, în noiembrie 1922, avînd-o alături pe aceeași Céleste, țărăncuța a asistat fascinată la o viață închinată clipă de clipă literaturii, la o viață-obsesie, bransată pe un singur scop - așternerea pe hîrtie a romanului pe care „micul Marcel” l-a purtat toată viața în minte. Cu celestă naivitate, Céleste sugerează un fapt simplu și impresionant: la puțină vreme după ce, transfigurat, o anunțase într-o dimineață că tocmai scrisese în noaptea aceea, la capătul romanului, cuvîntul *Sfîrșit*, Proust a încetat să lupte cu viața și peste puțină vreme a murit. Cînd obsesia existenței sale s-a realizat, scriitorul de vocație a depus armele. Pînă atunci - o muncă de rob, zi și noapte amestecate, într-o cameră etanș izolată.

Neverosimilul spectacol al vieții cotidiene alături de Céleste pare desprins dintr-o carte ce nu mai e biografie: fără să aibă intenția de a face literatură, zîna bună a lui Proust atinge literatura prin ricoșeu. Mărturia ei se citește cu sufletul la gură nu numai pentru că toate scenele povestite îl au în centru pe Proust însuși, dar și pentru că intrăm la rîndul nostru, fără voie, într-o magnifică ficțiune. A nu face altceva timp de zece ani decît să scrii un imens roman în 18 volume, protejat în această întreprindere doar de o tînără femeie (îndrăgostită, probabil în taină, de stăpînul ei), iată mai degrabă un subiect de roman. Există momente cînd realitatea depășește, prin fantezie intrinsecă, romanescul. Povestea vieții lui Proust susurată de vocea Célestei (care nu mai era atunci zîna Céleste, ci o femeie foarte bătrînă) devine tot mai mult o „poveste”, pe măsură ce sutele de amănunte extraordinare se aglomerează. Portretul lui Proust pictat de Céleste Albaret este oare mincinos? E doar portretul unei ființe neobișnuite, perfect coerent în toate detaliile și neavînd decît un singur defect: acela de a fi fost schițat de o femeie îndrăgostită.

„...n-am crezut că domnul Proust a fost vreodată îndrăgostit. Eu cred că, încă de foarte tînăr, a avut prea mult ambiția operei, ca să se mai poată atașa de cineva. Foarte de timpuriu, a știut că acest lucru impunea niște exigențe care, adăugate celor ale sănătății lui, erau greu de impus altora. Și, poate, tocmai pentru că a văzut că eram fermecată de el și că făceam de drag tot ce-mi dădea el de făcut, s-a atașat atît de mult de mine” (p. 227).

Cu naivitate, Céleste relatează aici propriul ei adevăr. Dar, la moartea lui Proust, românul Antoine Bibescu, omul care îl cunoscuse probabil pe scriitor mai bine decît oricare alt prieten, a făcut o afirmație șocantă: Proust, spunea fără ocolișuri brutalul prinț oltean, n-a iubit în viața lui decît două femei, pe mama sa și pe Céleste Albaret.

Recitînd acum *Monsieur Proust*, sîntem îndințați să-i dăm dreptate. ■

cerșetorul de cafea
de Emil Brumaru

Tu ești o fragă care umblă

Tu ești o fragă care umblă
Numai în blugi și doar la umbră
Să nu ți se ncrețească gura
Cînd sorbi din cărămizi căldura
Ca pe-un parfum ce lasă apă
Pierdută printre cozi de ceapă
Și-n mărării și-n pătrunjime
Crudă de-atîta-ntunecime
Căci vin paianjenii cei monștri
Ca să te sperie ca proștii
Și să te-nclie-n mii de ațe
Să-ți ducă sufletul în brațe
În găuri negre și rotunde
Unde nici roua nu pătrunde
Ci cite-o rîmă face tumble

Dareu te scot din lumea sumbră

Tu ești o fragă care umblă...

subterfugiile textului. Cu o naivitate (totuși) simpatcă Mircea Moț explică, didactic, care e „esența literaturii” („e important să reținem deosebirile esențiale dintre adevărul vieții și minciuna romanescă, substanța a operei literare”) și se pune, pe sine, în postura cititorului ideal al lui Creangă.

De pe această „poziție superioară” (a catedrei gimnaziale?) criticul literar ad-hoc ne aduce, tuturor, iluminarea: Creangă nu e un poporean care scrie precum vorbește, e o „conștiință cultă”, așa că unele lucruri n-ar trebui luate „drept bune”, iar altele nu sunt ceea ce par a fi. Un lector neavizat ar putea să aibă, fără mîna sigură și ochiul experimentat al profesorului, surprize. Nici n-am început bine să mă lămuresc cum stăm cu „semnificațiile profunde”, cu tehnicile *trompe*

l'oeil și cu autorul-model, cînd mă împiedic, în primele pagini, de următoarea frază: „Pentru demersul nostru considerăm că este deosebit de important să-l credem pur și simplu pe cuvînt pe Ion Creangă, în absolut tot ce spune. Ca toți marii scriitori ai lumii (și Creangă se numără indiscutabil printre aceștia), autorul *Amintirilor din copilărie* nu intenționează să spună, ci spune pur și simplu (...).” Confuzie totală. Întreaga mașinărie critică a căzut pe jos, în bucăți. Fără un motor, demonstrația, și așa haotică, lipsită de minimă orientare a unui *plan*, plină de poticniri și de lacune rămâne să ruginească în mijlocul drumului. Ce s-ar putea recicla?

Ar fi, pe alocuri, paginile de analize stilistice cuminți: „dar să nu uităm că pupăza este încă de la început denumită metaforic

«ceasomicul satului», neologismul, în contrast cu «limba» operei lui Creangă, sugerîndu-ne și în acest fel că pasărea este o invenție tîrzie în universul natural al Humuleștiului”. Acestea ar putea servi drept model pentru compunerile unui elev silitor care are acea percepție deformată a comentariului de limba română: orice text din manual e un obiect preistoric desăvîrșit, pe care îl poți stoarce și deforma oricît de mult. Dat fiind faptul că scriitorul e „genial”, orice ar trece prin mintea ta a trecut, obligatoriu, și printr-a lui! („dar ce este oare absolut întîmplător într-o operă literară?”). Benignele „epitete” și „adjective” sunt însoțite de cumplite ineptii: „Trăsnea este «recuperat» de Nică după ce (...) trăiește experiența gramaticii și a morții”, „cei doi copii mișcă o stîncă (o învie!), tocmai într-o semnificativă

sămbătă a lui Lazăr, ce sugerează o posibilă înviere”. Interpretările sunt aiuristice și forțate, argumentate cu o logică ilară sau lipsite total de argumentație. Tonul este, însă, unul didactic, serios și monoton, enormitățile sunt perorate cu morga inflexibilă și serioasă a autorității „de catedră”. Uneori Mircea Moț se miră cît de evidentă era semnificația pe care el a întrevăzut-o și alții nu: „încă două elemente nu credeam că pot fi trecute cu vederea în lectura fragmentului...”. Așa că ne întrebăm, retoric: o fi oare Mircea Moț cel care vorbește? Sau un Narator omnipotent i-a preluat cuvîntarea, privîndu-l de luciditate, de simțul ridicolului și de controlul propriului text?

Cătălin STURZA

Zbor inițiativ

Aseară caii rodeau lemnul ars
al cetății în care, pribeag de un secol,
mă strecurasem orb.
Și lumina în ascensiune îmi lăsase
râni adânci, sângerânde.

Mă pregăteam acum,
sigur de izbândă,
să trec prin apă spre ceresc chip
desfigurat de înger, palid
și mult prea singur.

Apa s-a înroșit.
Eu înotam voios,
cerul se prăvălise în gene.

Vedeam ce încă nu văzuse nimeni,
dune imense, pe care pașii
inițiativi se spulberau.

Și ele purpurii.
Înșelătoare existență.

De ziua sosirii mele pe pământ

Afară vântul tremură. Adulmec trupul ei ca pe un vânat
straniu. Nu cred în vânătorii de imagini iluzorii. Nu vreau,
nu vreau să-mi omoare oaspetele! Mă interpun stării de
gratie și descopăr că sunt îndrăgostit, îndrăgostit de păsări.

Beau din pumni apa limpede. Lacrimile uitării. Cuvintele
Mamei mă tulbură. Vreau să știu ce se întâmplă pe pământ!
Doamne, dă-mi putere!

De, băiatule, dacă ai fi fost mai mare ai fi știut ce se
întâmplă pe pământ!

Din ziua sosirii mele pe pământ, Mama mi-a șoptit:
Fii binevenit! Atunci eu crezând că pământul vorbește am
zis: Nu-i așa, mamă, că m-am născut să râd? Ea s-a apropiat
de mine cu drag și mi-a zis cu blândețe: Mi-era dor să te
văd, dragul meu!

Ea, uitându-se la mine, mă întrebă: «Crezi în păsări?»

Eu crezusem că râde de mine și m-am îmbufnat: De
ce Mamă mi-e dor de tata?

Eu mă uit la ea drăgăstos și-i spun: când vor trece sitarii
ai să-ți aduci aminte de mine, voi zbura printre ei.

Foarte ades umbra lui devine pasăre și printre gânduri
fâlfaie ritmic. Eu, atunci, din câte mi-aduc aminte, mă
joc, împlutesc cuvintele.

Mulți ani au trecut de atunci. Din când în când cerul
mi se pare aspru... Mediocritatea clipei nu-mi dă decât
simțământul că Eul, acest Eu dornic de libertate, are limită.
Limita existențială a nodului de carne cu care depășim
pământul.

Revin din zborul meu plâpând deasupra unei mănăstiri.
Păsări sculptate în cruci vechi odihnesc eterne. Cu ochii
în adânc mă rog, mă rog unui nimb. Lumina curge liniștită.
Cine mă cheamă din eter? Un conclave de îngeri năbădăioși
se desprinde de pe zidurile vechi și mă atrag în vârtej. Intru
în jocul lor amețitor. Mă rotesc cu ei și intru în copilărie.

Stau uneori cu mâinile căuș și urmăresc cerul în fântână.
Apa e limpede. Păsările trec gânduri, gânduri. Chipul lui
mă urmărește. De acolo de departe întind mâna și strig:
De ce mi-e dor?

Presupusul cântec

Ea cânta preludiul iubirii întinerită
de-ădăcere aminte.

El își suflase mânele și ștergea de pe mânerul ușii
amprente lăsate pe durere.

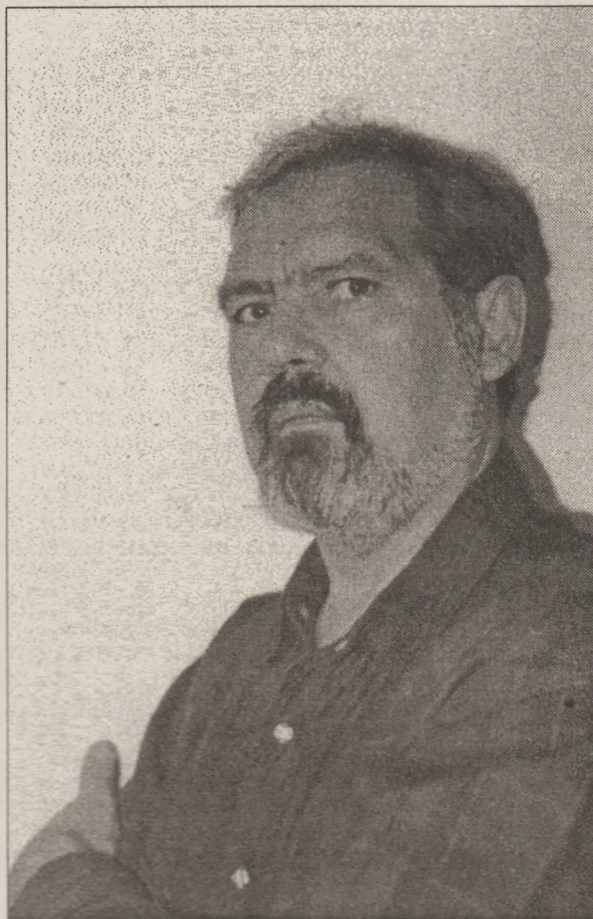
De obicei altădată ea dormea neîntoarsă
deoarece a doua zi știa că va muri de plictiseală.
Acum el crezuse că ea va deschide.

Adunând fluturi aproape de miezul nopții
și-a amintit de amprente.
Ea plecase demult.

El ștergea în continuare urmele despărțirii,
cântând presupusul cântec
pe care-l învățase pe de rost.

Uitasem ochelarii undeva pe pervazul gri,
totul se rotea într-o înverșunată nebunie,
o replică cred a gravitației,
o spaimă de nor, un laser tăind adânc irisul.

Apoi toate ceasurile au început să bată năvalnic.
Râsul tău mi-a inundat interiorul
și totul s-a preschimbat în cântec,
era ziua de treisprezece ianuarie.

Florentin Palaghia

Convalescența

Convalescent irisul a privit soarele.
Într-o urnă mică așezată într-o poziție concentrică
răspundea unor scrisori confidentiale.
Am urmărit cu atenție
primăvara de afară. Senzația că renii
aleargă printr-un nesfârșit
mi-a amplificat spațiul.
Am reușit să te identific
cu o formă a nebănuirii etern.

Trecând într-o altă persoană, fără acte de identitate,
am reușit să te urmăresc pe pâcloasa peliculă
a formei tale îndepărtate.
Existai material doar într-o fioroasă despărțire

de emisfera boreală, de altfel panica
îmi desenase pe buze un contrast izbitor
al acelei senzații.

Doar în acest mod am reușit să pătrund
ceva mai adânc în retina care sârguincioasă
devora imagine după imagine
viața de zi cu zi.

Vântul s-a pornit impetuos
să destrame materia incandescentă a soarelui.
Bucăți de lichid tulburând ființa agitată
a necunoscutului înecau cu note majore
asfințitul. Doar poziția trupului tău
așezat concentric într-o urnă mică
mai rezista trecutului
atât de concentrat în singurătatea
ideii de doi.

Cântec de treisprezece ianuarie

În casă toate ceasurile s-au oprit,
doar bătaia inimii tale într-un clopot de foc
respirându-ți absența.

S-au înmulțit actele de sabotaj, greieri
mi-au inundat țesutul,
tot mai multe gânduri mă răscolesc,
simt sfârtecarea pulsului,
oglinzile otrăvind-mi bănuiala că exist.

Aseară am făcut două câni cu ceai,
m-am așezat în fața ta și am început să mă rog.
Simțeam din perete cum mă fixează absurdul.
Într-un colț mă urmăreau cu ochii înfipti într-o complicată
gravură doi mareașali ostatici.

Credeam la un moment dat că boarea de gânduri otrăvitoare
îmi va rupe sigiliul de pe ușă,
că vei veni așa precum întâmplarea,
că mă vei desprinde din tabloul de siguranță
cu un șoc electric, credeam mai mult în tine
decât în propria-mi derută.

În podul istoriei

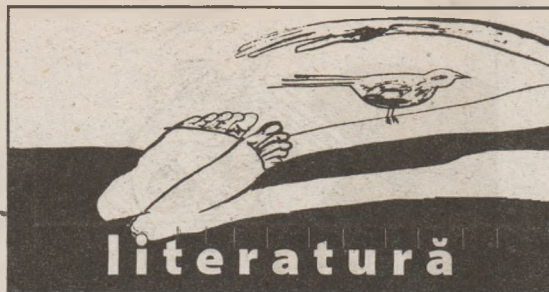
În podul casei am descoperit
o mulțime de monezi ecvestre
jurnalul de călătorie al bunicului.
Caii proaspăt potcoviți
tropoteau peste fosile de coleoptere,
îmbăcsite de praf de pușcă
veșmintele lui de ofițer de infanterie.

Soldații virili
se lăfăiau în budoare
cu fetele de la Moulin Rouge.

Pe pieptul lor dezgolit
atârnavu decoratii coclite.

I-am zis atunci într-o doară:
Iată podul istoriei.
Și am auzit deodată
zgomotul șampaniilor revărsându-se
peste amintiri.
Eram totuși singur.

Doar armurile lor zăngăneau prelung
lăsând pe urmele pașilor mei
o rugină dureroasă. ■

semn de carte
de Gheorghe Grigurcu

Metalirismul lui Aron Cotruș (II)

Din aceeași ardentă credință națională decurge atitudinea vehement anticomunistă a lui Aron Cotruș, după 1945, de denunțare a agenților imperialismului bolșevic ce s-au instaurat samavolnic la cîrmuirea țării. Tabloul statului totalitar apare zugrăvit în culori crude, vocea contrapunctică a exilatului oscilînd între umilitatea credinciosului și fulgerele sarcastice ale expresionismului social pe care poetul le-a exersat încă de la începuturile sale. Cotruș surprinde în linii aspre figura nefericită a minerului strivit de o implacabilă exploatare ce se ascunde sub dezmățul propagandistic al pretensei „vieți libere și fericite”: „Sîngeră, miner român, pîn'la istov./ gata să mi-l dai pîn' și pe Stahanov!// Nu-i timp pe-ai ci de stat și de oftat!/ E oare ăsta raiul ce-ai visat?/ Se potrivește tot ce rabzi cu ce ți-au spus:/ că n-o mai fi de-acum nici jos, nici sus?// Asuzi cît zece și mîncîci puțin,/ după strîmba rînduială-a lui Lenin./ Mîncîci cît dau și ești mereu flămînd./ De mori de foame pentru-acești călăi/ crezi c-or trăi mai bine strănepoții tăi?// Așa ți spun maimarii tăi stăpîni, și rid/ pe cînd tu-ngâlbenesci mereu flămînd și hîd...// ai uitat că țara nu mai e și-a ta/ că doar ciocoiul roșu face din ea ce vrea!”. Și nu ezită a adresa reproșuri amare Americii, care prin Pactul de la Yalta a cedat puterii bolșevice Europa răsăriteană, devenită în consecință un enorm laborator de experimentare a comunismului: „Legatu-te-ai, cu Diavolul roșu alături/ oceane să treci și pămîntul să-l măturî/ Să-l pui în genunchi și, cu vrerea-i semeață,/ să-l faci să se schimbe la porniri și la față.../ Și Gîdelui datu-i-ai tu, ca-ntr-o nebună petrecere/ cu-o mînă cît Atlanticul de largă,/ cicloane de seceri, cu ele sălbatec să seceră/

Ion Cristofor – Aron Cotruș
între revoltă și rugăciune, Societatea culturală „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 2003, 318 pag., preț neprecizat.

în năprasnice goane și treapăte,/ piramide de genunchi și de capete/ și năzdrăvane ciocane,/ cu ele pămîntul în două să-l spargă”. În „monografia” ce i-a dedicat-o lui Aron Cotruș, în 1981, singura de care a avut parte acesta în perioada comunistă, Ion Dodu Bălan își ia permisiunea de-a blama comportarea demnă a desăratului bard. Comentatorul dorește a legitima ideea sfidătoare că Aron Cotruș n-ar fi putut înțelege „epoca nouă

ce se deschidea în istoria țării sale”. „În atmosfera reacționară din capitala Spaniei franchiste – scria tendențiosul criticastru – se amestecă printre cei ce, fugind de mînia dreaptă a poporului ajuns la putere, au crezut că pot lua patria pe talpa pantofilor pentru a menține, aiurea, un regim politic odios, condamnat definitiv de mersul progresist al istoriei”. Dar Spania lui Franco, precizează Ion Cristofor, era comparativ cu România un paradis al democrației! Spre a adăuga cu pertinentță „Se subînțelege că autorul trebuia să justifice înaltele demnități de partid deținute printr-o zeloasă, penibilă întoarcere pe dos a adevărului istoric, în consonanță cu politica oficială”. Prin ultima parte a creației sale, desfășurată pe un traiect geografic amplu ce l-a purtat de pe meleagurile Spaniei pînă la cele ale Statelor Unite, Aron Cotruș răscumpără indignitatea unei „poezii” românești înșăilate sub zodia „realismului socialist”, restabilește fața responsabilă a poeziei noastre cu tema patriei și a civismului. Insanităților versificate în acei ani de eclipsă, le-a replicat cu bărbăție nedezmîntită, aidoma, spre a-l cita, unui „crîncen brad”, oferindu-ne un metalirism cu un mesaj comunitar, precum o jertfă a individualității în „prăpădul” istoric. ■

am primit la redacție

Reviste

● *Semn*, revistă literară, anul VII, nr. 1-2/ 2004. Apare la Bălți-Drochia (Republica Moldova, cu sprijinul Institutului Cultural Român). Redactor-șef: Nicolae Leahu. Redactori șefi-adjuncți: Maria Șleahțișchi, Mircea V. Ciobanu. Secretar general de redacție: Adrian Ciubotaru. Semnează în acest număr: Nicolae Leahu, Mircea V. Ciobanu, Eilian Galaicu-Păun, Vasile Gârnet, Ghenadie Nicu, Călina Trifan, Irina Nechit, George Vulturescu, Maria Șleahțișchi și alții.

● *Gîndirea*, serie nouă, anul XIII, nr. 1-3/ 2004. Apare la Sinaia. Director: pr.dr. Călin Sămărghitan. Redactor-șef: Liliana Adamovici. Din sumar: un eseu al mitropolitului Nicolae Corneanu – *Largile orizonturi ale gândirii creștine*, Balada doinei de Nichifor Crainic comentată de Constantin N. Străchinaru, poemul *Va veni și ziua* de Pan M. Vizirescu (preluat din vol. *Armonii*, 2003), studiul *Ce au fost și ce sunt „Gîndirea” și gândirismul* de Dan Zamfirescu etc.

● *Revista nouă*, anul I, nr. 3/ iunie 2004. Apare la Cămpina. Director: Constantin Trandafir. Redactor-șef: Florin Dochia. Din sumar: *Virgil Mazilescu – inventarea unei noi structuri poetice* de Constantin Trandafir, „Am sacrificat unitatea absolută stilistică a poeziei mele experimentului și inovației” – dialog cu Ion Stratan realizat de Florin Dochia, „*Omul nu este cu adevărat liber dacă nu-și exercită dreptul la imaginație*” – extrase din volumul lui Ion Simuț, *Reabilitarea ficțiunii*, poeme de Maria Nicolai etc.

● *Convorbiri literare*, revistă fondată de Societatea „Junimea” din Iași la 1 martie 1867. Editor: Uniunea Scriitorilor din România. Apare lunar, la Iași. Nr. 7 (103), iulie, 2004. Redactor-șef: Cassian Maria Spiridon. Redactor-șef adjunct: Dan Mănuță. Din sumar: interviuri cu Virgil Nemoianu și Ioan Holban, *Măștile lui Ioan Alexandru* de Constantin Ciopraga, *Ștefan cel Mare – ecouri postume* de Al. Zub, traduceri din Fernando Pessoa și Jean-Marie Apostolides etc.

Societatea Română de Radiodifuziune
RADIO ROMÂNIA CULTURAL

În ediția de **marți, 14 septembrie, ora 20.15,**
a emisiunii **Polemica arena ideilor**
îi veți putea urmări pe

Sorin Antohi
Theodor Baconsky
Horia-Roman Patapievici,

invitații celei de a șasea conferințe organizate
recent de revista „Cuvântul”, ce a avut ca temă

Spiritul public în România

Realizator: Constantin Cristian Bleotu

	Mhz	KHz
Arad	106,8	
București	104,1	603
Bacău	103,1	
Baia Mare	100,1	
Brașov	105	
Buzău	103,7	
Craiova	89,5	
Deva	105	
Galați	101,6	
Iași	103,1	
Oradea	96,1	
P. Neamț	103,1	
Ploiești	104,1	603
Rm. Vâlcea	102,5	
Satu Mare	96,1	
Sibiu	103,7	1404
Suceava	101,6	
Tg. Jiu	89,5	
Tulcea	105,4	1530
Zalău	105	

Ca scriitor iluminist de contur european, I. Budai Deleanu își măsoară dintru început anvergura unui intelect de excepție în preajma cărțurilor din gruparea Școlii ardelenilor, al cărui vîrf se va dovedi prin *Țiganiada* lui. "Poemationul eroi-comico-satiric" constituie "un product nou", după cum se ambiționează chiar "auctorele" în a-l situa pe linia originalității și este limpede că el cunoaște îndeaproape "prețul voroavei și dulceața graiurilor bine rînduită" pentru a deveni cel dintîi poet român conștient că se poate face și în limba românească aceeași poezie "mai ridicată și mai subțire, cum se află la alte neamuri". Primul născut dintre cei zece copii ai preotului Solomon Budai din Cigmău, Ioan, vede lumina zilei pe la 1760 (este contemporan nu doar spiritual, ci și fizic cu unul dintre marii lui inspiratori, Voltaire) și se stinge la 24 august 1820, la Lwow. De remarcat faptul că nu se cunoaște pînă astăzi nici un portret de-al său, iar din puținele date legate de sfîrșitul vieții s-ar putea deduce că a murit sărac (lăsase datorii în sumă de 4829,37 florini și lucruri în valoare de numai 430,19 florini – dacă e să dăm glas și concretele surselor lui Al. Piru din *Varia*) și hărțuit de creditori precum Odobescu, cu care împărtășește din acest punct de vedere soarta de „personaj balzacian”. Reușise să obțină, totuși, pe calea diligențelor și a petițiilor fără număr (o altă „odisee birocratică”, cum o numește Elvira Sorohan în

Introducere... sa) titlul de „înnoțire transilvană” cu rîvnita „grație a scutirii de taxe”, dar și apelativul „Budai de Cigmău” cu care, în virtutea aceluiași gust al ironiei față de numele proprii, poate fi alăturat în manieră tragi-comică personajelor sale Becicherec Iștoc din Uramhaza sau Născocor ot Cîrlibaba. O disproporție oarecum

De aceea poate că este atît de reconfortantă versiunea călinesciană despre anii de formare ai tînărului latinist care nu a rămas deloc insensibil la „năruiurile” cetății romane Ceugma de unde, după chiar spusele poetului, s-ar fi tras și numele comunei natale. E uimitor cum alte tipare geografice (Hațegul și Retezatul) și alte privilegii

l-au captivat. Parpangel străbate iadul ca Dante infernul (are „un purtător”, iar însoțitorul, la rîndu-i, o „povață”), dar imaginile cu draci „în pielea goală” sînt „tocma” ca „păpăreții bisericii noastre”. Cîzelarea lui spirituală se face în trepte de amplitudine progresivă: bucoavna din satul natal, Seminarul de la Blaj, Universitățile Vienei, dar și în

sub schelele ambițioasei intenții. Este cu atît mai interesant faptul că *Țiganiada* apare nu din limbajul elaborat al eruditului autentic, cît mai ales din alegoria de extracție folclorică, purificată și aceea de regionalisme. Lipsa particularităților dialectale îl miră profund și pe lorga, care îl știe „ardelean născut în părți unde nu se vorbește o limbă curată”. Chiar dacă cu binecunoscuta și atotprezenta ironie își numește poema „jucărea”, talentatul scriitor ia cumva în serios acest „feliu de poezie noao”, deosebindu-l de versurile ce „s-au obicinuit la cîntece de doru lelii și de frunză verde”. Ajuns magistrat la Lwow, Budai Deleanu își amăgește „ceasurile de mîhniciune” cu cîte o „zburată” în „vîrful muntelui acestui, unde e sfîntariul muselor”, pentru a-și izvodii „poeticăasca alcătuire”. Modul absolut dezinhilat în care s-a dedat „frivolităților” artei trădează un caracter ludic de excepție, comparabil prin simțul artificului și al intuiției absurdului raportat la precaritatea condiției umane cu „bufoneriile” lui Urmuz, iar ca poemă sintetizatoare de modele și motive literare, cu *Levantul* lui Cărtărescu. Vîrînd „să facă gluma mai cu haz”, pune rîvnă în ironie și aceasta este dovada cea mai grăitoare că repugnațiile față de istorie, cler, politică și umanitate în general își săvîșiseră cu prisosință lucrarea.

Gabriela URSACHI

August - Septembrie

frustrantă apare între valoarea lui ca scriitor de halucinantă întemeiere (N. Manolescu reface arcul „quasi-complet al intertextualității” de la Ariosto, Tasso, Voltaire ori Pope pînă la performanțele moderne ale lui Joyce, Borges sau Nabokov) și vidul de date personale ale acestui înzestrat scriitor fără chip și (aproape) fără biografie.

de învecinare (satele ardelenesti pe lîngă care sălășluiesc țiganii) fac din Cigmăul lui Budai un fel de rai humuleștean, un nex spiritual de dăinuire a „înstrăinatului” de mai tîrziu, dar și conturul genuin al „dalbei țigăni”. Acolo vede Budai și tinda unor biserici zugrăvită cu muncile iadului, iar umorul inscripțiilor adecvate subiectului cu siguranță

pașii mai mărunți ai sîrguinței zilnice. Psaltul de la „Barbareum”, copistul și traducătorul unor lucrări didactice devine un om de mare cultură, un enciclopedist de efugie cantemiriană. Lingvist poliglot, își clădește șantierul lexicografic în stilul lui Hasdeu, tentînd un *Lexicon pentru cărțuri*, un dicționar de neologisme lăsat, din păcate,

Poezii de altădată

Sictembre

de George Ranetti

M-apucă toți dracii cînd vine sictembre,
Cu dame amor vreau din nou să tratez,
Nu d-alea ce-n clubul lui Ghenea sînt membre,
Ci dame vivante și cu chichirez.

Rectificare

Cu mare întârziere aflu că în volumul 3 din *Dicționarul Scriitorilor Români*, apărut la București în anul 2001, și care îmi face cinstea să mă prezinte și pe mine, la pagina 245 pune pe socoteala mea o carte care nu îmi aparține.

Este vorba de *În primăvara lui 1944*, scrisă de fratele meu din București, Marcel Marcian.

Greșeala *Dicționarului* s-a produs din pricină că autorul, care a scos această carte în clandestinitate, la Bacău, în timpul celui de-al doilea război mondial, a semnat-o Mirco Marcel.

Îmi fac datoria să aduc această precizare, cu gândul că autorul *Dicționarului* va găsi posibilitatea de a face rectificarea necesară.

Marius Mircu

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

Str. Rasputinilor 32, ap. 2
sector 2, cod 020548, BUCUREȘTI
E-mail: office@prior.ro

Tel.: +4021 210.89.08 +4021 210.89.28
Fax: +4021 212.35.61
www.prior.ro : Librarie virtuală: www.ebookshop.ro

ENCYCLOPEDIA OF SCIENCE AND RELIGION

Editor in chief: J. Wentzel Vrede van Huyssteen, 2nd ed.

2 volumes set

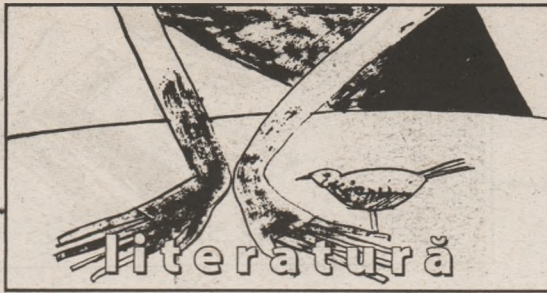
Macmillan Reference, 2003

Hardcover, 900 pp.

ISBN: 0-02-865704-7

Encyclopedia of Science and Religion analizează toate aspectele dialogului dintre știință și religie, dialog necesar astăzi mai mult decît în orice altă perioadă istorică. Lucrarea, cea mai cuprinzătoare apărută pînă în prezent, face o adîncă incursiune atît în sfera științelor umaniste, dar și în domeniul tehnologiei și al științelor.

Cele peste 400 de articole elaborate de cercetători renumiți clarifică multe dintre controversile acestui dialog știință - religie.

Fototeca României literare

Geo Dumitrescu, Mircea Dinescu - 1977
Foto Ion CUCU

Stocul instantaneelor din lumea literară, de care dispune Ion Cucu, nu a fost epuizat cu prilejul expoziției sale de anul trecut, de la Clubul Prometheus. Artistul fotoreporter mai are multe de oferit. Începând cu acest număr, publicăm noi piese din marele său dosar de imagini, prețioasă cronică vizuală a literaturii române din ultimele decenii.

MAYA BELCIU

Z

Încă nu-l durea, era doar furios,
Un zeu îndârjit.
Se retrăsese pe cea mai înaltă treaptă
Printre lei de piatră. Și aștepta

precum leoaica de terra quitta
care păzea porțile Babilonului
(sau Ninivei?)
săgetat și puțin mirat
reușind să rânjească... muri-vei? –
rânjet albastru cu galben de terra quitta
- albaștri erau ochii bărbatului –
Și ei toți, aproape toți așteptau împrejur,
săgeți otrăvite țintind fiecare
„poate moare, poate moare”.
Cum să moară? era prea mare!
Și când a murit cu adevărat
Până-ntr-atât s-a îndepărtat
Că părea și mai mare.
Și fiecare se simțea vinovat.
Așa că l-au sanctificat
în beate cuvinte.
Și l-au uitat.

Și l-au uitat.
P.S. Dar, oare, pe ei, cine-i mai ține
minte?

Aeternitas

Zburând cu soarele către apus
Vezi apusul de foarte sus
tăiat în două de noapte.

Unde sfârșește ziua?

Cu ochii arși, privighetoarea cântă,
limanul luminii unde-i, în acul roșu?
Unde-i dunga zilei cu noaptea,

vieții cu moartea?
Cine pleacă, e de mult plecat,
nu se moare odată cu ultima suflare,
ci mai curând
Murim pe rând,
mai întâi și întâi, inima;
pe urmă ochii... nu ochii, lumina
ochilor
- e vreo deosebire? doar pojghița
de pâclă din privire –
Pe urmă, surâsul ce-a ținut
zigomaticii-n cuie,
dintr-odată, grimasă, uite-l – nu e.
Pe urmă, vrerea, vrutul de-a vrea.
Și tot așa, treptat, până nu mai
avem ce muri.
Murim separat și lumea
ne plânge când nu mai e nimic de
plâns.

Nu la gară, nu la pământ,
ci dincolo, ori dincoace,
niciunde nu-i pace, n-ai stare,
Unde-i moarte și unde-i plecare?
Dar nu, pentru Dumnezeu,
Nu în aceste prea strâmte hotare!

Cântec de chiralină

Nu mai vin în port vapoare
Ruginite geamanduri
zac în apele murdare;
Ce mai stai pe țărm să furi
fum de vase-n depărtare?

Nu mai vin în port vapoare!
Și corabia fantomă ce-o visezi
s-a rătăcit
Plâng sirene răgușit
Și se-ntreabă, ca și tine
Oare vine?
Vine, oare?

Nu mai vin în port vapoare.
Tu măcar să treci în zbor
Olandez rătăcitor
Și să-mi scurmi cu ghiara-n
piept
Și să-mi spui, să-l mai aștept?
Că-l aștept de mult, pustie,
Din ce țară va să vie?

că-l aștept... și n-am ce vinde
să-l aștept cum se cuvine.
Unde-i sufletul din mine,
să-l topesc, să fac din el
de logodnă un inel

Pentru-amantul care vine?
- vine oare?
oare, vine?

Nu mai vin în port vapoare
Nici străinul nu mai vine...
Viață searbădă și goală...

Ce mai vrei? ce-ai așteptat în ceață,
inutilă și hilară
ca o pată de rușine
pe obraji de... paiață! ■

prepeleac de Constantin Toiu

Crochiuri de epocă (I)

Vorbește Rânzei în august 2004 despre Bucureștiul vechi, spre a situa locul întâmplării, copiind însă de fapt fraza lui N. Filimon din romanul său clasic:

Înainte focului de la 1847... mergând drept pe ulița Colții spre Sf. Gheorghe era o piață triumfiulară cu trei ulițe – una ducea spre Bărăție, alta spre hanul Filaret, iar a treia spre mahalaua Scaunelor...

Rânzei schimbă pixul care se terminase și continuă cu cel de rezervă...

Pe la 1814, aceste ulițe erau așternute cu scânduri de stejar și aveau pe dedesubt canaluri de lemn pentru scurgerea apelor. A îmbla însă pe asemenea poduri era o adevărată tortură, căci ele erau pline de noroi infect; alteori se rupea una din scânduri tocmai când nenorocitul pedestru pune piciorul pe dânsa...

Pe una din străzile acestea, acum modernizate, în punctul în care autorul *Ciocoilor* situa mahalaua Scaunelor, are loc următoarea scenă de amor relatată de Rânzei în stilul său contaminat de primul romancier român, contemporan în definitiv cu Balzac...

Nu comentez. Redau, pur și simplu, textul fatal, chivernisit astfel, al admiratorului marelui nostru clasic, momentul când eroul său, antreprenorul Jurubiță, fiindu-i amic lui Rânzei, se întâlnește cu marea tragediană Eleonora Cărăuțeanu, proaspăt întoarsă din Italia, după decembrie 1989, și când ea începe să-și recapete moșiile încet, încet, ajutată și de Jurubiță acesta, marele ei amoretz...

Citez: ...Apoi ea lăsa să-i scape din adâncul pieptului un suspin infocat și se

aruncă în brațele lui Jurubiță strângându-l la sânul ei aproape centenar. Gurile lor se lipiră. (Propoziție, sigur, manglită)

Ochii lor pe jumătate închiși de delirul pasiunii, clipeau din când în când cu scânteii de amor și voluptate... Erau beți de fericire. Pe geamul deschis, se auzea strigând un coșar prin mahalaua Scaunelor și un vardist fluerând după cine știe ce...

Două ore după aceea, Jurubiță putea să se laude că învățase pe dinafară alfabetul norocului...

Dar eroul în chestiune simulează, în sensul că, prea tânăr fiind față de eroină, se prefăce, ceea ce aceasta uneori simte și se plânge... Rânzei, nescăpând ocazia lui de autor mereu pe fază, notează sub cuvintele, atenție, replica eroinei... notează în sfârșit acestea, cu dialog și cu animație:

— Așa, infidelul, exclamă ea transportată de jignire, tu nu mă iubești cu acea căldură ce așteptam de la un om pentru care făcui atâtea jertfe... Știi tu că fără tine, nu poci a mai trăi?... Oh, cât eram de liniștită până a nu mă preda ție!...

Jurubiță constată eroarea ce făcuse și, aruncându-se asupra ei, strigă cu înfocare:

— Liniștește-te... fosu mu... lumina mea, liniștește-te, al tău voi fi în veci, crede-mă, fosu mu!...

Rânzei aprinsese lampa cu becul de 150 de wați. Nu înțeleg de ce, cu gura strâmbată, zâmbea perfid, recitind textul știut pe dinafară... ■

Au nevoie să fii lingvist ca să observi o amuzantă reorganizare lexico-semantică, produsă în ultimul deceniu în zona adjectivelor care determină termenul *apă*. În uzul curent a apărut *apa plată* (prin calc legitim, dar nu automat, dat fiind că existau în teorie mai multe alegeri posibile), în vreme ce adjectivul *mineral* – în sintagma *apă minerală* – riscă să se specializeze cu un sens impropriu, illogic, dar tot mai răspândit. Cred că mulți dintre vorbitorii limbii române au constatat că există în uzul curent opoziția *plat / mineral*, în care *mineral* e interpretat ca „gazos”, „efervescent” etc.: sens total nemotivat etimologic, dar ilustrativ pentru căile imprevizibile ale evoluțiilor semantice. Povestea e simplă și ține de istoria obiectelor, a produselor: pe piața românească, pînă

opoziției. Datorită apariției produsului nou, și cel complementar – apa minerală carbogazoasă – a avut nevoie de o etichetă distinctivă: și, dată fiind precedența și dominarea pe piața locală, e de înțeles că vorbitorii au tins să-i atribuie denumirea generică de *apă minerală*. Numai că funcționarea distinctivă înseamnă folosirea adjectivului *mineral* („care conține substanțe minerale”) cu un sens impropriu. Opțiunile diferențierii ar fi fost de fapt mai multe, imitate după modele străine (*effervescent*, *sparkling*, *gazeuse*, *frizzante*, *gassosa*, *gassata*, *con gas* etc.) sau inventate din nevoi imediate de înțelegere și expresivitate. Dacă termenul *effervescent* nu pare a se impune în vreun fel, întâlnim în schimb adjectivele *gazos* („bea apă plată în loc de *apă gazoasă*, dacă preferi *apa gazoasă* uite-te pe etichetă să fie *gazoasă* natural, și nu sifon”, *egirl.ro*), *gazeificată* („apa

păcatele limbii de Rodica Zafiu

„Apă plată”

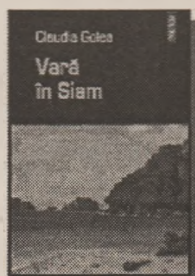
În 1989, *apa minerală* era exclusiv (sau aproape exclusiv?) carbogazoasă; una din experiențele comice trăite de mai mulți români călători sau exilați prin țări străine era să constate că au dat bani pe o sticlă cu apă numită „minerală”, dar pe care o percepeau ca perfect echivalentă celei de la robinet, pentru că îi lipsea trăsătura specifică: efervescența. Într-o logică normală pentru cetățenii obișnuiți să nu creadă meritele înscrise pe etichete și să considere că prețul trebuie regăsit în ceva palpabil și vizibil, a da bani pe apă chioară constituia o frustrare explicabilă. După 1989, *apa minerală* necarbogazoasă a apărut pe piața românească, începînd să se răspîndească – prin preferințe de gust, uneori și prin tendința de a urma o modă occidentală. Sintagma care s-a impus pînă la urmă pentru a desemna noul produs poate fi considerată încă o dovadă a rezistenței francofoniei românești: *apă plată* („cară sticle cu *apă plată* românească”, *Evenimentul zilei* 20.10.2003) – calchiază fr. *eau plate*. În concurență cu *plat*, mai există totuși, în stilul colocvial, și formula *fără bule*: „ei țin post de când se știu, tot cu pâinică și apă *fără bule*” (Forum *România Liberă*, 15.03.2002). Oricum, adjectivul *plat* are avantajul lipsei de ambiguitate; dacă (prin calc din alte limbi) s-ar fi impus cu acest sens sintagma *apă naturală*, riscul de ambiguitate și improprietate semantică ar fi fost destul de ridicat: din moment ce și *apa carbogazoasă* poate fi cît se poate de naturală. Improprietatea rămîne însă, cum spuneam, în seama celui alt termen al

minerală, *gazeificată*, *terapii-naturiste.com*), *carbonată* („*apă minerală carbonată*”, *eimobiliare.ro*), *acidulată* („*acidulate*”, Borsec, Poiana Negri, Dorna”, SoftPedia Forum) și mai ales, colocvial, sintagma *cu bule* („de când beau *plată* parcă aia cu *bule*” îmi stă în gât”, *culinar.ro*; „*Apa cu bule*, la loc de cinste”, *Jurnalul Național* 18.06.2004). Oficial – pe etichete, în publicitate – se folosește mai ales formula *apă carbogazoasă*. Răspîndită în uz e totuși opoziția improprie, de care vorbeam la început, între *minerală* și *plată*: „Ce preferați: între o apă *minerală* și o apă *plată*? (daca sunteți în oraș și vă e sete)” (SoftPedia Forum); „poate să fie *minerală* sau *plată*, important e să bei cam 2 litri pe zi” (*eva.ro*); „Ce îți place mai mult - *apa plată* sau cea *minerală*?” (*clopotel.ro*) etc. E interesant că tendința spre un asemenea abuz semantic nu e strict românească; *Oxford English Dictionary* înregistrează, la termenul *mineral water*, și subsensul „imitație, în mod special efervescentă, a produsului natural”. Oricum, mulți vorbitori percep improprietatea folosirii actuale a adjectivului *mineral*, dovadă că se recurge adesea la explicitări, la adaosuri lămuritoare: „*apă minerală naturală*, *natural carbogazoasă*” (romaqua-group), „cea mai mare cantitate de *apă minerală plată* se consumă în orașele mari” (*newz.ro*) etc.

E de așteptat ca o fixare a sintagmei *apă minerală* cu sensul „apă carbogazoasă” să înțîmpine rezistența lingviștilor și a unei bune părți a vorbitorilor. Nu se poate deocamdată ști dacă un asemenea abuz semantic va cîștiga sau nu teren. ■

EDITURA POLIROM

- Claudia Golea
Vară în Siam
- Cristian Grosu, Liviu Avram
Jurnalismul de investigație
- Alessandro Baricco
Fără sînge
- Richard Brautigan
În zahăr de pepene

www.polirom.ro

Marin Preda nu a scris jurnal decât în perioadele de refacere, pe durate scurte, când se afla încă în spital, sub tratament și supraveghere medicală. O primă secvență de jurnal intim nu a mai fost găsită după moartea scriitorului și răscolirea arhivei de către procuratură și alți intruși atrași de viața personală a prozatorului. Ea cuprinde probabil însemnări din anul 1958, până la data de 28 iulie, după cum rezultă din cea de-a doua parte a jurnalului intim (v. p. 3 în volum), începută la Sinaia, în 24 august 1958, și întinsă, cu intermitențe până la 12 noiembrie același an. E secvența cea mai lungă de jurnal, și ca interval (mai puțin de trei luni) și ca text (aproximativ 60 de pagini). În continuare în volum sunt 160 de pagini din atelierul de creație al romanului *Risipitorii* (variante, elaborări fragmentare, note despre personaje, dialoguri, repartizarea narațiunii pe capitole și părți, alte anexe). Partea a treia a jurnalului intim (repet: partea întâi lipsește) cuprinde însemnări timp de o lună, din 22 noiembrie 1959 până în 23 decembrie 1959, în 22 de pagini. O altă secvență (singura care nu e legată de o spitalizare) e intitulată de autor *Jurnal foarte intim*, totalizează doar 14 pagini cu mărturisiri din mai-iunie și septembrie-noiembrie 1964 (partea cea mai mare), 1 februarie 1965 (o pagină), noiembrie 1966 (șapte rânduri de bucurie la cumpărarea unei mașini Fiat 1300) și 25 ianuarie 1967 (două pagini, la încheierea volumului II din *Moromeții*). Restul volumului include carnetul de atelier al romanului *Delirul* (aproximativ 140 de pagini) și note pentru romanul *Cel mai iubit dintre pământeni* (20 de pagini), plus o sută de pagini de addenda, cu fragmente din proiectul de roman *Adam Fântână* și alte extrase. Deci din totalul de 560 de pagini ale volumului (cu documente revelatoare pentru laboratorul de creație al romanelor), abia o sută sunt de jurnal intim sau foarte intim. La acestea mă voi referi mai mult (și Eugen Simion, în prefață, asupra acestora insistă), pentru că ele stârnesc în primul rând curiozitatea.

În jurnalul intim din 1958, criza nevrotică e agravată de despărțirea de Aurora Cornu, prima soție, și de neputința de a lucra la proiectele epice de ficțiune. Suferința se complică, pentru că – recunoaște pacientul – „n-ai fi rău dacă lucrurile nu s-ar agrava unele pe altele: boala de amor cu oboseala psihică” (p. 7). Ieșirea din depresie contează și pe autosugestie, iar prozatorul uzează de ea, mobilizând energiile pozitive: „Jos obsesiile, jos lamentările, jos suferința absurdă din amor. Singurătatea nu există decât dacă pui un zid între tine și lume, între tine și natură, rupi legăturile

și rețezi timpul exterior, rămânând doar la timpul organismului tău care e absurd și fără sens. Restabilește circulația vieții în spiritul tău și oboseala va trebui să cedeze. Altă soluție nu există” (p. 15). Apelează la puținele resurse raționale pe care le mai are în această stare de epuizare, se apără: „Nu voi accepta ca sufletul meu să fie teatrul despărțirii, să îndure toate durerile, să se joace piesa numai în universul meu” (p. 4). Știe cauzele: dorința de eliberare a unei femei ce se

inventat, altfel nu i se pare nici decent, nici profitabil să vorbească într-un mod atât de direct despre sine. Scriitură maladivă, jurnalul e, în același timp, scriitură tămăduitoare: „scriu în acest jurnal cu pasiune și nu mă simt cătuși de puțin bolnav când o fac. Asta înseamnă că singurul erou despre care pot trata și fabula în prezent sunt eu. O fi oare interesant acest erou? Iată o întrebare strict literară. Nu-mi dau seama acum, dar port hotărârea ca în viitor să recitesc

e să mă exprim și dacă aceasta va reuși într-o ficțiune, la ce bun jurnalul?” (p. 27-28). Jurnalul propriei nevroze poate fi considerat o versiune experimentală a examenului interior pe care și-l face Constanța în romanul *Risipitorii*. Aurora Cornu observă foarte bine transferul de subiectivitate de la autor la personaj, profitul tras din propria biografie (experiența unei despărțiri conjugale), într-o mărturisire provocată de Eugen Simion și consemnată într-un interviu. Romanul *Risipitorii*

creația? Nu se poate și una și alta? Ba da, dar cu alternări de nefericire, când în creație, când în iubire, și cu pericolul unei nefericiri totale în creație și iubire. Iubiți femeia numai când sunteți puternici, feriți-vă ca de moarte când sunteți slabi” (p. 28). Scriitorul are umorul superior al propriei experiențe, iar recomandarea are o bună doză de scepticism și precauție.

Critica severă pe care Marin Preda o face jurnalului se bazează pe faptul că astfel de mărturisiri îl arată pe artist deprimat și decăzut, victimă a unor slăbiciuni deplorabile care îl înjosesc. De aceea e indignat de jurnalul lui Tolstoi, adăugând o explicație absolut necesară: „Să fim bine înțeleși: eu nu sunt indignat că Tolstoi a fost așa cum a fost, ci sunt indignat că există un document care îl arată pe Tolstoi așa cum a fost, scris de însuși Tolstoi” (p. 32). Demnitatea artistului trebuie apărată în fața posterității:

„Când moare artistul dintr-un om, ceea ce rămâne este îngrozitor de coborât și lipsit de sens”. Astfel că o verificare a propriei imagini prin prisma jurnalului obligă la evitarea eventualelor „pasiuni josnice sau a unei rătăcirii nedemne de spiritul” nobil al scriitorului: „m-am apucat și mi-am citit propriul meu jurnal. Ajungând la concluzia că cenzura mea artistică n-a funcționat îndeajuns în timp ce îmi etalaș suferințele din boală și suferințele din amor, n-am mai simțit poftă să-l continui” (p. 53). Autorul își propune să se ferească și de pericolul nesemnificativului, declarând foarte ferm că nu înțelege curiozitatea celor „care răscolesc această bucătărie a scriitorului”. În ceea ce-l privește, va respecta un principiu: „Jurnalul meu intim nu va ține însă decât atât cât va ține criza în care mă zbat” (p. 43). Își respecta promisiunea și în jurnalul din 1958 și în cel din 1959. Când survine soluția echilibrării psihice în dragostea pentru Eta, care-i va deveni a doua soție, jurnalul își pierde utilitatea: nu-l mai scrie când merge clar spre însănătoșire (p. 256). Preocuparea excesivă de propriul destin îl obosește, ca și mărirea exasperantă și obsesivă a conștiinței de sine (p. 257). Alături de beneficiul exercițiului de scriitură în perspectiva transunerii în ficțiune a unei experiențe a slăbiciunii și alături de profitul terapeutic, jurnalul lui Preda contribuie și la perfecționarea sensibilității scriitorului în confruntare cu limita. Însă toate acestea trebuie păstrate în stadiul de laborator necunoscut celorlalți. Ficțiunea (capacitatea de fabulație) și construcția romanului, ca semne de sănătate, rămân principala țintă a prozatorului. Jurnalul este mărturia unei maladii, care e bine să fie, pe cât se poate, tănuț. ■

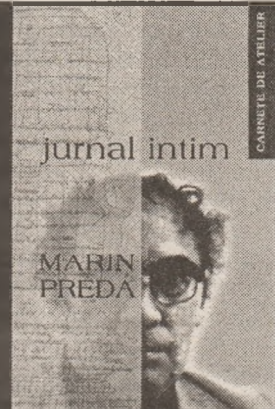

cronica edițiilor de Ion Simuț

Beneficiile nevrozei

Marin Preda scrie jurnal pentru a ieși din nevroză, atunci când puterea de fabulație e diminuată sau blocată. Scriitorul cunoaște foarte bine mecanismul psihologic, valabil pentru sine însuși. La 27 august 1958, aflat la Sinaia în convalescență, observă că nu poate scrie nuvela *Friguri*, în care urma să speculeze epic o călătorie în Vietnam, dar jurnalul îl consolează: „Imposibil deocamdată să încep micul meu roman vietnamez. Voi mai încerca până diseară, dar nu prea am speranțe. În schimb am stări depresive în care [e] imposibil să împing focarul de inerție care irită gândirea și bucuria mea de a trăi. Acest jurnal merge; îndată ce încep să scriu la el, focarul de inerție obsesiv începe să cedeze și gândirea se desfășoară firesc. De-aș putea intra în materialul romanului, ah, ce victorie ar fi!” (p. 18-19). Beneficiul nevrozei e jurnalul, iar beneficiul jurnalului e dobândirea echilibrului, care face posibilă literatura. Valoarea terapeutică e singura utilitate a însemnărilor zilnice, acceptată de Marin Preda. Jurnalul și romanul nu merg deodată, ba chiar se exclud. Se vede foarte clar din puținele pagini ale jurnalului intim, restituit de Eugen Simion și Oana Soare, într-un volum masiv, îmbogățit cu „carnete de atelier” și extrase din interviuri, mărturisiri și publicistică, pentru a reconstitui contextul social, politic și literar.

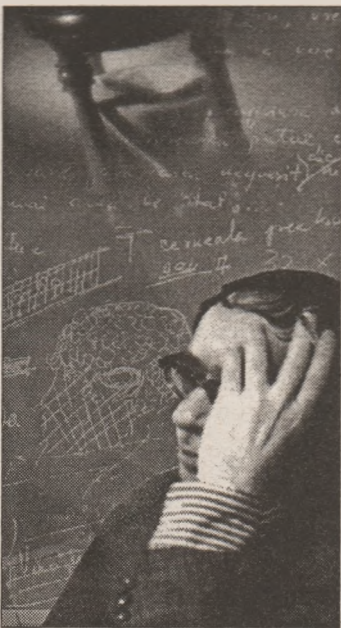

Marin Preda, *Jurnal intim*. Carnete de atelier, introducere de Eugen Simion, ediție îngrijită de Eugen Simion și Oana Soare, Editura Ziua, București, 2004, 562 p.

lăsase cucerită pentru scurtă vreme și orgoliul de independență al unei poete care vrea să scrie un poem despre China, căci Aurora „a fost și rămâne o femeie de lux, nu o tovarășă de bucurii și suferințe, cum e orice femeie obișnuită” (p. 8). Pe măsură ce-și recapătă sănătatea, pe măsură ce se vindecă de melancolia despărțirii de Aurora Cornu, lui Marin Preda nu-i mai plac însemnările de jurnal, după cum notează în 3 septembrie 1958, la ora 12 noaptea: „Nu mai îmi plac însemnările în acest jurnal. Nu cumva încetez de a mai fi erou? Ah, ar fi izbăvirea.” (p. 36)

Marin Preda privea cu suspiciune „expansiunea eului” în literatura modernă și se arăta amuzat de facilitatea cu care devine „erou” (adică personaj), scriind despre sine însuși. Nu-i acorda credit jurnalului decât ca bruion al transcrierii unor stări trăite pe cont propriu, pentru ca apoi autorul să-și transfere toate neliniștile și tribulațiile în seama unui personaj

cu un ochi obiectiv aceste însemnări și, dacă eroul e reușit, să-i schimb numele, să schimbe decorul, să-i dau drumul ca erou literar și apoi să distrug aceste pagini. Principalul

– afirmă Aurora Cornu – e o carte „despre astenia lui [Marin Preda] în spital, despre despărțirea noastră”, „e cartea în care Marin își explică propria nevroză, nu? Și o atribuie unei femei” (fragment reluat în acest volum ca anexă la jurnal, p. 60-61).

Persistența scriitorului în jurnal nu e folositoare, căci singura lui soluție onorabilă și durabilă e salvarea prin creația ficțională, adevărata menire a unui scriitor epic. Prozatorul trebuie să iasă victorios din acest pericolos triunghi al Bermudelor reprezentat de femeie, nevroză și creație: „În literatură, în creație, acolo se află domnia spiritului meu, în viață fiind vulnerabil și sclav în goană după iluzoria fericire. Merită să alerg după fericire, dar e o neghiobie să alerg după una nesigură, când o alta, cea adevărată și durabilă, îți este mai la îndemână: creația! Un tânăr care încă n-a iubit va zice: «Oare se exclud aceste două porniri ale sufletului, iubirea de femeie și

Romanul este pentru *Virgil Duda* (1939), cu expresia celebră, "genul tăgănat", pentru că vrea să exprime totul abia după ce înțelege, cu lentoare aprofundată, totul. El păstrează subiectul, intrigă, conflictul. Acesta trebuie echilibrat între forțe echivalente, a căror abordare exclude simplificarea maniheistă, satira, pamfletul. Pentru că ele ar substitui, într-un mod fatalmente eșuat, romanescul similar lumii reale, cu reduktionismele publicisticii.

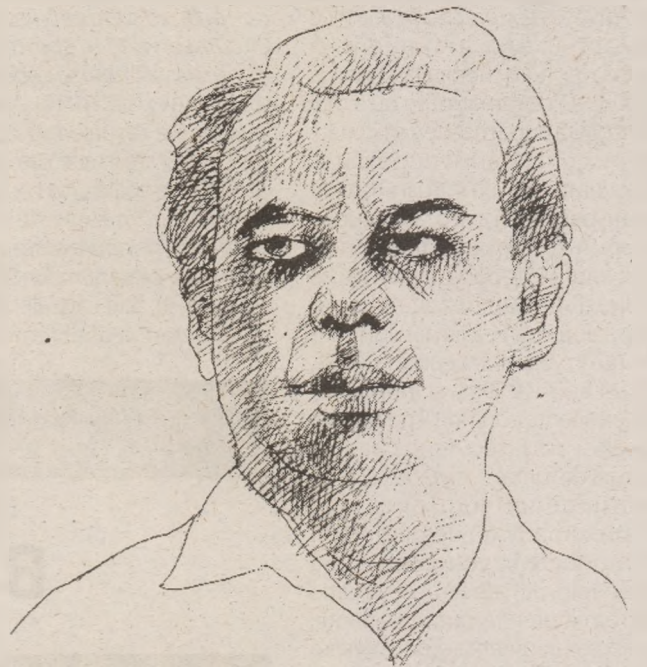
V. Duda este un prozator realist, pentru care societatea socialistă există și trebuie avută în vedere. Dar, din păcate, scriitorul o face și el, ca numeroși alții, prin schemele de gândire ideologică ale dirigitorilor ei. Eroarea este aceea de a vedea în lumea comunistă o lume a forțelor în echilibru, o lume bună, într-un progresiv meliorism. Autorități literare, ca aceea a lui G. Călinescu, au aderat la această mistificare sociologică, atrăgând nu puțini emuli. V. Duda, într-un articol (*Implicarea personajului*, în "România literară", 31/1976), scris la cerere sau nu, îl citează pe G. Călinescu nu o singură dată, ci de trei ori. Reproduc doar cel de-al treilea citat din Călinescu, marxist de voie sau de nevoie: "Cu cât scriitorul de azi e mai solicitat să trateze contradicțiile (adică conflictele) neantagonice în sânul societății noastre, el va avea grijă ca fiecare erou-teză să-și reprezinte, oricât de larvar și antiteza celui alt erou, contradicția devenind în modul acesta interioară...". E greu de aflat o lume atât de armonioasă, aproape ideală, chiar și în democrațiile stabile și libertariene.

Prozatorul, plecat aproape de căderea regimului din România comunistă, pe care se străduise să o înțeleagă, după două decenii de activitate literară, în 1988, în Israel (noua patrie a părinților lui Rubin Leibovici, numele său real), se arătase în cărțile sale constant preocupat de reflectarea și înțelegerea conștiinței sociale a omului experimental "socialist", atât de artificial, dizarmonic și scindat.

Proza scurtă cu care își face debutul literar (*Povestiri din provincie*, 1967) înseamnă în cazul său nu o vocație, dar necesitatea unui exercițiu, fragmentarist, romanesc. De altfel, trei "povestiri" lungi vor fi integrate, doi ani mai târziu, în romanul *Catedrala*, 1969. V. Duda este de la început, dar și pentru mai târziu, în câteva alte romane, un prozator al mediilor profesionale. El optează pentru mediul industrial socialist, cunoscut, pesemne, ca jurist. Mediul profesional juridic este cel de-al doilea care apare în cărțile sale. El descoperă acolo tocmai acea lume echilibrată, echivocă, enigmatică, relativistă, greu de distins în elanul ei edificator și vanitățile individualiste travestite ori camuflete. *Catedrala* este un roman cu teză, structurat demonstrativ, despre putere și presupusa umanizare a puterii chiar în societatea care a demonizat-o, un roman despre sfințenia muncii tocmai în lumea care a distrus disciplina și proprietatea muncii. Motoul cărții, din Malraux, descoperă uzina drept noua catedrală. Așa credea Malraux, autorul citat adesea cu aserțiunea

Profil

Proza lui Virgil Duda

Desen de Mihaela Șchiopu

că secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc! Personajul central al *Catedralei* este un inginer diferit de șefii de tipul "supraomului", din garda uzinală anterioară.

Roman al actualității cotidiene, "justițiar", desfășurat chiar în mediul juridic, *Anchetatorul apatic*, 1972, este și unul erotic, în trei secțiuni, modern, riguros structurate. Narațiunea pierde din substanța factologică, devine insistent, fin și precis analitică. Este elaborată cu o vie însuflețire critică. Ca metaroman analitic *in progress* și nu deliberativ, *Anchetatorul apatic* impune o omologie structurală între existență și ficțiune. Ratarea existențială ajunge să fie substituită de realizarea anchetei românești. Perspectiva narativă aparține unui tânăr procuror, un insolit anchetator, o conștiință apatică lucidă, (auto)critică, dar suspicioasă, nehotărâtă, relativistă, ce se confruntă cu alte conștiințe iremediabil apatice, în special femeii instinctuale, triviale dar cuceritoare. Prin ancheta-roman, el se află aproape în elementul său. Citim în *Anchetatorul apatic* un roman critic, atât cu realitatea, cât și cu literatura. Cele care vor urma păstrează mai mult sau mai puțin evident aceeași dublă adresă critică și ironică.

Deruta, 1973, un roman al clivajului dintre istorie, politică și cotidian, aduce o perspectivă aproape singulară, diferită de aceea obișnuită, a preeminenței politicii. Să menționez că la Ivăsiuc, romancierul "politic", "radical", de care Duda ar putea fi apropiat numai datorită obstinței analitice, se constată chiar preeminența politicii teoretic. O relație cât de cât asemănătoare ca aceea din romanul lui Duda

mai există în ciclul din urmă al lui Sorin Titel. Nu întâmplător, Titel a scris cu înțelegere chiar despre acest roman, desfășurat într-o ironie tandră, poetică, evidențiind calitățile analizei, dezbaterii, tocmai datorită privirii orientate de jos în sus, de la cotidian spre istorie și amintind de Cehov, modelul lor comun. Tinerii prozatori din deceniul 9 vor exprima o predilecție a mișcării lor literare înspre alegerea existenței celor care nu au putere politică și, supuși Gulagului, nu au nici puterea celor lipsiți de putere. Ideea devine la V. Duda însuflețită de ficțiune, oricât de dominant analitică ar fi ea. Prozatorul are intuiția, imaginația, capacitatea de expresie a existenței autentice și devine artificial doar prin exercițiul în exces al acestora. Dar romanul acesta masiv are norocul unui echilibru între real și ideal, epic și analitic, situații și teză, disimulate toate acestea într-o bine modulată viziune, deopotrivă ironică și patetică. *Deruta* este un roman dialogic, cu o înscenare epică pregnantă, o narațiune analitică și hiperrealistă. O lume provincială, cu vocații iluzorii sau neîmplinite existențiale și artistice, se înființează și pierde prin propria înfățișare obiectivă. Naratorul își permite doar o ironie critică și realistă, de altfel exercitată cu tact. Vanitatea fantasmatică a omului mediocru se dezvăluie, fie în ipostaza protagonistului, ca în cazul lui Pavel Șușnea, profesor și sculptor ratat, fie a masei snoabe și abia extrase din barbarie, ca aceea care simte imboldul bizar și, totuși, istoric, de a-i face un soi de funeralii locale celui înecat la o vârstă încă tânără. *Deruta* este urmărită în

două medii profesionale, artistic (abordat indirect, ca și în *Anchetatorul apatic*, unde anchetatorul se comportă totuși ca un scriitor) și industrial. Primul îl are ca protagonist pe Pavel Șușnea, cel de-al doilea pe Petrișor Staicu. Trecut într-un mod traumatic prin ultimul război mondial, Petrișor Staicu, un Mitică provincial, este, în noua lume "socialistă", smuls conjunctural de jos, din postura de funcționar umil, anxios, inapt de decizie, așadar cu totul nepotrivit epocii și situației ivite, și pus să răspundă de organizarea unui ambițios combinat industrial. El nu rezistă în escaladarea excelenței impostoare, în fapt neînțelese, și revine la umilința și insignifianța comună, atât de potrivită și de omenească, în ceea ce-l privește.

Al doilea pasaj, 1975, este tot un roman al industriei, pe structura anchetei. Aici sunt investigate accidentele de la un pasaj de cale ferată. Regăsim aceeași recurentă propensiune către metaromanesc, critic și parodic cu formele stereotipizate. Nu aflăm, însă, intenția vreunei înnoiri semnificative în problematică, situații, tehnică. Excepția rezidă într-un detaliu privind personajele. E vorba de fenomenul sociologic și profesional al forței de muncă "socialiste" care se deplasează, cotidian, între domiciliu și locul de muncă. Dacă mijloacele plate ale romanului ajung să fie parodiate, platitudinea realului din acest roman este eliberată cu o insesizabilă ironie. Lumea ficțională de aici este articulată epic sumar, începând de la aceea industrială, rigidă ierarhic, cu numeroșii ei navetiști, dar și aceea ficțională, deja intrată

Editura AULA

Nicolae Manolescu

Literatura română postbelică (Vol. 1-3) 1.324 p. 270.000 lei
Istoria critică a literaturii române. Vol. 1 432 p. 109.000 lei
Poeți moderni 240 p. 69.000 lei
Despre poezie 208 p. 69.000 lei
Lectura pe înțelesul tuturor 256 p. 69.000 lei

Iulian Boldea

Poezia clasică și romantică 272 p. 79.000 lei
Simbolism, modernism, tradiționalism... 208 p. 69.000 lei
Mircea A. Diaconu Poezia postmodernă 192 p. 69.000 lei
Emil Brumaru Poeme alese (1959-1998) 192 p. 79.000 lei
Mircea Ivănescu Poeme alese (1966-1989) 272 p. 79.000 lei
Florin Iaru Poeme alese (1975-1990) 208 p. 69.000 lei
Alexandru Mușina Poeme alese (1975-2000) 224 p. 69.000 lei
Proza secolului XIX (antologie) 400 p. 99.000 lei
Basmul românesc cult (antologie) 112 p. 49.000 lei
Antologia poeziei generației 80 400 p. 99.000 lei

Matei Vișniec

Istoria comunismului povestită pentru ... 176 p. 79.000 lei
Ovidiu Verdes Muzici și faze (roman) 384 p. 99.000 lei
Ioan Groșan
O sută de ani de zile la Porțile Orientului 240 p. 89.000 lei
Epopeea spațială 2084* Planeta Mediocrilor 144 p. 79.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

în bibliotecă. Naratorul își privește lumea recreată referențial cu o ironie demistificatoare, la adresa inautenticității și stereotipiei. Naratorul nu este, însă, decât la prima vedere, un deconstructor antifrastic. El rămâne mai ales un constructor, un idealist, dar unul lucid și comprehensiv.

În seria extinsă a romanului "uzinal" trebuie inclus și *Cora*, 1977, un roman al educației sentimentale în societatea "industrială" socialistă, curajos și poate riscant, prin perspectiva ironică și sarcastică, a punctului de vedere narativ, cu candoarea afectivă a protagonistei.

Un roman-anchetă, dar într-un mediu nou, acela medical, este *Măștile*, 1979. Aici, conjunctura "juridică" face ca prietenul anchetatorului să fie excesiv judecat și pedepsit cu închisoarea, pentru că a făcut binele încălcând principiile impuse rigid. El a ajuns pentru două luni la închisoare, după ce a eliberat un fals certificat de sănătate. Dar inocentul pedepsit este un individ funciarmente bun, neresentimentar. Odată ieșit din închisoare, el se dedică cu abnegație sporită semenilor, interesat să ridice prin voluntariat un spital rural. Pedagogia epocii e profund asimilată! Romanul, ca toate celelalte, păstrează perspectiva înțelegerii complexe și echivoce, o atitudine deopotrivă de distanțare ironică și de apropiere lucidă și patetică.

Războiul amintirilor, 1981, este un roman social în patru părți, substanțial și adânc, o cronică fragmentară de familie, înșolit și captivant concepută. În centrul ei se află un copil, imediat după "eliberarea" sovietică, ajuns un tânăr care, în anii '50, nu-și poate duce la capăt intențiile de a face politică. El nu va profita de faptul că este fiul unui ilegalist comunist, între timp dispărut. Se alege doar

cu ponoasele după urma faptului că mama deținea o prăvălie în timpul regimului antisemit antonescian, care-i ridicase soțul pentru muncă obligatorie. Tema eșecului este privită și aici dinspre individ și societate spre politică și istorie. Naratorul-autor își susține opțiunea literară, estetică și morală, în concurența cu subiectele de demascare a atrocităților politice suferite de alții, de alți oameni și de alte personaje, în vremea cu totul bolnavă a lărgirii Gulagurilor. El nici nu se sustrage de la judecata istorică. Introduce o secvență, edificatoare pentru necesitatea ca totul să treacă mereu prin judecata dreaptă, despre o înscenare copilărească a Tribunalului de la Nürenberg. Dar înainte de judecată se află înțelegerea. Ea rămâne tema majoră și aici, ca în toate celelalte romane ale lui V. Duda. O șansă a înțelegerii este memoria, la care naratorul-autor se crede condamnat. De aceea el își vede viața ca pe un război al amintirilor. Tânărul are iluzia că devine în schimb un Don Juan al timpurilor noi, cucerind câteva femei de toate categoriile, între care unele bine situate social. Descoperă însă că instinctul erotic rămâne mai prejos decât cel politic, în pofida faptului că-i înlesnește plățirea unor polițe, atunci când își dă seama că își datorează buna situație intervenției unei dintre femei pe lângă un activist autoritar. Prezentul îl găsește pe tânărul acum maturizat, după treizeci de ani, ca obscur, dar incoruptibil, anchetator de delinvenți minori, într-un fund de provincie și în dispută cu autoritatea locală. Totul îi scapă până la urmă, pentru că tânărul pe care el îl reține, doar cu de la sine putere, se face nevăzut într-un mod senzațional. Ca într-o stare de vedenie alienantă, el constată că tânărul delinvenț ieșise de-a dreptul prin zid. Romanul conceput astfel retrospectiv devine o inteligentă, înțelegătoare în definitiv, despărțire de trecutul trăit traumatic, frenetic, și relatat cu luciditate ironică.

Abstrudul și fantasticul demonic, bizar și imprevizibil, este urmat cu energie narativă și gust pentru experiment (relatarea la persoana a doua), la tensiunea cea mai înaltă a ironiei și lucidității, și în *Hărțuiala*, 1984, o rememorare a anilor de studii juridice ai mereu prezentului anchetator. În primul plan al interesului literar se află Dănuț Bărbosu, un tânăr capricios, capabil de orice dedublare, personaj emblematic pentru o lume a simulării și a figurației în neant. El este declarat nebun, ajunge material didactic viu pentru psihiatri, unde se schimbă cu ușurință infernală și se produce în chip impresionant drept cântăreț de canțonete. Iată un personaj demonic, reprezentativ

pentru o epocă istorică, dar și pentru o epocă literară, creat cu o știință matură și subtilă a tipologiilor.

Oglinda salvată, 1986, este un (meta)roman adus la limita memorialisticii creditabile, deopotrivă ca ficțiune și document, despre educația literară și sentimentală a scriitorului, în provincia deceniului 6. El este scris cu aceeași fină inteligență. Are în concepție surprinzătoare, vii, elevate și, nu mai puțin, sincrone principii poetologice, situate la interferența (auto)referențialității. Cu el se încheie seria epică amplă, unitară, de două decenii de literatură și existență literară a autorului în România comunistă. Biografia scriitorului s-a deplasat în Israel în 1988, dar biografia operei a continuat în România și în literatura română. Modalitatea de roman se schimbă mai puțin, în sensul clarificării retoricii narative și a unui spor de comunicare cu cititorul. Duda devine și mai decis autobiografic, fără a se dispensa de protocolul ficțiunii. Restructurate și adecvate în funcție de substanța reflexivă și factologică, romanele sale par lipsite de evoluție. Mult mai mult se modifică relația cu materia literară, societatea "socialistă", din perspectiva lumii libere și a celei postcomuniste.

România. Sfârșit de decembrie, 1991, este un volum care ajunge la non-ficțiune. Memoriile reflexive despre viața în comunism au ca interes încercarea de a o înțelege, în sensul de a lămuri, dar și în acela de a asuma, de a motiva mentalități și fapte, din puncte de vedere diferite. Comună a cârților de ficțiune rămâne perspectiva dinspre cotidian spre istoric și politic (acesta în

relație cu alte sisteme totalitare). Volumul se alcătuiește din mărturii minore și semnificative despre curaj și lașitate, opoziție și supunere, într-o viață care trebuie trăită și visată.

Alvis și destinul, 1993, pleacă de la remușcările unui evreu român oarecare, care își părăsește țara natală abia după ce a fost marginalizat de sistem, așadar după o existență înfrântă, cu regretul mărturisit în sfârșit de a-și fi trăit viața de impostor propagandist al dogmatismului comunist. El ajunsese la această postură fără convingere, la sugestia accidentală a unui prieten. Rămăsese mereu scindat între farsa și luciditatea retoricii unui fals limbaj. Ca și alte personaje din romanele lui Duda, ratarea politică, profesională, socială sau morală nu elimină, dimpotrivă, șansa fericirii senzuale. Schimbarea de perspectivă apare și ea marcată prin alternativa (meta)textuală, motivată de realitatea istorică și de conștiință individuală a unui timp, pe cât de brutal, pe atât de expus transformărilor.

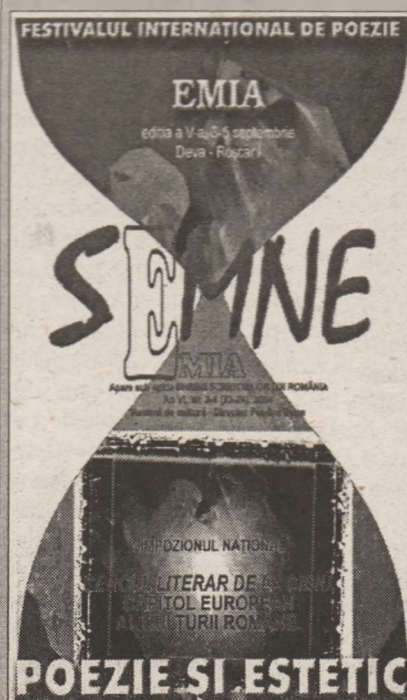
După *A trăi în păcat*, 1996, carte mult apreciată de N. Manea, într-o vreme în care ecurile critice ale literaturii sale slăbesc, V. Duda publică *Viața cu efect întârziat*, 1999, un nou roman memorialistic, în care biograficului traumatizat i se adaugă tentativa de compensare și rezistență prin imaginar ori, ceea ce izbutește multora dintre personajele sale, prin eros, care își ia și aici partea epică cea mai substanțială.

Erosul ca revanșă afectivă și senzuală față de alienarea mentală prin politicul dogmatic, inautentic și agresiv, devine temă dominantă în *Șase femei*, 2002. Totul este

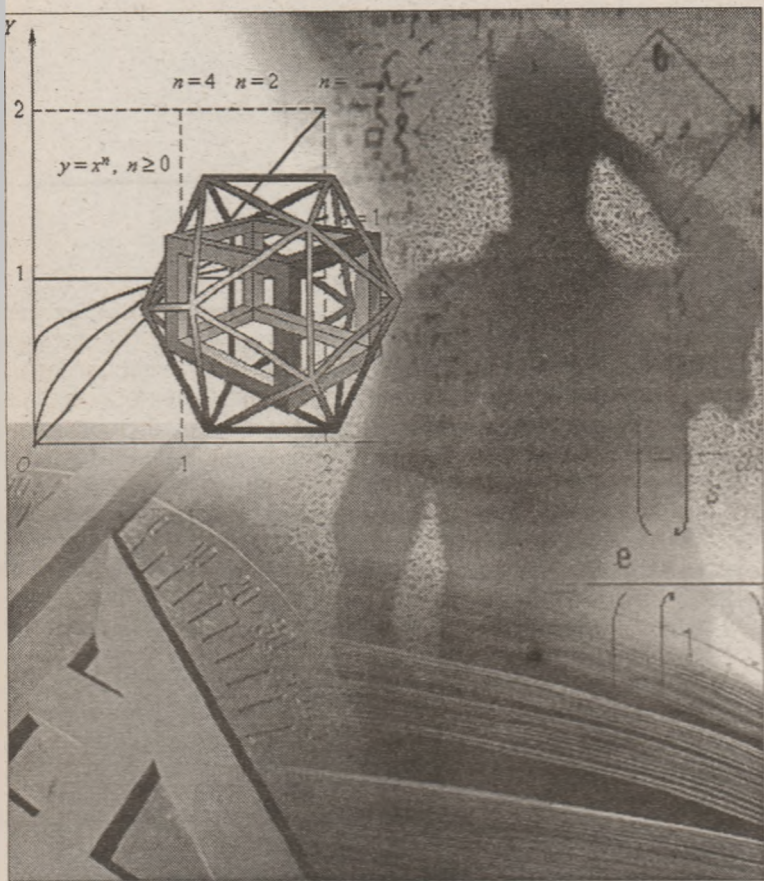
văzut din perspectiva unor simpli prizonieri ai lumii închise, care au fost siliți la rezistență prin conștiința lor solitară. Cartea focalizează șase biografii feminine obișnuite și totodată distincte. Aflate la vârste și cu psihologii diferite, cu tot atâtea opțiuni conjuncturale în angajarea farmecelor personale (practic, amoral, imoral, duplicitar, cu cochetărie, sado-masochist sau numai experimental), cele șase femei se mărturisesc cu o deplină nuditate. Substanțial și atrăgător roman referențial, "istoric", el este scris cu o rafinată colocvialitate. V. Duda prinde bine ideologia politică și natura sentimentală a oamenilor așa-zis noi, din aparatul politic, polițienesc sau din preajma și din afara acestora. Asimetria eros-revoluție apăruse în treacăt în proza timpului, fiind sancționată uneori pentru stridența și naturalismul scenelor de amor combinat cu sloganul ideologic, din romanul politic permis scriitorilor după critica dejismului. Un exemplu ar fi *Galeria cu viță sălbatică* al lui C. Țoiu. Dincoace de Cortina de fier a fidelității politice monopartidiste, femeile și bărbații se dădeau oricărui rest de infidelități, cu deosebire acelora sexuale, într-o întrecere tipică societății care se credea cea mai avansată. Scopul frecvent și intens erotic "acuza" orice mijloc, inclusiv, dacă nu mai ales, pe acela politic. Partidul era-n tot și în toate și, deși nu se dezvăluia, se dădea în vânt după amorul liber. Cartea este vie tocmai pentru că reușește să polemizeze cu mistificările din viața și chiar literatura din anii teroarei istoriei.

Marian Victor BUCIU

Festivalul de Poezie EMIA

În 3 și 4 septembrie s-a desfășurat la Deva și Roșcani Festivalul de Poezie EMIA, ajuns în acest an la a V-a ediție. În cadrul Festivalului, ca momente principale, au avut loc un simpozion consacrat Cercului literar de la Sibiu (moderator: Radu Ciobanu) și o Masă rotundă cu tema "Excesul de maculatură" (moderator: Gabriel Dimisianu). Au prezentat comunicări și au discutat pe marginea lor: Paulina Popa, Marius Tupan, Gheorghe Schwartz, Liliana Ursu, Gabriel Năstase, Ion Miloș, Alina Ledeanu, Constantin Clemente, Mihai Borșoș, Aurelian Sârbu, Ion Pascal Vlad ș.a. Tot în cadrul Festivalului au avut loc lansări de cărți și un recital poetic. Un juriu alcătuit din Marius Tupan, Paulina Popa, Ioan Ovidiu Muntean a decernat premiile celei de-a V-a ediții a Festivalului de Poezie EMIA: Premiul Opera omnia - Radu Ciobanu; Premiul de excelență - Gabriel Dimisianu; Premiul de proză - Gheorghe Schwartz; Premiul de poezie - Liliana Ursu; Premiul de traduceri - Ion Miloș; Premiul pentru reviste - *Secolul XXI* (Alina Ledeanu). Cu prilejul Festivalului a fost lansat și un nou număr al revistei *Semne - Emia* (redactor-șef: Radu Ciobanu). Sumarul curpinde, printre altele, o anchetă referitoare la "locul și importanța Cercului literar de la Sibiu în cultura română" (răspund: Virgil Nemoianu, Vasile Dan, Ada D. Cruceanu, Octavian Doclin, Adrian Popescu, Mircea Braga, Alina Ledeanu) și un interviu al Paulinei Popa cu Gabriel Dimisianu cu tema "excesul de maculatură".

Matematica, între păcat și coșmar

Percepția publică a matematicii este încă dominată de confuzie. Nici măcar oamenii de cultură, cea mai mare parte a intelectualilor, nu înțeleg cu ce se ocupă matematicienii. Reprezentarea obișnuită este aceea care vede în matematician un om al cifrelor iar în matematică o știință a numerelor și cantității; 'matematic' este echivalat cu 'precis', cu 'exact'. Dar de aici nu-i decât un pas până la reducerea matematicianului la cel care este incapabil să distingă nuanțele, la cel blocat de rigiditate, de fixitate, de simplism, de logica lui 'da' sau 'nu', și astfel ne găsim confrunțați cu tradiționala opoziție pascaliană dintre spiritul geometric și cel de finețe („fotbalul e o chestie complicată, nu-i ca matematica, doi și cu doi fac patru”, observa un celebru jucător român de fotbal). Un actor își amintea, în momentul în care fusese premiat, de recunoștința pe care i-o poartă fostului său profesor de matematică, nu pentru ce l-a învățat, ci pentru faptul de a-l fi înțeles că „n-are el treabă cu matematica”. Un venerabil nonagenar, exeget al artei brâncușiene, îl evoca pe fostul său profesor de matematică, nu altul decât Dan Barbilian, accentuând retoric și fluturând ca un stindard adresarea acestuia către el și colegii săi: „Sunteți niște troglodiți!”, după ce se constatase ignoranța lor matematică. Un istoric octogenar, întrebat despre perioada școlarității sale, ține și el să pună în contrast pasiunea sa pentru istorie cu nulitatea sa la matematică. O atitudine similară se regăsește la mulți alți intelectuali umaniști. Ignoranța în materie de matematică, lipsa de interes pentru ea nu sunt ascunse, ci strigate cu plăcere, arborate ca un stindard, probabil pentru a mări, prin contrast, imaginea pasiunii lor pentru 'umanioare'. Un pictor și scriitor din Iași, invitat să-și evocă anii de școală, ne spune, în *România literară*, că trăiește și acum coșmarul examenelor de matematică. Un cântăreț își amintea, în *Jurnalul*

național, că a fost de două ori corigent la matematică și că nu se împăca cu geometria. Ancheta ziarului constată că viitoarele vedete ale muzicii ușoare nu le-au plăcut științele exacte. La aceste mărturii recente, putem adăuga și altele, mai vechi. Criticul literar Șerban Cloculescu scria, în 1978, „Cât despre metodele matematice, ele mă sperie și, barbar, rămân la ele rebarbativ”. În 1954, psihologul Mihai Ralea vedea în psihologia matematică un refugiu al concepțiilor idealiste în psihologie. Logicianul Petre Botezatu considera că „matematica trebuie tradusă în limbajul uzual”, pentru a o face accesibilă (lucru tot atât de imposibil ca și traducerea poeziei în limbaj uzual). Ștefan Odobleja, într-o carte postumă din 1979, considera că „a matematiza este a traduce, iar traducerea nu-l transformă pe traducător în autor. Dacă se traduce *Regele Lear* în românește...” (continuarea poate fi ușor ghicită).

Atitudinea inginerilor - între rezervă și atracție

Există însă și alte puncte de vedere. Scriitorul Mircea Horia Simionescu se arată, într-un interviu din *România literară*, foarte interesat de teoria fractalilor, în care întrevede pattern-uri de semnificație literar-artistică. Poeta Ioana Ieronim, într-un interviu din revista 22, se declară atașată de metaforele matematice ale poeziei. Un inginer meșcanic ca Radu Voinea și un inginer chimist ca Alexandru Balaban considerau în 1982 că prezența matematicii în pregătirea inginerilor este esențială iar cel din urmă cerea să se mărească locul matematicii la examenul de admitere în politehnică. În schimb, alți reprezentanți ai ingineriilor de diverse specialități nu au manifestat entuziasm față de matematică. Un hidroenergetician ca Dorin Pavel consideră că în pregătirea inginerilor se acorda prea mare atenție matematicii, de la admitere până la absolvire, în dauna formării gândirii ingineresti.

Pentru un inginer metalurgist ca D. Drimer matematica este nu atât un mod de gândire cât o simplă unealtă. (A se vedea, pentru toate acestea, *Lucrările Simpozionului privind eficiența predării matematicii în învățământul tehnic superior*, Editura Tehnică, București, 1982).

Când nu este diabolică, matematica poate fi îngerească. Actrița Emilia Popescu, într-o emisiune la *Profesioniști* cu Eugenia Vodă, se mândrea cu faptul că fiica ei este foarte bună la matematică iar o altă actriță, Oana Pellea, își amintește și ea că a fost foarte bună la matematică. Alte ori, sub forma unei aparente laude, se ascunde ideea incompatibilității dintre matematică și cultura umanistă. Iată, de exemplu, ce declara lingvistul Iorgu Iordan (în *De vorbă cu Iorgu Iordan*, de Valeriu Mangu, Ed. Minerva, 1982): „Un limbaj universal este însă cel științific. Poate, în momentul când toți oamenii de pe pământ vor ști matematică într-un grad superior, acest deziderat se va realiza. Ar însemna atunci că va dispărea cultura umanistă, fiind înlocuită cu una științifică. Cine știe?” Ar fi o eroare să se creadă că aceasta este o opinie izolată; o specialistă în literatură de la Universitatea din București, Monica Spiridon, considera, în urmă cu câțiva ani, că umanistica trebuie să facă față imperialismului matematic. În discuțiile privind numărul de ore acordate disciplinelor umaniste s-a argumentat frecvent prin referire la primejdia dezumanizării pe care o prezintă extinderea orelor de matematică și informatică, în dauna orelor de română și de istorie.

O părere a lui Mircea Eliade; de la Cantemir la Barbilian și Blaga

Nu de puține ori, matematica este combătută indirect, prin referire la primejdia pe care o prezintă știința. Iată ce scria în jurnalul său, în octombrie 1944, Mircea Eliade (*Vatra*, nr. 9, septembrie 1984, p. 13): „De două zile privesc cu mare atenție savanții. Gândul că odată aș putea ajunge și eu ca oricare din ei îmi amănă sarcasmul, înfrământându-mă. Oamenii aceștia, probabil, știu foarte mult despre foarte puțin, căci așa definea cineva savantul, un om care știe din ce în ce mai mult despre din ce în ce mai puțin. Unul cunoaște tot despre pietre, iar altul aproape tot despre anumite hârtii. Sunt niște posedați și, dacă își cheltuiesc zilele și nopțile în laborioase cercetări, nu o fac pentru aflarea adevărului și înlăturarea erorii, ci, în primul rând pentru că nu pot face altceva și nu pot face astfel pentru că sunt pasionați de munca lor, dominați de o patimă egală aceleia a unui colecționar de timbre

sau de melci. Majoritatea savanților, din întreaga lume, sunt simpli meseriași, neodihniți salahori. Pe figurile lor nu citești nobila oboseală a gândului, obsesia delirantă a adevărurilor fundamentale, pasiunea pentru înțelegerea globală a lumii, ci numai surmenajul fizic, modestia sau trufia, timiditatea sau absența. Oare pentru fixarea și prosperarea acestui tip uman au venit pe lume, au gândit, s-au zbatut și au suferit un Aristotel, un Galileu, un Leonardo da Vinci, un Leibniz?!”. Încheierea creează o ambiguitate, deoarece face referință la matematicieni care nu au fost numai matematicieni, deci nu e clar la ce ipostază a lor se referă. Dar gândul ne poartă inevitabil la reflecția lui Heidegger: „Wissenschaft denkt nicht” iar mai departe în trecut am

călăuzită de convingerea totalității drept condiție a unei autentice cultur

Un caz emblematic: Mihai Eminescu

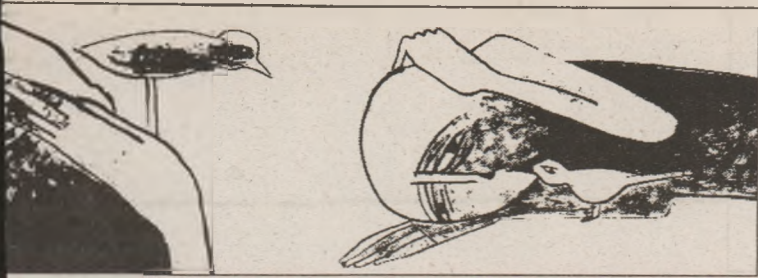
Cazul Eminescu este emblematic și pentru situația matematicii în școală. Așa cum aflăm din *Viața lui Mihai Eminescu* de G. Călinescu (Editura pentru literatură, București, 1964, p. 60) Eminescu a mărturisit el însuși că a fost o victimă a unui învățământ defectuos al matematicii: „Eu știu chinul ce l-am avut însumi cu matematica în copilărie, din cauza modului rău în care mi se propunea deși în dealtfel eram unul din capetele cele mai deștepte. N-ajunsesem încă la vârsta de douăzeci de ani să

Foto: Mihail Gratoșil

putea merge la Goethe, cunoscut pentru adversitatea sa față de matematică. În cultura românească, a existat o tradiție de natură sincretică, în care-i putem include pe Dimitrie Cantemir, Costache Conachi, Gh. Asachi, Gh. Lazăr, Ion Heliade Rădulescu, Petrarhe Poenaru, Ion Ghica, Spiru Haret, M. Eminescu, Matila C. Ghyka, Pius Servien, Dan Barbilian, Lucian Blaga, toți spirite cu vocația totalității, manifestând deci interes atât pentru artă și literatură cât și pentru știință și pentru filosofie. Dar, în același timp, nu a lipsit nici tradiția cealaltă, de cultivare a ideii de incompatibilitate a celor două culturi. Cel mai bun exemplu ne este oferit de atitudinea față de Eminescu, a cărui operă și ale cărei *Calea* ilustrează o personalitate

tabla pitagoreică, tocmai pentru (nu) se pusese în joc judecata memoria. Și deși aveam și memorie fenomenală, numere nu puteam învăța deloc pe de rost, încât intrase-n cap ideea că matematica sunt științele cele mai grele de învățat pe fața pământului”. Aici se oprește citatul reproduș de Călinescu, din ms. 2258, filele 251 și 251 ve aflăm și următoarea continuare: „urmă am văzut că-s cele mai ușoare desigur de-o mie de părți mai ușoare decât limbile, care cer memorie multă. Ele sunt un joc cu cele simple legi ale judecății omenești, numai acele legi nu trebuie pus în joc goale și fără un cuprins [...]. Tocmai din aceste ultime rânduri aflăm că Eminescu nu a rămas cu matematica; însă școlar fiind

e u r

ost o victimă a unei pedagogii
adecvate. Ulterior, ca revizor școlar,
vea să cunoască în mod profund
ele învățământului matematic.
problemele discutate de Eminescu
scrierile sale pedagogice – rapoartele
e revizor școlar etc. – își păstrează
azi actualitatea. Pe măsură ce s-a
aturizat, matematica i-a devenit
arte apropiată. Din păcate, azi, la
este 140 de ani de la anii de școală
lui Eminescu, încă nu putem spune
am rezolvat problema accesibilității
atractivității matematicii școlare.
generații după generații continuă
cadă victime ale unei pedagogii
efectuoase, la noi și aiurea.

Un alt aspect semnificativ merită
e asemenea să fie pus în evidență:
re a fost atitudinea intelectualității
mânești față de acele însemnări
Caietele lui Eminescu în care

la toți cei specificați. Nu se cunoștea
oare exemplul unui Novalis la germani,
al lui Valéry la francezi, al unui Leopardi
la italieni, poeți cu interes deosebit
pentru știință și, în particular, pentru
matematică?

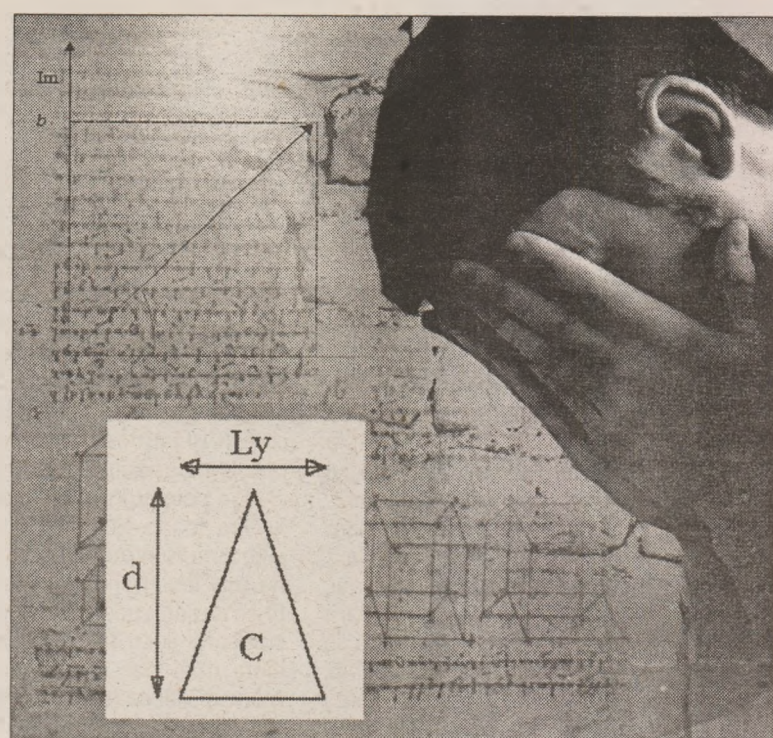
Încercări de excludere a matematicii din cultură

ercetătorii creierului afirmă
că acesta se constituie într-
o rețea de module interactive,
fiecare modul având o anumită
specializare, dar cu tendința de a
inhiba activitatea modulelor vecine.
Așa se face că o slăbire a centrilor
sonori poate avea drept rezultat o
amplificare a celor vizuali. Probabil
că, în mod instinctiv, cei îndrăgostiți

multor intelectuali, în afara culturii.
„Argumentele” sunt numeroase. Se
pretinde că în cultură își au loc numai
operele perene, în timp ce în știință
totul e perisabil, fiecare perioadă
istorică aduce în atenție noi teorii,
noi paradigme, care le înlocuiesc pe
cele anterioare. Se mai pretinde că
în cultura unui popor își au loc numai
acele opere care-i conferă identitate,
în timp ce „știința nu are patrie”,
ea este universală, aceeași în toată
lumea, deci nu este identitară. Cultura
este o sumă de valori umane și sociale,
în timp ce știința este în căutarea
obiectivității, subiectul (adică
ființa umană) fiind pus între paranteze.
Alți autori, cum ar fi filosoful român
Constantin Noica, opun ființa filosofiei:
„În știință este vorbă despre lucruri
chiar atunci când se vorbește despre
om; în filosofie este vorba despre
om chiar atunci când se vorbește
despre lucruri”. Dar dacă omul
este gonit din știință, știința este
scoasă din cultură, deoarece cultura
este axată pe om. Ne oprim aici cu
argumentele aduse în sprijinul
caracterului anticultural al științei și
îl lăsăm pe cititor să le combată. Fapt
este că în practica politică și culturală
știința este separată de cultură, ele
au ministere diferite, instituții diferite,
reviste diferite și edituri diferite.
Puținele publicații care încearcă să
le includă pe amândouă nu pot evita
dezechilibrul dintre ele.

Prezența matematicii în mass-media

Prezența matematicii în mass-
media este foarte scăzută iar
rarele cazuri în care ea se
produce conțin de obicei
distorsiuni care o compromit; faptul
că aceste distorsiuni nu sunt deliberate
nu schimbă prea mult situația. Nu
a fost aproape deloc mediatizat
„Congresul al Cincilea al Matematicienilor
Români” (spunem „aproape”, deoarece
a fost mediatizat în presa locală din
Pitești, unde s-a ținut congresul; dar
numeroase inadvertențe au umbrit
această mediatizare). Nici măcar
decorarea, cu acel prilej, a unor
matematicieni de către Președintele
României nu s-a bucurat de atenția
televiziunii și a presei centrale. Vinovați
de această situație sunt atât
matematicienii (stângaci în contactele
cu presa) cât și gazetarii (care-i înțeleg
prea puțin pe matematicieni și
nici nu-i consideră o categorie
profesională de interes mediatic).
Excepție fac olimpiicii, care sunt
asimilați cu sportivii și beneficiază
de toate favorurile acordate acestora.
Publicului i se sugerează astfel că
medaliații de la olimpiadele de
matematică reprezintă expresia
supremă a valorii matematicii românești.
Din când în când ne trezim cu
câte o bizarerie, cum ar fi semnalarea
de către ziarul *Adevărul* (2002) a

faptului că „pionierul informaticii
românești” i se refuză titlul de profesor
universitar sau prezentarea, pe canalul
România Internațional, a unui amplu
dialog cu un octogenar care ar fi
dobândit mari merite în educația
matematică și merită recunoștința
patriei (2003). În ambele cazuri ideea
(enuțată explicit, în primul caz;
numai sugerată, în al doilea) era
că știința „oficială” îi persecută pe cei
în cauză iar presa și televiziunea își
fac datoria de a le face dreptate. De
fapt, nu era vorba de nici un pionier
iar octogenarul în cauză se ilustrase
cu niște cărți de duzină, care au fost
de mult abandonate de practica
învățământului matematic. Pe de
altă parte, zeci de matematicieni
care, datorită harului și muncii lor,
au reușit să se facă apreciați de
comunitatea matematică internațională
și ridică prestigiul țării noastre în
lume rămân cu totul ignorați de
presă și de televiziune. Nu este vorba
aici de simpla vanitate de a intra în
notorietate, ci de nevoia de a discuta
cu oameni de acest fel problemele
reale ale științei românești, de
felul celor care au fost semnalate în
textul de față sau de orice alt fel.

Au fost mediatizate unele proteste
ale elevilor contra cantității prea mari
de matematică cerută la anumite
profile de învățământ. A devenit un
eveniment demn de a fi mediatizat
faptul că un profesor de matematică
venea beat la ore. Pe un canal de
televiziune s-a putut vedea, pe la
ora 3 noaptea (desigur, în reluare)
o lecție despre spații vectoriale.
Axiomele acestor spații erau proiectate
și arătate cu o vergea de către
prezentator, care nu făcea altceva
decât să citească cu voce tare
ceea ce oricum se vedea scris foarte
ordonat. Oare în această direcție are
nevoie predarea matematicii de
televiziune?

Ce-și amintesc adulții din matematica învățată la școală?

Este cazul să ne întrebăm: Ce
și cât din matematica școlară
se încorporează în cultura
generală a unui absolvent
de liceu? Se pare că, în afara celor
patru operații cu numere întregi
(dacă nu comportă și manipulări de

zecimale), mai nimic. Simpla referire
la o ecuație de gradul întâi sau al
doilea, la o bine cunoscută teoremă
de geometrie, la funcția logaritmică,
polinomială sau exponențială este
considerată de obicei inoportună
într-un text adresat nematematicienilor
(se mai întâmplă să fie salutată din
pur snobism). De ce oare iese
matematica atât de repede din
mintea absolvenților de liceu, lăsând
doar o amintire vagă a unui lucru
dezagreabil? Iese repede deoarece
nu a pătruns niciodată în mod temeinic,
ci numai în asociere cu o procedură
mecanică de rezolvare a unor exerciții;
nu s-a asociat cu o anumită reprezentare
intuitivă, cu o anumită idee mai
generală, care, la rândul ei, este pusă
în legătură cu o altă idee, eventual
din altă disciplină școlară. Dacă
logaritmul era asociat cu reprezentarea
geometrică a unei creșteri foarte
lente, contrastând cu creșterea
polinomială echilibrată și cu cea
exponențială, rapidă; dacă se făcea
legătura cu relația dintre progresia
geometrică și cea aritmetică, văzută
ca model matematic al relației dintre
senzație și excitație; dacă se mai
făcea legătura cu rolul logaritmului
în fizică (entropia termodinamică),
în studiul informației (entropia
informațională) și în psihologie (timpul
subiectiv, ca logaritm al timpului
cronologic), nu devenea logaritmul
o valoare culturală care nu putea fi
uitată? Dar cum să fie posibil acest
lucru cu actualele programe și
manuale, orientate spre ceea ce
francezii numeau „matematica –
rețete de bucătărie”? Este deci clar
că, cel puțin la nivelul învățământului
de cultură generală, șansa matematicii
de a deveni un factor de cultură
se află, în bună măsură, în legăturile
ei cu celelalte domenii.

Dar învățământul matematic a
ales o altă cale, aceea a unei matematici
care-și este suficientă sieși, așa cum
este jocul de șah o lume în sine.
Numai că regulile șahului se învață
repede și răsplata ludică vine imediat,
în timp ce regulile matematicii sunt
infinite, le învățăm toată viața și
tot nu le terminăm. De aceea, elevul
cedează psihic mult înainte de a
apuca să savureze jocul matematicii.
Avem în vedere, desigur, elevul
statistic, nu pe medaliatul olimpic.

(Fragment din studiul
„Matematica în România”)

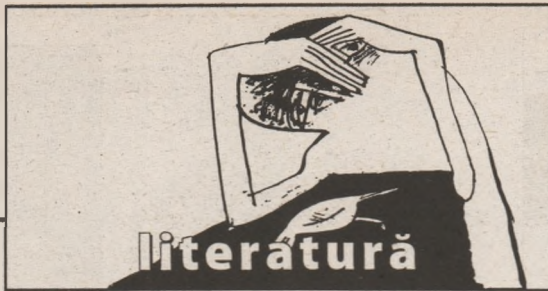
Solomon Marcus

Are matematica o valoare culturală?

ceau referiri la matematică, fizică,
logie și alte științe? Am discutat
arg această chestiune în *Invenție
escoperire* (Ed. Cartea Românească,
urești, 1989). Voi reține aici faptul
ameni de seamă ca T. Maiorescu,
răileanu, E. Lovinescu, G. Călinescu
e urmele lor, criticii literari din
oua jumătate a secolului al XX-
nu au sesizat semnificația
cupărilor științifice, în particular,
matice din caietele eminesciene;
erau ale unui poet convins că
un orizont cultural total, deci
e include și știința, creația sa
tică ar fi diminuată. Cei care-i
osc opera își dau seama cât de
a fost ea marcată de acest fapt.
prejudicata incompatibilității
r două culturi, cea științifică și
umanistă, a funcționat perfect

de literatură, de exemplu, cred că-
și accentuează această pasiune dacă
subliniază antitalentul lor matematic;
dar chiar prin aceasta, ei își trădează
prejudicata lor asupra matematicii,
văzută ca ceva opus umanului și
artistului. Paradoxal, această prejudică
funcționează concomitent cu credința
celor mai mulți matematicieni în
rolul fundamental pe care-l are
factorul estetic în creația matematică.
Jacques Hadamard sublinia unitatea
de structură a proceselor de creație
științifică și artistică. De unde ar putea
proveni această neînțelegere? Răspunsul
nu comportă nici o ambiguitate: din modul
greșit în care se face educația matematică.

Există însă și o altă față a medaliei.
Știința în general, dar matematica
cu precădere, sunt, în mentalitatea

Gina Iacob: Când și în ce împrejurări l-ați cunoscut pe Nicolae Steinhardt?

Dl. Gavrilă Pleș: „Eram în vacanță, eram student și lucram ca voluntar la șantier cu mai mulți tineri la Rohia. Asta se întâmpla prin '74-'75. Văzusem și o poză cu grupul de acolo, dar fără părintele Steinhardt. Acolo dormeam, acolo mâncam, puteam să mergem și în sat, în Târgul Lăpuș la 7 km. de Rohia. Mie nu-mi spunea nimic numele Steinhardt. Mai ales când l-am văzut cu țacălie așa, cu chelie, cu barbă, să pună mâna pe lopată, pe roabă acolo, parcă mai mult te încurca, iar ceilalți care-l cunoșteau mai dinainte parcă-l luau și puțin în râs, peste picior: hai, domnu' Nicu. Așa i se spunea atunci: domnu' Nicu. Steinhardt avea o rezonanță evreiască, jidănească. Am aflat după aceea că el e scriitor și că e evreu încreștinat. A fost deținut politic dar nu vorbea nimic despre asta, chiar și cei de la mănăstire care știau mai multe nu spuneau nimic. Atunci era periculos să vorbească. Peste câțiva ani când am trecut pe-acolo am aflat că domnul Nicu Steinhardt s-a călugărit. Un prieten de-al meu care era secretar la mănăstire, părintele Leșe, venind în București cu niște probleme, m-a invitat să mergem la părintele Nicolae. Deja i se schimbaseră statutul, era Părintele Nicolae.

G.I.: Unde locuia?

G.P.: Pe strada Ion Ghica, lângă palatul Șuțu, la etajul 2, într-o garsonieră d-asta veche. Acolo mă tot uitam că erau nume cunoscute: Fori Eterle, și alte nume: doctorul nu-știu-care, profesorul nu-știu-care... Locuia acolo, într-o garsonieră, singur, înconjurat de cărți. Și atunci am povestit mai multe. Părintele l-a rugat să-mi

povestească cum s-a întâmplat în pușcărie atunci când s-a botezat. Mie-mi mai povestise părintele Leșe despre asta căci auzeam de la mănăstire. Și el ce făcea? El s-a călugărit, dar venea destul de des în București. Își păstrase garsoniera și venea cu probleme de spital, pentru niște articole...

Era bolnav, întreabă Gabi?

Era foarte bolnav și-n momentul în care a mers în pușcărie el a zis: «Eu de aici nu mai ies», pentru că încă din civilie el ținea o dietă draconică. Avea probleme și cu ficatul și cu stomacul... Ce-i permitea dieta unei boli îi interzicea cealaltă. Ce mânca? Mânca mai ales orez fiert, brânză dulce și carne de pui fiartă. Îi pregătea mâncare o femeie simplă când era aici, coana Domnica. Și spunea: «Coană Domnica, e miercuri, e post, să nu cumva să pui ulei.» El ținea probabil post ca pe vremea lui Antonie cel Mare, în cele pustietăți orientale. Și-mi spunea coana Domnica: «Domnu' Gavrilă, da' cum să nu pui puțin ulei, că se prinde de cratiță, n-are nici un gust.» Și-i puneu puțin, iar părintele zicea: «Ai grijă, păcatul dumitale». Mânca foarte simplu și doar medicamentele, spunea coana Domnica, că-l țineau în viață. Avea acolo sub masă un geamantan cu medicamente trimise de prietenii lui din Occident. Virgil Ierunca și Monica Lovinescu le trimiteau din Paris. Virgil Ierunca și Monica Lovinescu vorbeau la *Europa Liberă*, aveau vinerea o emisiune culturală și de când am aflat de Nicu Steinhardt am început să urmăresc în fiecare săptămână. Orice se spunea în presa românească ei comentau, și-i laudau pe scriitorii marginalizați care avuseseră același traseu ca și ei.

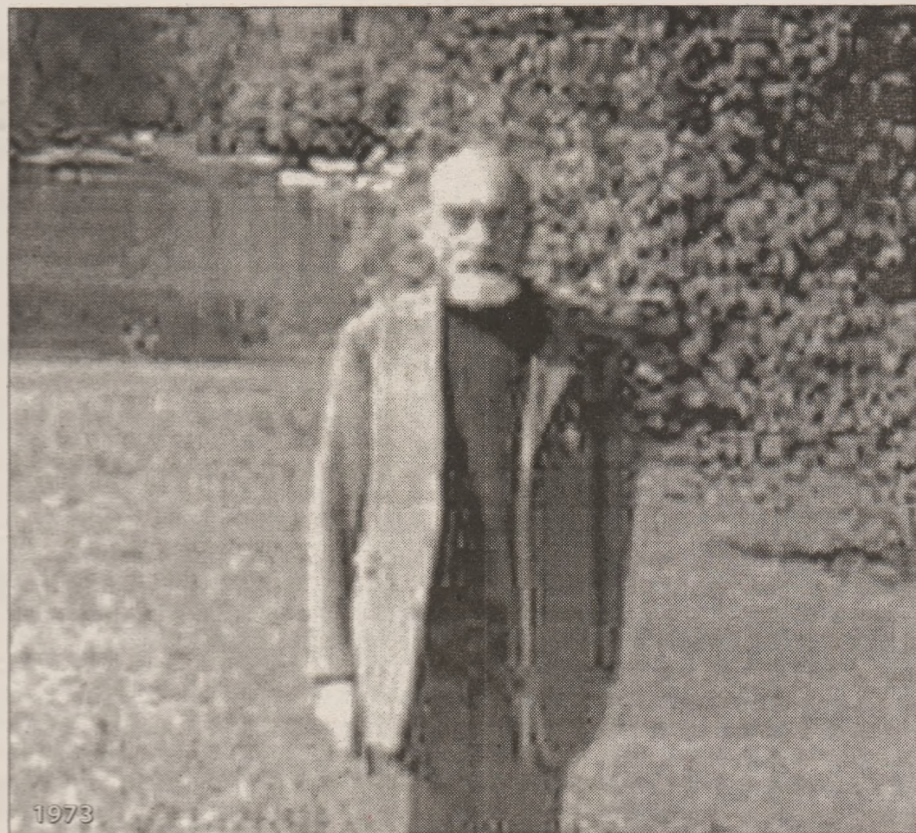
G.I.: Cum s-a legat prietenia dumneavoastră?

G.P.: Părintele Steinhardt se ocupa în special de biblioteca de la Rohia, iar eu m-am oferit și am vrut să-i fac un serviciu, în lipsa lui, să trimit cărți la Rohia. Văzusem biblioteca și știam cam ce cărți sunt.

Aveau nevoie de cărți clasice. Am aici o listă cu ce-i trimiteam. El îmi spunea «frate Gavrilă». Primul pachet pe care l-am trimis îi avea pe Anton Holban, Vasile Voiculescu *Capul de zimbru*, Constantin Prut *Dicționar de artă modernă*... [În caietul pe care-l păstrează Dl. Pleș, există o listă de 20 de volume pentru primul pachet trimis]. Mi-a dat numărul de telefon al lui Paleologu ca să-l consult pentru critică: Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Negrici, pentru partea de poezie, Mircea Iorgulescu, Valeriu Cristea, Alexandru George, Dan Culcer și Cornel Ungureanu.

El scria la reviste, dar avea tot felul de probleme. Chiar m-a rugat odată să merg să văd filmul *Concurs* al lui Dan Pița. L-am văzut și eu am înțeles ce am înțeles eu, dar când mi l-a decriptat el mi s-a părut fantastic. El a scris cronica filmului și a încercat vreo lună de zile s-o trimită la toate publicațiile. Până la urmă cu tot felul de modificări a apărut în Timișoara. I se cereau modificări: «Domnu' Steinhardt, schimbați aici, nu putem să publicăm așa ceva».

Era atât de politicos... când ajungea în București, a doua zi cel târziu mă suna. Eram la serviciu și vorbea cu soacră-mea și-mi zicea că în loc să-mi spună ce vroia, vorbea cinci minute la telefon numai ca să-și ceară scuze. Era un om de modă

Despre N. Steinhardt cu dl. Gavrilă Pleș

Providența a făcut ca într-una din zile să mă pot întâlni cu Dl. Gavrilă Pleș, unul dintre cei mai dragi prieteni ai monahului de la Rohia. L-am vizitat acasă și am avut poate una dintre cele mai interesante și plăcute discuții. Se afla alături de noi fiica cea mare a acestuia care îl vizitase și ea pe N. Steinhardt în apartamentul său din București când ea avea doar 4-5 ani. Nu am „stilizat” deloc interviul, considerând că i-aș știrbi expresivitatea.

veche. Nu ți-ar fi greșit cu ceva... Întâi se justifica că abuzează de amabilitatea ta: «Dumneata ai atâta treabă și uite că umbli după mine...» apoi zicea că mă roagă frumos să trag o fugă până la el. Întotdeauna mergeam cu metroul la Universitate, sunam de la un telefon public, băgam o monedă de 25 de bani și-i ziceam: «Blagosloviți, părinte!» «Domnul și Maica Domnului!» «Sunt aici», aici însemnând în pasaj, «Urcă!», și atunci el deschidea ușa. În colo, dacă suna cineva la ușă, nu deschidea pentru că rămăsese cu niște sechele. El oricum știa că e ascultat și urmărit; i-a spus și Domnica; ea fusese chemată la miliție și i s-a spus să nu ducă colet la poștă și sigur c-au mai întrebat-o și altceva. El trimitea cărți din comerțul socialist și le trimitea la Paris, iar cei de acolo făceau cronică la *Europa Liberă*. Și eu am dus vreo două colete. Aproape toate cărțile lui erau cu autografe. Mi-am notat câteva [Nichita Danielopol, Valeriu Cristea, Henri Wald] și doar când vedeam ce scriu ceilalți despre el realizam și eu cine era Steinhardt, în colo, era de-o

modestie... Gheorghe Grigurcu: «Pentru N. Steinhardt, călugărul cu trei domiciliu: la Rohia, în strada Ion Ghica și în admirația și afecțiunea lui Gheorghe Grigurcu».

Știa ce trebuia să apară pentru că scriitorii îl anunțau dinainte. Mi-a făcut cunoștință cu directoarea de la librăria Sadoveanu (și astăzi tot ea este) și cu altele pe care nu mi le mai amintesc. Steinhardt fiind foarte politicos, atent, știa când era ziua de naștere a fiecăruia, dădea telefon sau trimitea o felicitare și știa să-și întrețină niște relații. S-a plimbat pe la majoritatea spitalelor din București și-l cunoșteau și-l apreciau mulți medici și directori de spitale. Nu a fost niciodată nici o problemă să se interneze în spital pentru o săptămână, două.

Spre sfârșit, lui îi era frică să nu moară în București, el vroia să fie înmormântat la Rohia. Spera să moară acolo și să nu fie probleme. La un moment dat s-a pus problema ce se întâmplă dacă moare aici. După ce s-a botezat și s-a călugărit el rupsese oarecum legăturile cu partea din familie care mai trăia, adică verișori, veri-

soare. Vorbea numai de o singură verișoară: Ela. M-a rugat pe mine sub jurământ că dacă moare în București eu să fac tot posibilul să-l duc la Rohia. Zicea că nu vrea să fie înmormântat la Cernica sau la Străulești unde au scriitorii loc. Vorbise și cu Paleologu care avea și el probleme chiar dacă era mai mic decât el, dar care nu-i înțelegea dorința, și-mi spunea: El nu știe ce-i în sufletul meu, dar dumneata pricepi că ești maramureșan, iubești Rohia și știi că eu doresc să fiu înmormântat acolo. Mi-a dat niște numere de telefon și niște nume. Dacă murea aici, trebuia să iau legătura cu verișoara lui care îmi dădea banii necesari pentru transport și în acel moment trebuia să sun pe o doamnă de la Biblioteca Academiei cu care aranjase transportul.

Era foarte șugubă. «Dumnezeu cred că-mi pregătește o moarte mai ușoară. Numai cu inima nu am avut niciodată nimic, acum doctorii mi-au găsit și la inimă. Se pare că o să mor de inimă totuși.»

Nu m-am dus la înmormântare. Am aflat din ziare. El a murit la Baia Mare dar de fapt vroia să treacă pe la Cluj în drum

foarte mulți. Nu s-a organizat nici masă pentru că nu le-a dat voie. Motivul a fost că se puteau forma grupuri de 4-5 persoane care ar fi putut discuta. Majoritatea erau din Cluj, de la Asociația Scriitorilor din Cluj, Târgu Mureș adică de pe plan local și foarte puțini din altă parte. Așa era regimul de tembel. A murit și a fost îngropat acolo unde a vrut el. Erau pe atunci doar vreo zece morminte. De atunci au murit mai mulți.

G.I.: Despre viața pe care a dus-o în pușcărie v-a povestit ceva?

G.P.: Din pușcărie nu mi-a povestit decât despre botez. Când a intrat în închisoare s-a speriat pentru că avusese un frate care făcuse sport de performanță și a murit de tănăr, iar el care era bolnav nu credea că o să mai iasă din închisoare. D-aia a și vrut să se boteze repede - repede, să moară creștin. După aceea și-a suferat familia botezându-se, or ar fi fost un șoc prea mare pentru familie să se și călugărească. Și atunci a așteptat până când a murit și taică-său ca să se călugărească.

În '88 a venit Gorbaciov și i-am zis că poate s-o schimba ceva. El a zis: «Frate

G.I.: Mai era anchetat de securitate?

G.P.: De anchetat nu cred că îl mai anchetau, doar că securitatea era conștientă că are un dinte împotriva regimului. Deși în capul lor era faptul că n-ar avea nici un motiv pentru că avea pensie de vreo 4 mii de lei. Se pare că au încercat prin asta să-i astupe oarecum gura. După închisoare a lucrat ca muncitor necalificat, iar pensia lui nu era justificabilă. Când s-a hotărât să rămână la mănăstire a avut o ofertă, chiar așa mi-a spus, a avut o ofertă de a merge în Belgia la o mănăstire catolică, iar acolo ar fi avut libertatea de a scrie, de a publica. Foarte mulți prieteni de-ai lui erau în occident, dar ritul oriental îl îndemna să vină încoace. În tinerețe el s-a plimbat mult la Paris cu părinții. Taică-său era inginer constructor, mi se pare, și a terminat în Germania. Un coleg de-al lui fusese coleg cu Einstein care cânta la vioară, iar colegul lui taică-său construisese Gara Nouă din Milano. Despre închisoare mi-a povestit că după ce s-a botezat simțea că plutea. «Am mers spășit, fricos, cu teamă că n-o să rezist. Eu care țineam regim acasă și nu mă descurcam, dar acolo... cine să aibă grijă de mine?»

G.I.: Nu v-a povestit nimic despre anii tinereții, despre ceilalți scriitori contemporani lui: Mircea Eliade, Noica, Cioran?

G.P.: Nu, nu mi-a povestit nimic. Dar știu că mai fusese o dată la Paris, mai mult timp nu a avut voie să plece. Pe aeroport l-au așteptat Virgil Ierunca și Monica Lovinescu. Știu că a stat în casa lui Eliade vreo lună și ceva pentru că Eliade era plecat în America la un ciclu de conferințe. Sigur că securitatea a aflat. Ceilalți erau considerați dușmani ai regimului fiindcă spuneau adevărul. Nu știu dacă atunci când s-a întors a fost chemat la securitate, și dacă l-ar fi întrebat ceva ar fi spus adevărul. Ar fi spus lucruri pe care ei oricum le știau. Nu-mi dau seama dacă mi-a spus el sau mi-a zis Paleologu că în pușcărie îl cam bumbăceau, îl cam băteau milițienii. Pe Paleologu, nu. Iar acesta se cam rușina de Steinhardt. Nu voia ca Steinhardt să aibă impresia că vorbește, că d-aia nu îl bate pe el. Steinhardt avea un soi de a enerva milițienii, chiar o căuta, iar Paleologu era mai alunecos, mai evaziv.

Am fost de două ori la Paleologu. O dată l-am condus acasă. Locuia pe strada Latină. Ploua, era urât afară, întuneric, m-a luat de braț și l-am dus acasă. A doua oară m-am dus singur, împrumutasem o carte în franceză și m-am dus să i-o înapoiez. Era și el foarte politicoș și mi-a spus că pot să apelez la el oricând. Odată am vorbit la telefon cu Paleologu pentru că Steinhardt îmi spusese că el mă poate ajuta să aflu cărțile care apăruseră. După aceea n-am mai apelat la el pentru că îmi plăcea și mie să umblu prin librării și știam și eu ce apărea. Cunoșteam și directoarele de librării. După revoluție nu mai treceam pe acolo decât să zic sărut mâna pentru că apăreau așa multe cărți încât nu mai aveam bani pentru toate. Înainte se spărgeau vitrinele pentru un Păunescu, atâta lume se înghesuia, și pentru autografe. Stocurile se epuizau imediat. A doua zi nu se mai găseau. Se cumpăra o carte numai pentru două fraze. Erau cozi și la Nichita Stănescu. Una dintre directoare, puțin înainte de '89, discutând cu ea, îl lăuda pe

Iliescu și credea că o să-i ia locul lui Ceaușescu. Deja se vorbea despre așa ceva. La librăria Univers directoarea era duduia Maricica. Eu luam cărțile și le trimiteam ramburs.

Trimitea scrisori la toată lumea și îi lua foarte mult timp, dar își făcuse un program pentru corespondență. Era foarte organizat. Acum îmi dau seama că el trăia din traduceri. Am văzut traduceri din engleză: Kipling, din franceză, din germană. În garsoniera aia mică avea mormane de cărți, de dicționare și tot timpul lucra. Coana Domnica îmi spunea că Steinhardt scria toată ziua, iar atunci când nu scria, citea. După ce a murit, în vară, am fost la Rohia, și în Târgul Lăpuș m-am întâlnit cu un băiat, depanator radio-tv, o cunoștință a mea. El aflase despre moartea lui Steinhardt de la locotenentul major de acolo care i-a zis: «Bine că a murit!» Abia acum îmi dau seama de context: se simțea eliberat, scăpat de o povară. L-a bifat în rândul dreptilor și a scăpat. I se cereau probabil tot timpul rapoarte despre cei care îl vizitau pe Steinhardt, despre activitatea lui... acolo se adunau intelectualii.

Discuția a continuat, însă spațiul nu mi permite redarea întregului interviu. Conversația ne-a purtat spre aducerea aminte a altor persoane remarcabile, cunoștințe dragi comune. Dl. Gavrilă Pleș a fost una din persoanele apropiate părintelui Steinhardt, ajutând la achiziționarea a circa 500 de volume pentru biblioteca Mănăstirii Rohia.

Interviu realizat de
Gina IACOB

spre București. Asta mi-a spus-o starețul. Simțea nevoia tot timpul să-i dea un semnal lui Doina Cornea ca să nu se simtă singură. El nu a făcut pasul ăsta ca să nu creeze probleme mănăstirii. Chiar și intrarea lui la mănăstire a fost o problemă. Pentru că prezența lui la mănăstire însemna contactul cu persoane străine care ar fi venit să vorbească cu el, iar pentru regimul mănăstirii nu era bine. Mai ales că Steinhardt era martor la ceea ce se întâmpla. Și avea și credibilitate. El a încercat să nu facă probleme mănăstirii mai ales pentru că-i plăcea acolo.

Mi-a povestit cum a ajuns la Rohia. Când s-a hotărât să intre la mănăstire a colindat toate mănăstirile din țară. Le cunoștea pe toate. Când a ajuns prima dată la Rohia de jos de la poalele dealului a simțit că plutește. Simțea că era ceva deosebit, chiar și înainte de a vorbi cu oamenii. «Aici e raiul, aici e pentru mine.» Aici a și rămas.

A murit conștient, cu lumânare, și i s-au citit rugăciunile. Am aflat după aceea că la înmormântare nu au participat

Gavrilă, praf în ochii mulțimii. Comunismul nu se poate cosmetiza. Nu prea cunoștea ce se întâmpla și mă întrebam mereu cum mă descurc cu trei copii, cum e cu cozile la carne, la celelalte, pentru că el chiar și atunci când stătea în București de treburile casnice se ocupa coana Domnica. Avea telefoanele ascultate și de obicei la el se vorbea în șoaptă. La telefon vorbea cu prietenii lui oarecum cifrat.

[Gabi își aduce aminte de vizita făcută Părintelui Steinhardt, însă nu-și poate aduce aminte de felul cum era îmbrăcat.]

Nu era îmbrăcat în haine mănăstirești, avea pe cap doar fes, toca de preot. La ora 6 la Rohia e slujba de vecernie, iar el, când era la București, la 6 nu mai răspundea la telefon. Făcea slujba, rugăciunile singur ca și când ar fi fost acolo. Toate se întâmplau după 6 sau înainte de 6. Nu răspundea la telefon, ai lui îi știau programul.

El încuraja tinerii. Se înconjura de tineri. Corespondea cu tineri, cu studenți. Era prețuit de tineri. Încuraja orice încercare a tinerilor de a se lansa. Îl lăuda. Scria imediat despre el.

a să se umple cu vîrf paharul, Olimpiada de la Atena s-a încheiat pentru noi, românii, marți 31 iulie, cu un spectacol pe TVR 1, regizat de Ionel Stoica, și cu participarea lui Ion Țiriac, președintele COR, de un penibil desăvîrșit. Era exact ce ne lipsea după cîteva săptămîni umilitoare pentru o țară care dădea cîndva tonul în sporturi importante și a ajuns astăzi să conteze doar pe șansa unor individualități sau pe cîte o tradiție care nu se dezmințe. Individualitățile se numesc Oprea, Potec, Urzică, Lipă, Cioncan, Ponor, Roșu, iar tradiția, singura care se confirmă, este aceea a gimnasticii feminine. Unde sînt handbalul, voleiul sau poloul, unde România era, cîndva, imbatabilă? Ele nu sînt deloc. Și ce folos că boxul, luptele ori canotajul masculin sînt? Să nu ai nici un participant în optzeci la sută din sporturi este deja alarmant. Și să obții contraperformanțe în altele – abandonuri sau rezultate valabile la Cucuieți – iată un mare semn de întrebare cu privire la situația generală a sportului românesc. A fi între primele 15 țări, din 202 participante, n-ar fi neapărat un lucru rău. Dar, cînd la edițiile anterioare ale Olimpiadei te numărai printre primele 10, e limpede că nu e nici unul bun. O parte de vină este a COR. Președintele COR a avut o atitudine firească și severă doar fiind vorba despre dopaj. Rigiditatea

nicolae manolescu a ales:

Urîta Olimpiadă

lui a dat roade. Nici un caz românesc. Doar că Ion Țiriac a fost pentru unii mîmă, iar pentru alții ciumă. I s-au văzut simpatiile și antipatiile cu ochiul liber. În plus, prezența la Atena a președintelui țării și a ministrului de resort (șeful agenției, cum se cheamă acum) a transformat spectacolul sportiv românesc într-unul aproape oficial. Gestul secretarului federației de gimnastică de a-și duce olimpicile la forurile politice, ratînd conferința de presă, este scandalos. Altă parte de vină este chiar a oficialilor din sportul românesc: nu se mai face nimic pentru sportul școlar, nu există destule baze (ce mai poveste și aceea cu sălile de sport în construcție!), banii se alocă doar pentru fotbal (nici fotbaliștii noștri n-au fost la Olimpiadă). În schimb, cînd e vorba de festivități, aceiași oficiali sînt în capul mesei, în locul antrenorilor care au rămas, ei, acașă.

Transmisiile televizate au fost, și ele, pe măsura participării: mediocre. Comentatorii (unii din studio, de la București) vorbeau la nesfîrșit, vrute și nevrute, își mărturiseau unii altora amintirile și impresiile, uitînd să ne spună ce vedem de fapt pe ecran. Puține comentarii tehnice: Corina Ungureanu, la gimnastică, o excepție fericită. La atletism, Gabriela Szabo confunda rezultatele și alergătorii cu o nonșalanță neîntrecută decît de felul cum alerga ea însăși acum cîțiva ani. Strigătele de entuziasm care acopereau bronzul Mariei Cioncan n-au lăsat nici un locșor pentru a fi subliniată evidenta eroare tactică a tenacei semifondiste care a costat-o, cel puțin, argintul. Ca să nu spun că în proba precedentă, Maria a fost împiedicată la propriu și era să cadă: a pierdut cinci locuri în urma incidentului pe care Andi Vîlara nu l-a văzut nici cu colțul ochiului.

Cel mai neplăcut lucru din tablou a fost, la Atena, carența spiritului olimpic. Dopajul a explodat. Grecii și ungurii s-au dovedit cei mai puțin abili în a-l masca. Arbitrajele (în special la box și la gimnastică, dar și la înot) au fost uneori tragicomice. Felul cum a obținut Ham aurul la individual compus a fost de-a binelea rușinos. Nota a doua acordată lui Urzică la cel cu mîner, după aceea exagerată acordată laureatului, a trezit zîmbete. Cînd trei arbitri din cinci se regăsesc în toate meciurile unde boxează un Simion (chiar dacă nu e vorba de frați, ci doar de o coincidență de nume) și toți înscriu pe dos punctele, ce să mai zici? La ce bun să suspenzi doi arbitri care n-au apreciat corect nota de plecare la un exercițiu de gimnastică dacă nu schimbi și rezultatul eronat? Și ce vină a avut maratonistul întîrziat de un dement pe care oamenii de ordine – mai numeroși decît sportivii – nu l-au putut împiedica să-i taie calea?

Altfel, soare, cer albastru, priveliști superbe, tribune mai mereu goale, sporturi fără spectatori (cel puțin o duzină ar trebui eliminate de la Olimpiade), sportivi epuizați de efort, plîngînd de bucurie sau de tristețe, costume naționale grecești, înnuri vesele și triste, steaguri, coroane din frunze de măsline, polițiști, oficiali înclifiați, președinți, miniștri, VIP-uri, antichități, actualități, pe scurt, tot tacîmul. ■

calendar

1.09.1847 - s-a născut *Simion Fl. Marian* (m. 1907)
1.09.1901 - s-a născut *Marin Iordă* (m. 1972)
1.09.1922 - s-a născut *Gabriel Teodorescu*
1.09.1941 - s-a născut *Alexandru Grigore* (m. 1981)
1.09.1944 - a murit *Liviu Rebreanu* (n. 1885)
1.09.1947 - s-a născut *Ion Mircea*
1.09.1952 - a murit *Corneliu Moldovanu* (n. 1883)
1.09.1966 - a murit *Teodor Murărașanu* (n. 1891)
1.09.1972 - a murit *Anișoara Odeanu* (n. 1912)
1.09.1974 - a murit *Coca Farago* (n. 1913)
1.09.1977 - a murit *Ștefan Tita* (n. 1905)
1.09.1989 - a murit *Tr. Ionescu-Nișcov* (n. 1898)

2.09.1895 - s-a născut *D.I. Sychianu* (m. 1985)
2.09.1900 - a murit *Aron Densusianu* (n. 1837)
2.09.1916 - s-a născut *Ion Potopin* (m. 1998)
2.09.1920 - s-a născut *Florin Murgescu* (m. 1993)
2.09.1928 - s-a născut *Alexandru Dușu* (m. 1998)
2.09.1935 - s-a născut *Damian Ureche* (m. 1994)
2.09.1940 - s-a născut *Viorel Știrbu*
2.09.1962 - a murit *Natalia Negru* (n. 1882)
2.09.1996 - a murit *Jean Livescu* (n. 1906)

3.09.1887 - a murit *Timotei Cipariu* (n. 1805)
3.09.1907 - s-a născut *Pavel Dan* (m. 1937)
3.09.1919 - s-a născut *Ovidiu Drimba*
3.09.1923 - s-a născut *Nicolae Smeureanu* (m. 1991)
3.09.1935 - s-a născut *Vasile Spoială* (n. 1927)
3.09.1939 - s-a născut *Horia Ungureanu*

4.09.1881 - s-a născut *George Bacovia* (m. 1957)
4.09.1891 - s-a născut *Alexandru Vițianu* (m. 1985)
4.09.1941 - a murit *Sergiu Ludescu* (n. 1911)
4.09.1992 - a murit *Dan Deșliu* (n. 1927)
4.09.1996 - a murit *Anda Boldur* (n. 1924)

5.09.1857 - s-a născut *Maica Smara* (m. 1944)
5.09.1858 - s-a născut *Alexandru Vlahuță* (m. 1919)
5.09.1862 - s-a născut *Mihai Lupescu* (m. 1922)
5.09.1921 - s-a născut *Adrian Marino*
5.09.1925 - s-a născut *Rodica Ciocârdel-Teodorescu*
5.09.1929 - s-a născut *Catinca Ralea* (m. 1981)
5.09.1935 - s-a născut *Ion Butnaru*
5.09.1947 - s-a născut *Al. Dobrescu*

5.09.1959 - a murit *Marta D. Rădulescu* (n. 1912)
5.09.1986 - a murit *Nicuță Tănase* (n. 1924)
5.09.1986 - a murit *Al. Voitin* (n. 1915)

6.09.1817 - s-a născut *Mihail Kogălniceanu* (m. 1891)
6.09.1819 - s-a născut *Nicolae Filimon* (m. 1865)
6.09.1910 - s-a născut *Dumitru Corbea*
6.09.1915 - s-a născut *Nicolae D. Pîrvu*
6.09.1972 - a murit *George Baiculescu* (n. 1900)

7.09.1897 - s-a născut *Alexandru Traian-Rally* (m. 1986)
7.09.1902 - s-a născut *Șerban Cioculescu* (m. 1988)
7.09.1911 - s-a născut *Alexandru Bistrițeanu* (m. 1976)
7.09.1916 - a murit *Nicolae Vulovic* (n. 1877)
7.09.1924 - s-a născut *Ștefan Luca* (m. 1991)
7.09.1973 - a murit *N. Argintescu-Amza* (n. 1904)
7.09.1993 - a murit *Eugen Barbu* (n. 1924)

8.09.1884 - s-a născut *George Ulieru* (m. 1943)
8.09.1907 - a murit *Iosif Vulcan* (n. 1841)
8.09.1909 - s-a născut *Max Blecher* (m. 1938)
8.09.1926 - s-a născut *Ștefan Bănuțescu* (m. 1998)
8.09.1926 - a murit *Vasile Bogrea* (n. 1881)
8.09.1930 - s-a născut *Ion Arieșanu*
8.09.1930 - s-a născut *Tudor Popescu* (m. 1999)
8.09.1930 - s-a născut *Petre Sălcudeanu*
8.09.1946 - s-a născut *Aurel Șorobetea*
8.09.1951 - s-a născut *Marko Bela*
8.09.1964 - a murit *Ion Calboreanu* (n. 1909)
8.09.1981 - a murit *Smarand M. Viziurescu* (n. 1901)

9.09.1937 - a murit *Alex. Călinescu* (n. 1907)
9.09.1938 - s-a născut *Vera Lungu*
9.09.1943 - s-a născut *Dana Dumitriu* (m. 1987)
9.09.1944 - s-a născut *Lucia Negoită*
9.09.1960 - a murit *Grigore Bugarin* (n. 1909)
9.09.1999 - a murit *Romulus Vulcănescu* (n. 1912)

10.09.1709 - s-a născut *Antioh Cantemir* (m. 1744)
10.09.1916 - s-a născut *Constanța Trifu*
10.09.1921 - s-a născut *Efrim Levit*
10.09.1930 - s-a născut *Liviu Călin* (m. 1994)
10.09.1944 - s-a născut *Eugen Evu*
10.09.1950 - s-a născut *Marius Stănilă*

10.09.1971 - a murit *Nicolae Bănescu* (n. 1878)
10.09.1986 - a murit *Nadia Lovinescu* (n. 1914)

11.09.1888 - s-a născut *Virgil Tempeanu* (m. 1982)
11.09.1911 - s-a născut *Aurel Chirescu* (m. 1996)
11.09.1915 - s-a născut *Silviu Georgescu* (m. 1996)
11.09.1924 - s-a născut *Ion Rotaru*
11.09.1927 - s-a născut *Franz Storch* (m. 1982)
11.09.1928 - s-a născut *Teodora Popa-Mazilu*
11.09.1930 - s-a născut *Szabo Gyulla*
11.09.1973 - a murit *Corneliu Belciugăteanu* (n. 1922)
11.09.1983 - a murit *Barbu Alexandru Emandi* (n. 1908)
11.09.1985 - a murit *Ion Frunzetti* (n. 1918)

12.09.1869 - a murit *Constantin Stamati* (n. 1786)
12.09.1882 - s-a născut *Ion Agârbiceanu* (m. 1963)
12.09.1933 - a murit *Ion Ionescu-Quintus* (n. 1875)
12.09.1977 - a murit *Ovidiu Cotruș* (n. 1926)

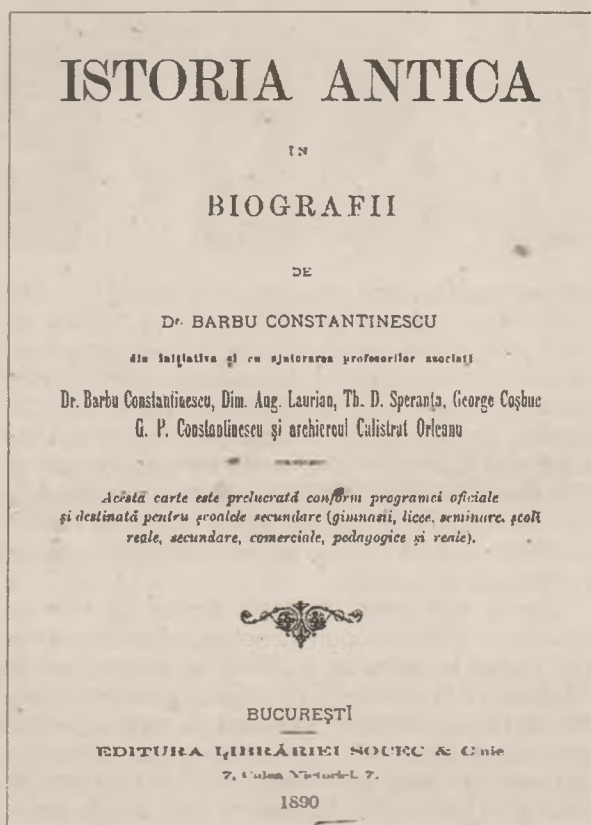
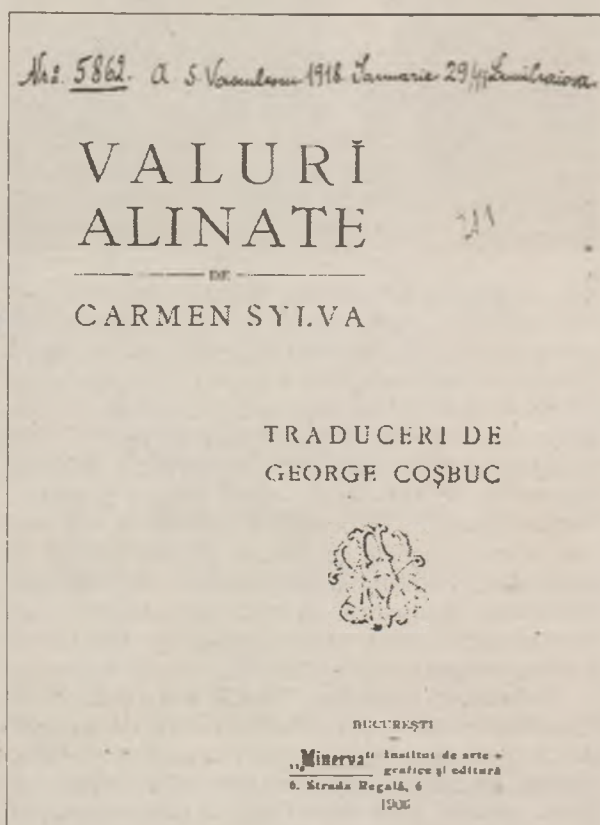
13.09.1874 - s-a născut *Eugen Herovanu* (m. 1956)
13.09.1904 - s-a născut *Elvira Bogdan* (m. 1987)
13.09.1908 - s-a născut *Edgar Papu* (m. 1993)
13.09.1911 - s-a născut *Aurel Leon* (m. 1996)
13.09.1912 - s-a născut *Kiss Jenő* (m. 1995)
13.09.1916 - s-a născut *Eugen Schileru* (m. 1968)
13.09.1922 - s-a născut *Sergiu Al-George* (m. 1981)
13.09.1923 - s-a născut *Ioanichie Olteanu* (m. 1997)
13.09.1970 - a murit *Sanda Movilă* (n. 1900)
13.09.1973 - a murit *Vasile Văduva* (n. 1940)
13.09.1976 - a murit *George Buznea* (n. 1903)
13.09.1986 - a murit *Vladimir Ciocov* (n. 1920)

14.09.1778 - s-a născut *Costache Conachi* (m. 1849)
14.09.1816 - s-a născut *Grigore Grădișteanu* (m. 1893)
14.09.1856 - s-a născut *Sofia Nădejde* (m. 1946)
14.09.1906 - s-a născut *Emil Vora* (m. 1979)
14.09.1923 - s-a născut *Igor Grinevici* (m. 1993)
14.09.1931 - s-a născut *Mihai Tunaru* (m. 1989)
14.09.1945 - s-a născut *Gheorghe Schwartz*
14.09.1993 - a murit *Geo Bogza* (n. 1908)

15.09.1875 - s-a născut *H. Sanielevici* (m. 1951)
15.09.1938 - s-a născut *Marian Popa*
15.09.1943 - s-a născut *Ilse Hehn-Guzun*
15.09.1948 - s-a născut *Ioan Lăcustă*
15.09.1984 - a murit *Paul Ștefan* (n. 1904)

Contribuții bibliografice coșbuciene

E de mirare astăzi cât de puțin s-a făcut pentru cunoașterea integrală a operei lui George Coșbuc! În ciuda faptului că se numără printre marii clasici, cercetarea operei lui George Coșbuc este în stare să ne ofere încă numeroase surprize, unele chiar de proporții. Astfel ni se pare absolut ciudat că nici măcar opera de tinerețe n-a fost publicată în întregime și că în revista manuscrisă „Muza someșană” a Societății de lectură „Virtus Romana Rediviva” (Virtutea Romană Renăscută) a Gimnaziului Superior Român Greco-Catolic din Năsăud mai pot fi întâlnite numeroase poezii ale elevului George Coșbuc care n-au văzut încă lumina tiparului. Se afirmă de către unii biografi că elevul Coșbuc a citit aproape an de an numeroase creații ale sale în cadrul ședințelor Societății, și că majoritatea lor au fost și publicate, sub caligrafia sa inconfundabilă, în paginile revistei manuscrise „Muza someșană”. Despre această situație de anormalitate notează unul dintre biografi săi, Lucian Valea, următoarele: „Un inventar exact al poeziilor scrise de Coșbuc în anii gimnaziului n-a reușit să-l întocmească nici Nicolae Drăgan, nici Onisim Filipoi, nici Gavril Scridon – principalii cercetători ai perioadei năsăudene. Referindu-se la cele două tomuri ale „Muzei someșene” (I, 1882-1883 și II, 1883-1884), din primul, Drăgan reținea un număr de 51 de poezii, iar din al doilea tom – 1883-1884 – 54 de poezii și o nuvelă. Onisim Filipoi aprecia la 200 numărul poeziilor scrise de Coșbuc «în perioada pionieratului poetic năsăudean». Din acestea a publicat în „Muza someșană” 54, din cele 125 inventariate de cercetător, deci declarate ca sigure” (*Pe urmele lui George Coșbuc*, Ed. Sport-Turism, 1986, p. 62). Că este așa, ne-o dovedește faptul că foarte recent un alt cercetător năsăudean al operei poetului, profesorul Traian Pavelea, a publicat alte două poezii rămase până

acum în manuscris, *Călărețul străin* și *Coardele de aur*, însoțită de o alta, care s-a mai publicat, *Regele și ciocul*, în „Literatura Nordului”, nr. 1/2003, p. 10-11, după ce o alta, fusese recuperată anterior pentru „Tribuna” de Ion Oarcăsu. Ce să mai zicem atunci de faptul că până și bibliografia semnată de Gavril Scridon și Ioan Domșa în 1965 sub titlul *George Coșbuc. Bibliografie* (Ed. Academiei, 1965) se prezintă cu extraordinar de multe lacune și că acestea n-au în vedere numai referințele critice, ci chiar opera scriitorului. În cele ce urmează vom semnaliza trei astfel de omisiuni.

1. *Istoria antică în biografii de dr. Barbu Constantinescu, din inițiativa și cu ajutorarea profesorilor asociați dr. Barbu Constantinescu, Dim. Aug. Laurian, Th. D. Speranța, George Coșbuc, G. P. Constantinescu și arhiepiscopul Calistrat Orleanu*, București, Editura librăriei Socec, 1890, 324 p. Cartea nu e reținută de biografii poetului, deși, după cum se vede, numele lui figurează pe pagina de titlu a volumului și se știe foarte bine că în aceeași formație, Barbu Constantinescu a publicat în 1890 o *Carte de citire*, în care contribuția lui G. Coșbuc este absolut remarcabilă, cu peste 50 de poezii, nici până astăzi adunate de editorii săi într-unul din volumele postume care i s-au consacrat. Printre poeziile cuprinse aici se numără unele de reală valoare literară, cum ar fi *Sămânța*, *Cântecul cireșului*, *Fluturașul*, *Iedera*, *Deșteptarea florilor*, *Timpurile anului* etc.

Dar să ne întoarcem la manualul de istorie antică omis din bibliografia sa, poate și pentru faptul că pe coperta exterioară, el poartă doar însemnarea „Administrațiunea Casei Școalelor, Biblioteca rurală” și năicăieri nu se precizează contribuția autorilor înșirați la realizarea lui. Ce biografii ale vestiților oameni ai antichității o fi redactat pentru acest manual Coșbuc? Evident că nu

avem de unde să știm. Cel mult am putea presupune că ar fi putut redacta o serie de texte despre legende eroilor greci și mai cu seamă ale celor implicați în războiul Troiei, de vreme ce, traducând *Odiseea* lui Homer, el a trebuit să se documenteze mai de aproape cu privire la figurile de prim plan ale evenimentelor.

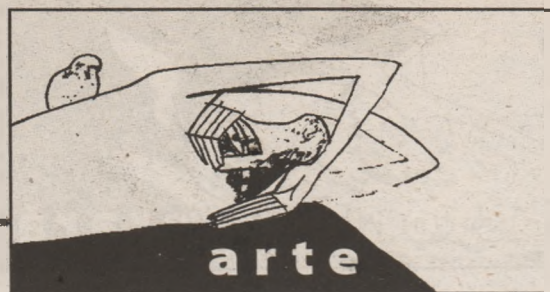
2. *Ostașul. Calitățile și virtuțile militare trebuincioase școlarului român*, București, Ed. Sfetea, 1916. Este o antologie tot cu caracter didactic-patriotic, despre care bibliografia poetului nu suflă nici un cuvânt. Cert e că această carte este înainte de toate o antologie de texte patriotice, impuse deja în circuitul valoric național, cum a mai realizat el în *Crestomația* din 1904 sau în *Cartea vrednicilor românești* din 1923.

Ce nu s-a observat de fapt aici – și acesta e lucrul cel mai important – e faptul că vorbind de realitatea noastră, poetul a inserat aici o poezie originală închinată dinastiei de Hohenzollern, în speță lui Carol I, poezie trecută cu vederea de toți editorii operei coșbuciene. În text sunt subliniate cuvintele: *Rege, urmași și pământul românesc*, semn că poetul a gândit poezia în funcție de acești parametri. Ea se prezintă în felul următor:

„Regelui nostru și acum
Și-apururi mărire și onoare
Din cer serafimii scoboare
Cu săbii de foc să-nconjoare
Și sfânta-i persoană și tronul
Și pace să fie-al său drum
Și pace-al său drum
Să-i fie!
Și faima-l urmeze în veci
Glorie urmașilor tăi
Să poarte prin veacuri cu fală
Și sceptru și haina regală
Să-oprească dușmanii-n năvală
Și veșnic să-nalțe române
Renumele fiilor tăi.
Al fiilor tăi
Renumere,
Din margini la margini de lume!
Ție salutul suprem
Pământule-al țării străbune!
Genie fanfara răsune,
Din munți și din văi să s-adune
Să-și apere steagul voiniciei
Și limba și legea ce-avem
O limbă ce-avem
Și o lege
Și-o patrie sfântă și-un Rege.”

3. Carmen Sylva, *Valuri alinate*, traduceri de George Coșbuc, București, Minerva, 1906, 140 p. Și această carte lipsește din *Bibliografia* redactată de Gavril Scridon și Ioan Domșa, dar și din alte lucrări, cum ar fi recentul *Dicționar al scriitorilor români*, I, Editura Fundației Culturale Române, 1995, p. 685, cu o bibliografie îngrozitor de sumară, lăsând pe dinafară jumătate din operele coșbuciene (faptul acesta deosebit de îngrijorător se verifică și în cazul altor scriitori, chiar mari clasici ca Alecsandri și Eminescu). Volumul conține 43 de poezii în traducere coșbuciană, unele dintre ele (cum ar fi *Moise*, *Măinile mamei*, *Înainte furtunii* și altele) publicate și într-o serie de reviste ale timpului („Viața literară”, bunăoară), poziții eliminate și ele, în cea mai bună parte, din *Bibliografia* coșbuciană. Nu dorim să stăruim acum asupra valorii traducerilor din Carmen Sylva, dar putem afirma că ele sunt dintre cele mai bune și că, prin astfel de realizări, opera Reginei scriitoare a pătruns larg în public. Coșbuc s-a numărat printre poeții preferați ai monarhiei, iar prestația lui e de calitate, meritând din plin să fie așezată la locul ce i se cuvine în cadrul operei poetului.

Mircea POPA

teatru

O furtună pe o scenă mică

Gala Tânărului Actor – HOP – ediția a VII-a, Mangalia

Ar fi să fie un spațiu al fanteziei, un timp al uitării, câteva zile trăite în preajma talentului și a generozității eminate de nevoia comunicării. Sunt zile normale, unde noi și ai noștri ne vedem mai des și mai mult decât de obicei, ne salutăm, ne pupăm, ne ocolim, folosind toate subtilitățile elaborate de tehnica ipocriziei în relațiile dintre oameni și ne străduim să ne păstrăm cugetul curat și judecata dreaptă în cele de trei ori patru ore când îi cunoaștem pe interpreții din concurs.

Meritul principal al acestui festival este că există: în fiecare an observăm, cu mai mult sau mai puțină acreală, că tinerii concurenți nu depășesc cota mediocrității care le-a permis trecerea prin școala de teatru și absolvirea ei, că vorbesc rău și se mișcă alandala, că atunci când dau interviuri sunt mult mai revoluționari decât pe scenă. Și totuși, citind lista laureaților din ultimii opt ani, îmi dau seama că îi țin minte pe aproape toți, că i-am văzut jucând pe scene profesionale, că sunt buni și că există șanse să devină și mai buni. Pentru toți aceștia Festivalul Hop a fost o scurtătură necesară într-o carieră unde labirinturile și fundăturile sunt la tot pasul.

Într-o lume teatrală dezbinată de miasmele imposturii ante-revoluționare și de vitalitatea imposturii post-revoluționare, de coliziunea dintre ele, încercarea propusă de UNITER de a discerne valorile care se nasc are nu doar semnificația unui gest de responsabilitate artistică, ci și ambiția de a introduce criteriul moral într-o lume care a uitat până și semnificația acestui cuvânt. Acestea sunt motivele pentru care, orice s-ar întâmpla, oricât de nevolnică ar fi oferta și oricât de sucite aprecierile, festivalul trebuie menținut. Dacă e să se întâmple vreodată ceva fundamental bun în teatrul românesc acel ceva va veni și din HOP-ul de la Mangalia.

De aici încolo începe proza vieții, combinată cu poezia obligatorie a apusurilor de soare, cu convenția discuțiilor "ce mai faci?", "bine, da tu?", repetabile pe același ton și cu același interes mascând indiferența, la orice oră din zi și din noapte. Din motive de timp, Cornel Todea (care orice titlu și-ar asuma în colectivul organizatoric tot motorul festivalului rămâne) a renunțat la exercițiul obligatoriu, cel care în anii trecuți îi pune pe toți să-și exprime diferența spunând același text. Ceea ce atunci părea ceva plicticos a lipsit acum, sau mi-a lipsit mie, anul acesta. Era un fel de a stabili care este punctul zero al interpretării, locul de unde începe talentul, fantezia, puterea de comunicare, capacitatea de transfigurare. După acest exercițiu obligatoriu, ei trebuiau să demonstreze că sunt capabili să joace roluri complicate, cu psihologii abisale, dar și să imagineze fermecătoare comportamente inexplicabile, să facă legătura dintre discotecă și palatul Elsinor.

Vreau să spun că tinerii pe care i-am văzut în autobuz, pe plajă și pe scenă nu sunt niște necunoscuți: ei vorbesc la radio, la televiziune, în ziare, ei spun că se sufocă în teatrul oferit de generațiile care îi preced, ei își iubesc profesorii, dar n-ar repeta pentru nimic în lume felul lor de a face teatru, ei vor să se racordeze la spiritul vremii, care e cel al globalizării, al informaticii, un teatru al strigătului și nu al șoptei, un teatru în care "oamenii din subterană" să ajungă în avanscenă. Tinerii din ziua de azi sunt nevrozați, drogați, incestuoși, cu un IQ redus, așa spune dramaturgia de import, mimată expresiv de cea autohtonă. Așa reiese din programul pentru tineri al Teatrului "Odeon", așa se desenează viața când o privești

Cornel Todea și Claudia Imre

Marius Damian

din pivnița de la Green Hours sau de la Teatrul Act. Și din moment ce adevărul acestei situații se certifică din două surse diferite – teatrul și statisticile de delincvență ale Poliției – nu are rost să ne mai întrebăm dacă e bine sau e rău. Așa e. Problema e dacă acești tineri care se vor căsători, vor face copii și vor lupta pentru buna educație a acestora (indiferent ce se va întâlege prin aceasta) vor fi în stare să impună regulile conviețuirii și competiției din societate. Cred că din acest punct de vedere tulburarea teatrală propusă de tinerii artiști are o valoare prospectivă de neocolit.

Dar la HOP nimic din toate acestea. La HOP vin absolvenți care ne propun monoloagele pentru care au fost lăudați la examene și par să nu observe cât de stânjenitor e să urmărești în condiții de spectacol, alături de un public dornic să înțeleagă pe cine reprezintă persoana de pe scenă, un șir de vorbe adresate nimănui, sau unei fețe alese întâmplător dintr-un rând mai din față. Cele 15 minute de libertate nu sunt folosite pentru a crea un moment de teatru autonom, ci doar pentru amintirea a ceva ce a plăcut cuiva, cândva. Pentru un cetățean obișnuit nu e clar cine e fata care zice că se cheamă Anna Frank, dacă monologul nu introduce informația că e o prepuberă evreică, ascunsă într-un pod cu familia ei, de frica naziștilor care ocupă Olanda, îndrăgostită de adolescentul Peter, aflat în aceeași situație. Tot efortul de trăire lirică, de senzualitate incipientă se pierde, pentru că nu se înțelege despre ce e vorba. Ar fi nedrept să se creadă că doar Mihaela Florina Mihai s-a aflat în această situație. Nu s-a înțeles nici cine e – pe scenă sau în viață – Raluca Simona Iani, pentru ce a adunat texte de Dumitru Țepeneag, Vlad Zografi și Paolo Coelho și ce a vrut să ne spună cu ele. Nu s-au înțeles multe altele.

Cei mai mulți dintre interpreți – atât de la Secțiunea individuală, cât și de la cea de grup – au fost foarte zgârciți cu expunerea datelor problemei, în așa fel încât de câte ori dezlegam șarada personajului sau a subiectului, constatam că această preocupare m-a împiedicat să apreciez rafinamentul interpretării. Trebuie să fie inteligibil faptul că se joacă o piesă absurdă, trebuie să fie inteligibilă intenția de a ne arăta ultimele capcane ale derutei. Am regretat, din acest punct de vedere, că nu

s-au regăsit în palmares două dintre interpretările care s-au supus exigențelor elementare ale construcției personajului în situație: Rada Ixari (*Frumos e în septembrie la Veneția* de Theodor Mazilu) și Leonid Doni (*Sinucigașul* de Nikolai Erdman). I-a dezavantajat accentul, dar s-au apropiat de teatru într-o măsură mai mare decât cei care au figurat pe lista premianților. Nu doresc să diminuez meritele lor: Claudia Imre a simțit vibrația poeziei lui Nichita Stănescu și i-a decorticat cuvintele, într-un mod care unea inteligența cu talentul (combinație atât de rară!), Marius Damian și-a dimensionat corect mijloacele izbutind să câpțusească – la fel ca Bashevis Singer – cu duioșie ridicolul personajului (copertele din Jean-Claude Carrière n-au avut nici un rost).

Posesoarele Premiului "Timică" și a celui intitulat "Sică Alexandrescu" intră, ambele, în categoria "au ceva". Adică ce s-a văzut nu e concludent, nu m-aș repezi s-o angajez (în cazul în care sunt director de teatru), dar acolo, undeva, unde numai inițiații pătrund poate fi văzut diamantul de care e atâtă nevoie. Eu cred că acest "au ceva" poate fi un bun argument la examenul de admitere. În trei-patru ani, "ceva" ori se arată, ori a fost doar o prezumție neconfirmată de dovezi. Grupul premiat a concurat practic singur, pentru că celelalte evoluții au fost fie exerciții tehnice colective, fie translări terne ale unor spectacole de clasă.

Și acum nu știu cum să ajung destul de politicoasă la concluzie și să spun că măreția, dar mai ales ne-măreția Festivalului HOP vine din calitatea din ce în ce mai precară a învățământului artistic. Desigur, rămâne consolarea că școlile de teatru nu strică talentele. Dar și nemulțumirea că nu știu, nu vor să le pună în lumină, să le șlefuiască, să le pregătească pentru viața în care profesorii lor se descurcă atât de bine. Festivalul de la Mangalia e legat de școală, de școli, prin juriu (atât prin cel de preselecție cât și de premiere), prin invitați, prin așteptări. Dincolo de obiecțiile "la profesie", rămâne observația că în școală ei învață – bine sau rău – să fie interpreți, nu să abordeze în mod creator situația de concurent.

Plec foarte des nervoasă, iritată, de la Green Hours sau de la Act, vorbesc singură pe stradă, încercând să explic unor parteneri ipotetici de ce e atât de rău și de ce ar trebui ei să gândească și să acționeze altfel. Dar lor, celor cu care mă cert, le pasă de viață și de aceea fac teatru. N-am avut acest sentiment la Mangalia, unde viața a fost mult mai puternică decât teatrul prin furtuna oferită ca premiu de participare.

Magdalena BOIANGIU

Organizatori: UNITER – Uniunea Teatrală din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Primăria Municipiului Mangalia, TVR, TVR Cultural. Mulți sprijinitori și sponsori.

Precizare

În nr. trecut al revistei, articolul din pagina de "Teatru", apărut, dintr-o eroare tehnică, fără semnătură, aparține titlului rubricii, dna Marina Constantinescu.

LAUREAȚII GALEI TÂNĂRULUI ACTOR - HOP - 2004

Secțiunea individuală:

- Premiul pentru cel mai bun actor: **MARIUS DAMIAN** - *Netotu* după Isaac Bashevis Singer și Jean-Claude Carrière, Universitatea de Artă Teatrală – Târgu-Mureș, Secțiunea Actorie, clasa prof. univ. Ion Săsăran, promoția 2003;
- Premiul pentru cea mai bună actriță: **CLAUDIA IMRE** - *Senzația de Nichita* după Nichita Stănescu, Universitatea Spiru Haret – București, Faculta-

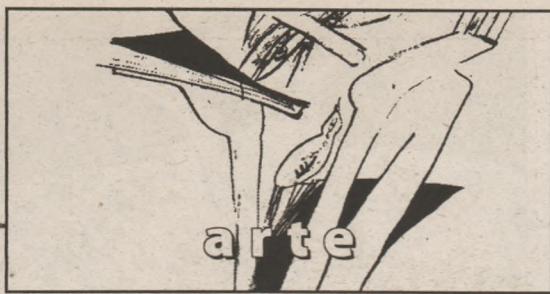
tea de Teatru, Secțiunea Actorie, clasa prof. Margareta Pogonat, promoția 2003.

Secțiunea grup:

- Premiul pentru cel mai bun spectacol: *Fetele grase câștigă întotdeauna* de Madeleine George, regia Iulia Stănescu, distribuția: **CARMEN FLORESCU, PAULA GHERGHE, ELA IONESCU, LAURA VOICU**
- Premiul special al juriului – *Pre-*

miul, Sică Alexandrescu (începând cu a V-a ediție): **MONICA FLORESCU** - Rosie din *Dans lent pe pământul ucigător* de William Hanley, Universitatea Ecologică – București, Facultatea de Arte – Actorie, clasa conf. univ. Margareta Pogonat, promoția 2001.

- Premiul *Timică*: **OANA RUSU** - *Poetul de Jaan Tatte*, Universitatea de Artă Teatrală – Tg. Mureș, clasa Ion Săsăran, promoția 2003

Au apărut, acum câteva luni, în Franța, șapte filme de Lucian Pintilie editate în format DVD. Întreprinderea poartă marca MK2 Editions, implicit a producătorului Marin Karmitz (care, până în prezent, și-a legat numele de producția a trei dintre filmele lui Pintilie). Karmitz intenționează - se poate deduce, urmărindu-i programul editorial - să vină cu propuneri de substanță, să meargă oarecum contra curentului, în marea de lucruri ieftine, dar de consum garantat, cu care e invadată în-deobște piața "video"; el e cel care a editat, printre altele, pe DVD, în premieră absolută, integrala Chaplin. Să fii editat de MK2 Editions înseamnă să ai acces la o editură de prestigiu. O editură care vede în Pintilie "unul dintre cei mai valoroși cinești ai Europei de Est, considerat întotdeauna un regizor contestatar"; drept care editura lansează acum o veritabilă Colecție Pintilie, incluzând *Reconstituirea* (1969), *Balanța* (1992), *O vară de neuitat* (1994), *Prea târziu* (1996), *Terminus Paradis* (1998), *După-amiaza unui torționar* (2001), *Niki și Flo* (titlul francez al lui *Niki Ardelean...*, 2003). O colecție de lux, care a presupus, cu siguranță, o mare desfășurare de forțe; nu e vorba doar de forța strict financiară presupusă de un asemenea demers editorial, dar și de forța redacțională implicată în realizarea lui: numai un om care știe în ce constă această meserie poate aprecia pe deplin risipa de inventivitate și de profesionalism din concepția grafică, din selecția și montajul fotografiilor de copertă, din rezumatul inteligent al fiecărui film, strâns în câteva fraze, din alegerea unei propoziții incitante, extrase din presă, cu lipici publicitar, din împărțirea fiecărui film pe "capitole", din meticulozitatea genericilor și a informațiilor tehnice oferite ș.a.m.d... Filmele pot fi văzute fie în varianta originală românească, cu subtitluri în franceză sau în engleză, fie în varianta franceză, cu dialogurile dublate de actori francezi (variante de compromis comercial, destinată lenei marelui public francofon). Fiecărui film i se adaugă substanțiale "suplimente" care fac deliciul cinefililor, intervenții - în exclusivitate pentru aceste DVD-uri - ale producătorilor, ale unui reputat critic francez (Michel Ciment) și în special ale autorului însuși; în consecință, cele șapte discuri echivalează cu șapte așa-numite "Lecții de cinema" ale lui Lucian Pintilie, susținute în franceză (dar filmate la București).

Am insistat pe descrierea "obiectului", din mai multe motive. În primul rând, pentru că apariția acestor impresionante "volume DVD" a trecut cvasi-neobservată în lumea culturală românească; ecoul bucureștean a fost mai slab decât, să zicem, la apariția unui volum de poezie autohtonă tradusă pe malul Senei, în tiraj confidențial. A nu se înțelege că n-ar fi bine să ne bucurăm și de așa ceva! Doar că, așezate într-un echilibru cultural (și nu strict cinematografic) corect, lucrurile ar trebui percepute altfel. Nu ca și când, în fiecare zi, pe piața internațională ar ploua cu DVD-uri din operele a zeci de cinești români! Deocamdată să-i recunoaștem lui Pintilie statutul de excepție (și) în această zonă. Am aflat de apariția acestor

DVD-uri în momentul în care, din revista 22 (dintr-o scrisoare deschisă adresată de Pintilie lui Oliviu Gherman, Ambasadorul României în Franța) am înțeles faptul absurd că regizorul n-a fost invitat, în nici un fel, de ambasada noastră la o lansare "pariziano-românească" a acestei colecții, realizată în colaborare cu MK2 Editions! Dar și mai absurdă mi s-a părut reacția unor remarcabili intelectuali români (la care mi s-a întâmplat să asist), mai dispuși să aprecieze "răspunsul lui Gherman" (tot din 22), cu vivacitatea-i de Trahanache diplomatic, decât însuși faptul SF că un producător occidental a fost interesat să

lanseze în circuitul internațional aceste DVD-uri cu opera unui cineast român! Dar, să trecem. Asta face parte din alt film, din filmul nemuritor "Roumanie, mon pays". Ceea ce rămâne sînt filmele lui Pintilie, editate pe acest suport ușor de manevrat - o "manevrabilitate" care, dacă tot a venit vorba de ambasade, ar putea fi exploatată din plin de ambasadele României în lume...

Am convingerea că, lansate pe piața românească, DVD-urile Pintilie și-ar găsi publicul (ca să nu spun cumpărătorii sau clienții) lor. Pentru cinefili, mărturisirile "adiacente" ar completa pitoresc un ca-

pitol de istorie a filmului românesc. Aflăm, de pildă, direct de la sursă, cum l-a cunoscut Karmitz pe Pintilie, cum au colaborat, cum, în anul în care a fost *Balanța* la Cannes, câștigătorii n-au fost Kieslowski sau Kiarostami, ci *Pulp Fiction*, pe care Karmitz, cu un aer ușor suficient și megalomane, îl consideră doar o mostră de cinema barbar! Mai aflăm cum a părăsit Karmitz România, în 1947, pe când avea 8 ani, împreună cu familia, și cum a revenit, după '90, cît de multă mizerie a descoperit și cu cîtă ușurință s-a descurcat, singur, pe străzi, de la hotelul unde stătea, pînă la fosta casă a copilăriei...

Prefetele lui Michel Ciment îi oferă spectatorului câteva accente esențiale legate de opera lui Pintilie, din unghiul unui critic occidental. O singură gafă de proporții face criticul francez, atunci cînd, comentînd *Balanța*, ambetat absolut, zice (și nu o dată, ci de două ori!) că în film ar fi vorba de o călătorie prin... Yugoslavia! Lucru care, iată, a scăpat neobservat; de unde se poate deduce că nimeni n-a fost interesat să-l asculte pe critic, nici chiar Lucian Pintilie?! Am reținut, de la Michel Ciment, un citat din Paul Valéry: "Două lucruri amenință lumea: ordinea și dezordinea"... Un singur lucru amenință criticul: încurcarea borcanelor!

Cele mai interesante sînt monologele lui Pintilie, susținute, dacă nu cu un calm olimpiu, atunci cu un patetism olimpiu, filmate mereu în cadru fix (poate prea fix!), pe un fotoliu, cu o pipă, cu spatele la o fereastră, dincolo de care se simte o stradă, se aude un cîine și se vede un lac... Pe un fundal de pastel autumnal, Pintilie reiterează, cu o prospețime dinamitară, traseul unor filme și al unei lumi. O lume cu o mare inventivitate în reciclarea Răului, o lume ademenită de "recomandarea satanică: *Să uităm trecutul!*". Lumea utopicului comunism cu față umană (în *Reconstituirea*), lumea comunismului paraplegic, agonizant (în *Balanța*), lumea comunismului transformat în capitalism sălbatic, în care Mafia a înlocuit Partidul de altădată (în *Prea târziu*)... O lume care a simulat moartea ca să supraviețuiască.

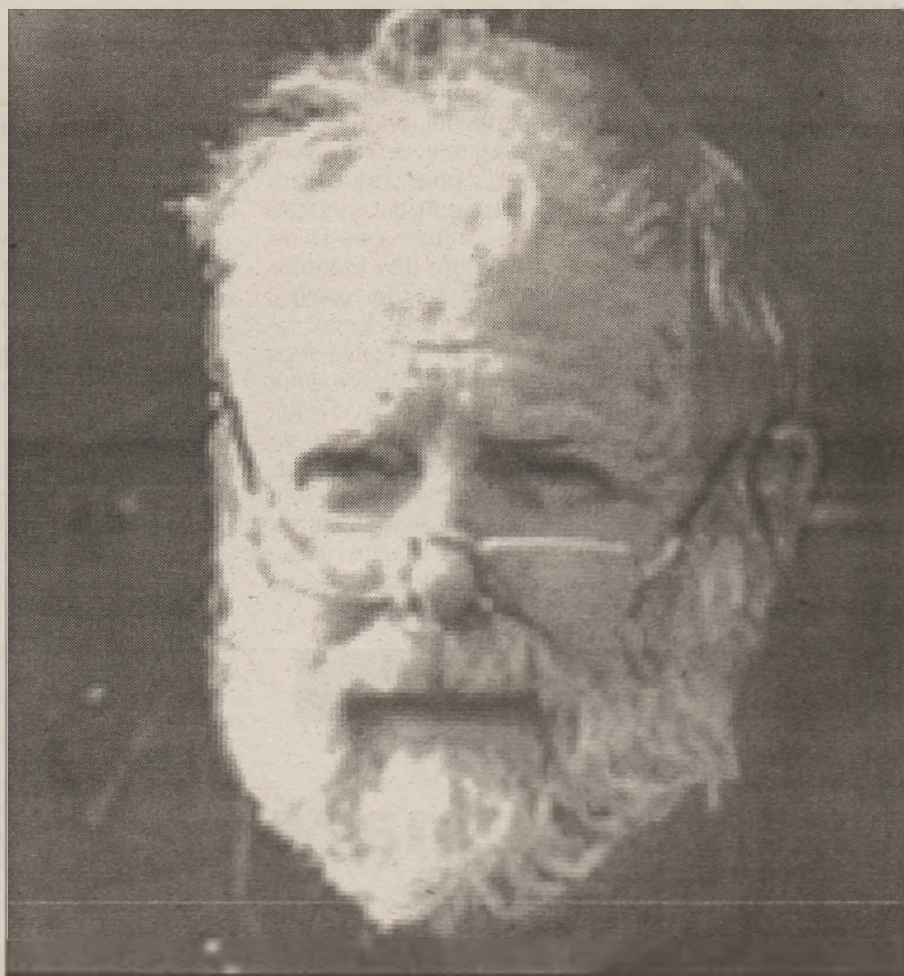
Dacă ar fi să aleg o frază a lui Pintilie ca motto al acestei colecții, aș alege o frază de pe vremea cînd era un cineast interzis, pe care Puterea hotărîse "să-l radieze definitiv din cinematografia română". Avea 53 de ani și doar două premiere de film la activ în România! Atunci, acest creator (la care refuzul de a păcătui prin pierderea speranței nu putea fi pus în contul "indoctrinării marxiste sau a celei religioase", cum sună chiar o formulă asociativă a lui Pintilie!) are forța de a scrie fraza, apărută, în '88, la Cannes, în caietul aniversar de la *Quinzaine des réalisateurs*: ATÎTA TIMP CÎT VOI FI ÎN VIAȚĂ, PARIUL LOR NU E DEFINITIV CÎȘTIGAT...

Eugenia VODĂ

P.S. Îmi fac o datorie de onoare din a-mi anunța cititorii că, începînd cu acest număr, dispar "de bună voie și nesilită de nimeni" din paginile revistei, dacă nu chiar pentru un an sabatic, atunci măcar pentru o vreme.

cinema

PINTILIE și șapte discuri de aur

ine ar fi crezut, odinioară (dar nu foarte odinioară!), cînd filmele existau numai pe peliculă, împărțite în bobine, cu greoaiele role cărate în cutii metalice - că va veni o vreme în care tot imperiul de imagini va încăpea într-o bucată rotundă de metal, de cîteva grame? Dacă filmele transpuse pe banda video pierd din calitatea imaginii și sînt condamnate din start la perisabilitate, filmele transpuse pe suport DVD sînt pregătite să înfrunte veacurile; și, în plus, imaginea e de o calitate superioară. Chiar și cei care "nu le au cu tehnica" trebuie să recunoască, fascinați, că filmul e pe cale să intre într-o nouă eră; consecințele tehnicii digitale asupra producției cinematografice mondiale sînt tot mai spectaculoase și survin într-un ritm din ce în ce mai accelerat. Deocamdată, la micul nivel "civil-artizanal", oricine poate să constate ce instrument fantastic de lucru poate fi un simplu DVD.

cinema

Un pariu pe două vieți

Te prinzi sau nu? Dacă da, în ciuda faptului că nu cunoști miza rămășagului, du-te să vezi *lubește-mă, dacă poți*. Deși s-au găsit mulți care să afirme că e imposibil să iubești personajele acestui film. Fiindcă sunt egoiste, anti-sociale, arogante... Dar oare cum ar arăta Romeo și Julieta în zilele noastre? Ambele cupluri se sinucid din dragoste, și totuși motivațiile diferă substanțial: eroii shakespearieni preferă moartea despărțirii, dar asta pentru că nu pot fi împreună și în viață totodată. Julien (Guillaume Canet) și Sophie (Marion Cotillard), protagoniștii filmului lui Yann Samuël, blazați încă din copilărie, suferă de un cinism subtextual – nu pot să creadă că dragostea nu se termină și aleg s-o conserve într-un fel original: rămânând într-o fundație în timp ce se toarnă beton peste ei. Dar acesta e doar unul dintre finalurile alternative oferite de film...

Povestea începe cu ce se și sfârșește, o cutie pictată de tinichea care capătă o semnificație specială încă din copilăria personajelor: cine o are, fixează miza (urinatul în biroul directorului, distrugerea unui tort la o nuntă, întreruperea unei înmormântări,

etc.) iar celălalt o capătă abia după împlinirea "poruncii". Mizele cresc exponențial cu vârsta, ca și efectele distructive pentru cei din jur; și Julien, și Sophie vor să renunțe la joc la un moment dat, doar că momentele nu coincid și pariul continuă. Să fie oare o compensație pentru un plictis existențial? Cu siguranță, iar filmul face viața "stas"(slujbă, nevastă, copii, vacanțe cu familia) să pară o alegere imposibilă pentru protagoniști. O scenă mi se pare ilustrativă pentru această afirmație: dimineața, Julien iese din casă pentru a pleca la serviciu. Ce spune soția? "Julien, du pubela afară!", "Julien, ia și gunoiul!", "Julien, sărută-mă!". De aceea, nu pot să fiu de acord cu criticii moralisti care le reproșează protagoniștilor egoismul și nepăsarea față de ceilalți. În viața de zi cu zi aș înțelege obiecția, în universul creat de film, ea nu se aplică. De altfel, structura episodică a filmului (similară cu cea din *Jules et Jim*) se datorează etapelor unui joc...

Scenariul merită cel puțin o mențiune; stilizarea grafică e acompaniată de una verbală (nu e de mirare că varianta de script după care s-a filmat era a douăzeci și șasea). Dialogurile sunt spumoase și incitante, e greu să anticipezi vreo replică de-a

protagoniștilor. Mai mult, ele oglindesc incapacitatea personajelor de a lua ceva în serios: de la familie până la ei înșiși. Nu e atât umor bonom, cât ironie fină și sarcasm, cruzime uneori. Chiar când personajele vor să lase jocul deoparte, rămâne mai degrabă o parodie de melodramă decât o melodramă. Dar ce putea fi mai adecvat într-un film care-și propune să exploreze fața întunecată a ludicului?

Iar lungmetrajul creează un univers ludic, compact, pentru protagoniști, în contradicție "grafică" cu cenușia viață "normală", un univers doar al lor, materializat într-un festin vizual. Secvențele suprarealiste punctează vârstele prin care trec personajele: pentru copilărie, cromatică stridentă, filtre de culoare, o fantezie ce reia alungarea Evei (Sophie) și a lui Adam (Julien) din rai în decoruri cartonate de teatru. În care Dumnezeu (directorul școlii primare la care merg cei doi copii) îi amenință în funcție de sex: pe Sophie cu statul la cratiță și cu tocurele cui, iar pe Julien, între altele, cu... Elizabeth Taylor. Adolescența e marcată de o diminuare a efectelor grafice, preferându-se cele obținute prin editare. Interludiile animate revin la maturitate (căderea lui Julien prin decoruri ale vieții sale

Marion Cotillard în *lubește-mă dacă poți*

anterioare), iar pentru bătrânețe, se preferă imagini în sepia, colorate viu sunt doar bomboanele din cutia de tinichea. Nu e de mirare, regizorul debutant Yann Samuël a fost inițial ilustrator/artist grafic; acum și francezii au un Terry Gilliam al lor. Dar experiența profesională de până acum a cineastului nu poate explica mișcările experte ale camerei; la Samuël, filmarea frontală apare destul de rar. În schimb, camera nu are un moment de odihnă, sunt explorate cele mai variate tehnici, reîncadrarea și schimbarea unghiului se fac frecvent în timpul aceleiași mișcări a macaralei. Ca să nu uităm o secvență antologică, în

care camera se deplasează circular în jurul cuplului îngropat în ciment, făcut să arate la fel de fluid și transparent ca apa dintr-un acvariu.

Multe din aceste detalii duc cu gândul la *Amelie*. Deși măgult de comparație, Yann Samuël declară că scenariul, complet cu detaliile vizuale, era terminat acum doi ani, înainte de lansarea lungmetrajului lui Jeunet. Într-adevăr, ambele filme mizează pe construcția unui univers feeric, doar că la Samuël feeria e în plină coliziune cu banalul cotidian, care are șanse mult mai mari de supraviețuire.

Alexandra OLIVOTTO

Normalitatea muzicianului român al ultimilor decenii s-a exprimat, în principal, printr-o dârză și controlată introspecție, un soi de hărnicie interioară, discretă și echilibrată, în același timp covârșitor autentică și eficientă. (Nu luăm aici în considerare acele cazuri atipice, sforătoare și slugarnice, oneroase și ipocrite, cazuri nesemnificative, de altfel, pe care breasla le-a ignorat și izolat, și de care s-a delimitat cu abilitate și decență). Instrumentiști, dirijori, compozitori, cu antenele deschise permanent, dar și cu disponibilități native incontestabile, au iscat idei și au inventat tehnologii de o pronunțată originalitate și eficacitate. Așa s-a făcut că muzica a constituit, în perioada comunistă, unul dintre puținele domenii ale cunoașterii în care eram, cum se spune, la zi cu lumea civilizată și în care România putea fi competitivă, creația componistică, interpretativă sau muzicologică probând în exterior remarcabile capacități atractive și chiar coercitive. În prezent muzicianul român este, în genere, la fel de introvertit ca și în trecut,

muzică

O remarcă

escaladând, în propria-i tihnă, profesionalismul și performanța artistică. Dar mai este și mândru. Căci, dacă îi scormonești personalitatea, o să-ți mărturisească marginalizarea, desconsiderarea la care este supus, precaritatea relației cu mediile instituționalizate, culturale și manageriale, penuria financiară și pauperitatea înzestrărilor tehnice din principalele instituții de spectacole, și câte altele... Cum să se difuzeze muzica românească în străinătate când Ministerul Culturii și Cultelor alocă fonduri insignifiante la acest capitol; când toate televiziunile la un loc nu programează poate nici măcar o oră pe săptămână de muzică savantă românească; ori când instituțiile sau organizațiile culturale românești din

străinătate sunt, în imensa lor majoritate, inerte ori opace față de soarta fenomenului muzical autohton contemporan? Mergeți, din curiozitate, la Institutul Goethe sau la Institutul francez din București și veți vedea câte eforturi se fac pentru promovarea în România a muzicii germane ori franceze. Faceți apoi o vizită la unul dintre centrele culturale românești din marile metropole ale lumii și vă veți izbi de inerția și indiferența majorității celor acreditați tocmai întru slujirea creației naționale, a promovării ei în exterior, cu responsabilitate și, mai ales, cu discernământ. Cum să luăm în considerare posibilitățile și disponibilitățile interpreților ce intenționează să restituie creația românească, dacă gestul lor se

plasează, pecuniar vorbind, în sfera gra-tuității sau a recompensei derizorii? (Las la o parte faptul că și legea sponsorizării nu este nici acum în stare să stărnească acele imbolduri creatoare sau organizatorice bine ferecate și îndelung tănuite). Cât despre ponderea învățământului muzical în stimularea lansării muzicii românești, aș vrea să spun doar că, în împrejurările actuale, dincolo de eforturile singulare ale Uniunii Compozitorilor, Radiodifuziunii Române ori ale Universităților de muzică, dacă circumstanțele nu se vor modifica substanțial, peste 30-40 de ani, metabolismul muzicii noastre savante va fi atât de atrofiat încât cei câțiva compozitori rămași în viață (însoțiți, firește, de fideli lor interpreți) vor locui în post și pustnicie, solitari și anonimi. Deocamdată muzicienii noștri își ascut încă uneltele, turnând materia sonoră în varii forme rafinate, subtile, dăruind voință, energie, curaj, dar mai ales, răbdare și perseverență. Să-i lăsăm să lucreze în liniște și pace. O fac din proprie inițiativă și pe propria lor răspundere.

Liviu DĂNCEANU

**cronica plastică
de Pavel Șușară**

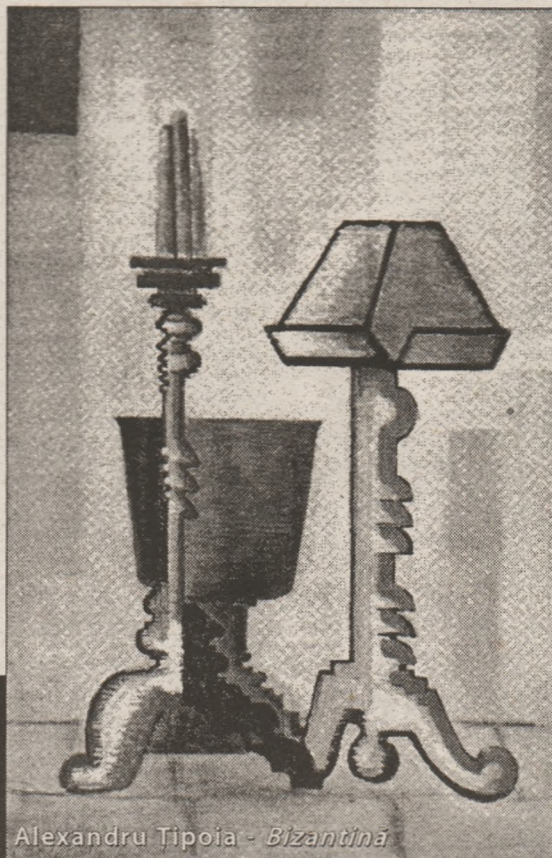
Mulți dintre artiștii români stabiliți în străinătate înainte de 1989 și care, într-un fel sau altul, se resemnaseră la gândul că regimul comunist le-a blocat definitiv accesul la istoria artei românești, s-au întors, după 1990, în țară. Unii definitiv, integrându-se chiar profesional în diferite instituții, alții doar prin vizite repetate care au inclus și organizarea unor expoziții de o mai mică sau mai mare anvergură. În această situație sînt sculptori precum regretatul Paul Neagu din Anglia, Ingo Glass, Peter Jacobi și Bata Marianov din Germania, Doru Covrig și Nicolae Fleisig din Franța, pictorii Roman Cotoșman din S.U.A., Cristian Paraschiv din Franța, Diet Seiler din Germania și alții. Alături de aceștia, un loc special, prin conținutul relațiilor sale cu fenomenul artistic românesc, dar și prin implicarea directă în dinamica acestuia, îl are pictorul Georges Tzipoia, stabilit de mai bine de douăzeci de ani în Elveția, la Geneva. El a revenit în România de nenumărate ori după 1989, atît pentru a se racorda din nou la un spațiu artistic de care ultimile două decenii ale comunismului l-au despărțit în mod brutal, cît și pentru a iniția un act de justiție în istoria artei noastre contemporane: readucerea în actualitatea artistică românească a lui Alexandru Țipoia, unul dintre cei mai importanți artiști din generația formată în ultimii ani interbelici.

Alexandru Țipoia: Stins din viață la Geneva, în anul 1993, el nu a părăsit România decît spre a părăsi lumea înșăși, ceea ce înseamnă că întreaga sa activitate artistică s-a consumat în aceleași condiții politice, psihologice și morale în care au trăit și cunoscuții apostoli ai realismului socialist și toți apologeții urii de clasă ca prim pas către o lume fără clase sociale. Numai că în timp ce mai marii sau mai modeștii săi colegi de generație participau cu penelul și cu spișul la muncile cîmpului sau la treburile oțelărilor, în timp ce ei alungau chiaburii și pictau în transă voioșile colectivizării, artistul se interesa de lucrurile mărunte, cum ar fi, de pildă, geometria ascunsă și eternă a obiectelor perisabile, armonia formelor nespectaculoase în care se reflectă, înșă, marile armonii ale universului înșuși.

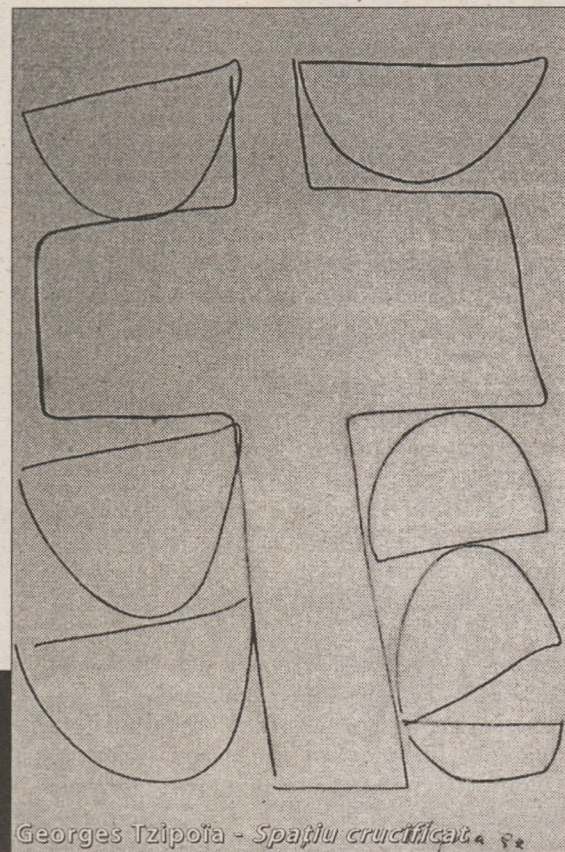
Georges Tzipoia: *Modern fără a părăsi convenția tabloului, diversificat fără a trăda continuitatea unor motive, riguros în construcția imaginii fără a neglija forța de seducție a culorii, exact ca un geometru în reprezentare, dar de o mare sensibilitate în realizarea propriu-zisă, pictorul se comportă ca un spirit clasic transplantat în plină agitație preapocaliptică. Echilibrul compozițiilor, seninătatea atemporală a desenului și a construcției cromatice, absența oricărui artificiu decorativ și căutarea unei exprimări laconice și definitive îl apropie de modelele gândirii grecești, după cum extrema codificare a imaginii, absența oricărui retorism, încărcătura spirituală a semnelor și puritatea abstractă a culorilor îl apropie de imaginea-hieroglifă, de lumea în epură din viața bizantină și postbizantină.*

Alexandru Țipoia: Problemelor imediate, legate de comanda oficială și de promisiunea unei poziții sociale și a unei cariere profitabile, artistul le-a preferat austeritatea, rigoarea morală și prezența publică discretă pînă la marginea anonimatului. Profesionist fanatic și conștiință artistică insașiabilă, el a încercat, cu toate riscurile imediate care țineau de perioada anilor '50 și cu cele pe termen lung, derivate din informarea aproximativă (dată fiind izolarea informațională a României), să-și sincronizeze opțiunea estetică și actul artistic cu mișcarea de idei din Europa și din lume. Cînd în estul Europei și, în particular, la noi, se făceau îndeobște compoziții musculoase și se cînta patetic eroismul proletar-colectivist, el vedea metafizic și compunea abstract, construia arhitecturi vizuale suficiente sieși, rememora codurile reprezentării bizantine sau intra în psihologia demersurilor constructiviste. Într-un cuvînt, scria în variate limbaje vizuale o amplă enciclopedie a modernității europene.

ȚIPOIA & TZIPOIA

Alexandru Țipoia - *Bizantina*

Georges Tzipoia - *Spațiu crucificat*

Deschisă de curînd la Palatul Brâncovenesc de la Mogoșoaia, în spațiul atît de seducător și de voluntar totodată din sălile corpului principal, expoziția Alexandru Țipoia - Georges Tzipoia constituie, fără îndoială, un mare eveniment al acestui început de toamnă. Tată și fiu, într-o continuitate firească și zbuciumată prin datele naturii și prin capriciile istoriei, Alexandru Țipoia și Georges Tzipoia demonstrează, în lectura profundă și rafinată a curatorilor Paul Gherasim și Dana Darie, că vigoarea creației, rectitudinera morală, substanța spirituală și libertatea limbajului nu sînt realități antinomice și, cu atît mai puțin, date ireconciliabile în constituția aceleiași prezențe artistice.

Georges Tzipoia: Pînă la un punct, pictorul preia mesajul purist și gîndirea de tip constructivist ale lui Alexandru Țipoia din ultima sa perioadă, dar este solidar în mod direct și cu experiențele bidimensionalului de factură modernistă, în general, cu tendințele de opacizare a imaginii și cu dematerializarea acesteia ca alternativă la retorica nenumăratelor naturalisme. Înșă Georges Tzipoia nu ajunge la aceste reprezentări prin retrospecție culturală, prin citat sau prin colaj de motive, ci printr-o decantare lentă a propriei sale gîndiri și printr-un proces continuu de negare a anecdoticului.

Alexandru Țipoia: Secvența sa din actuala expoziție de la Palatul Mogoșoaia reprezintă deopotrivă, într-un rezumat sever, coordonatele majore ale unui program estetic și înalta vocație a libertății pe care o presupune actul creator, dacă privim lucrurile într-o perspectivă morală. Schitele, desenele, pictura, indiferent dacă sînt realizate în cheie figurativă sau nonfigurativă, dacă înfățișează peisaje italiene, arhitecturi sacre, instrumentele muzicale sau, pur și simplu, construcții plastice în sine, autonome și abstracte, constituie, în același timp, o mărturie a refugului din fața unei iconografii aberante și dovada unei căutări febrile a

echilibrului, a tihnei contemplației și a împăcării cu lumea exterioară, altfel spus, un amplu proiect de refacere a unității pierdute ori doar temporar neglijate.

Georges Tzipoia: A pornit, pe lîngă propriul său efort de reintegrare în spațiul cultural românesc, și o acțiune complexă, așa cum am amintit deja, de readucere în actualitate a operei și a personalității ilustrului său părinte. Înființarea Fundației Alexandru ȚIPOIA, editarea unui important album și, mai ales, organizarea la Muzeul Național de Artă a retrospectivei Alexandru Țipoia sînt doar cîteva repere ale unei activități de promovare publică a unei surprinzătoare personalități artistice, activitate în care devoțiunea filială nu este decît o componentă a unui mai cuprinzător și mai riguros proiect cultural.

Iar dacă punem la socoteală și faptul că Fundația pictor Alexandru ȚIPOIA acordă anual cîte un premiu pentru cea mai bună expoziție realizată de către un artist tînăr și că în cele șase ediții de pînă acum el a fost acordat Ioanei Bătrănu, Danielei Făiniș, lui Alexandru Rădvan, Danielei Chirion etc., anvergura acțiunii lui Georges Tzipoia, în memoria personalității și în spațiul operei lui Alexandru Țipoia, se definește cu o și mai mare claritate.

cronica traducerilor

Ingenuitate și inventivitate. Unui autor îi e „foame” și dă norocul peste el în timpul unei călătorii în India. Descoperă un personaj care locuiește în Canada și, o dată cu el, povestea care-și refuză destinul formal șeherezadic, adică serializarea și infinitatea combinațională a numelui Pi. După părerea mea, acestea sînt cele două coordonate prin care Yann Martel reușește să impună un nou pattern, fără să nege tradiției ce-ai ei.

Faptul că romanul se numește *Viața lui Pi* și știm de la început că este vorba despre un supraviețuitor, nu știrbește în nici un fel tensiunea narațiunii. Dimpotrivă, interesul lecturii cade asupra poveștii în sine, educîndu-l pe cititorul înfometat de experiența rapidă a deznodămîntului. Aura de roman fondator este dată de construirea atentă a ritualului narativ.

Eroul, numit în mod ciudat și hazliu după numele unei piscine din Paris, adică Piscine Molitor, crește într-o grădină zoologică, „paradisul pe pămînt” pentru el, unde tatăl lui, un ateist pragmatic, este director. Acest rai se află în Pondicherry, India, o fostă regiune colonizată de francezi. Pagini întregi sînt dedicate descrierii comportamentului animalelor, adevărate zoografii pigmentate cu observații despre condiția libertății animalului și omului. De fapt, granița pe care o vrem stabilită cu precizie, între om și animal, este permanent interogată din perspectiva acestei idei și primește răspunsuri surprinzătoare în roman. Vor animalele unei grădini zoologice să fie libere? Vor oamenii să fie liberi? „Dacă vă duceți la o casă, dărîmați ușa din față, îi aruncați pe oamenii care locuiesc acolo în stradă și le spuneți «Plecați! Plecați! Sînteți liberi! Liberi ca păsărea cerului! Plecați! Plecați!», credeți că vor striga și vor dansa de bucurie? Nu o vor face. Păsările nu sînt libere.” Libertatea este o iluzie, unul din vâlurile Mayei. Important e să-l înțelegi pentru a evita excesele. Nu găsim aici nimic din „filozofarea” bonomă a lui Kipling, care lui Wilde i se părea contrafăcută.

În acest paradis al copilăriei și adolescenței, Pi – trăind alături de un tată ateu, un frate și o mamă indiferenți religioși – descoperă nu o religie, ci trei. Este hindus și devine catolic și musulman, spre disperarea preoților acestor religii. Într-un început secol care dă semne de fundamentalism, este o binecuvîntare să citești paginile despre religie ca experiență nemijlocit umană. A înțelege și a intra, ca om, în dimensiunea religioasă a lumii înseamnă o șansă nesperată de a percepe limbajul comun al peisajului, firele care leagă diversitatea, expresie a unui organism meditativ benefic, care topește fundamentalismele, a unei filozofii romantice îmbîlînzite, o replică la nietzscheanism. Hinduismul, islamismul și creștinismul sînt percepute în idealitatea lor prin semnele pioșeniei cotidiene.

Dacă prima parte este un fel de Prolog, o (s)punere a poveștii și a sfîrșitului ei, partea a doua a romanului narează experiența naufragiului în Oceanul Pacific. Pornită spre Canada, familia Patel și toții membri echipajului pier în apele oceanului, cu excepția lui Pi și a cîtorva animale care nimeresc într-o barcă de salvare. După o luptă ca-n junglă (în libertate!), Pi rămîne să înfrunte tigrul bengalez, Richard Parker (nume atribuit printr-o greșeală administrativă – încă o tensiune, inteligent speculată de Martel, între identitate și individualitate).

Yann Martel gradează nararea strategiilor de supraviețuire, trecînd de la comic la grotesc, apoi la tragic, apelînd la un repertoriu stilistic flexibil: șarja limbajului de circ, fiorul meditativ sau consemnarea strictă. Factologia naufragiului, lupta surdă cu elementele și amenințarea perpetuă a tigrului (care ar

Yann Martel, *Viața lui Pi*, traducere din engleză de Andreea Popescu, Colecția „Raftul I”, Editura Humanitas, București, 2004, 330 pag.

Despre libertate și salvare

Nimic din ceea ce aparține tradiției nu-i este străin. Nimic din ceea ce-i animalic nu-l surprinde fără a nu-l îndurera. Îl cheamă Piscine Molitor Patel și este eroul romanului *Viața lui Pi*, care se bucură de un mare succes planetary. Autorul lui, Yann Martel, are el însuși o biografie marcată de mobilitatea modernității. S-a născut în Spania din părinți canadieni peripatetici, a crescut în Alaska, Columbia Britanică, Costa Rica, Franța, Ontario și Mexico; apoi a călătorit în Iran, Turcia și India. A studiat filozofia la Universitatea Trent, timp în care a lucrat la spații verzi, a spălat vase, a fost agent de pază. Locuiește în Montreal, practică yoga și scrie romane. Pentru *Viața lui Pi* (apărută recent în traducerea Andreei Popescu la Editura Humanitas), a cîștigat Hugh MacLennan Prize pentru proză în 2001 și Booker Prize în 2002. Peste o mie de cronici și recenzii elogioase anunță că acest roman va deveni curînd clasic, o carte studiată în școli și universități. Și nu-i de mirare, pentru că Yann Martel reinstaurează/rescrie un gen ficțional – Bildungsroman – pentru secolul 21, dar nu o face cu premeditare vizibilă sau furie experimentală. Regăsim în țesătura romanului ingenuitatea originară a genului, oricît de complexă ar fi „filozofia” desfășurată.

putea fi interpretat și ca o ipostază simbolică a lui Cristos) capătă sens doar în lumina metafizică a suferinței: „Am observat pentru prima oară – așa cum o voi face de multe ori în timpul chinului meu, între o criză de agonie și alta – că suferința mea beneficia de un decor grandios. Mi-am acceptat suferința, așa cum era, limitată și neînsemnată, și am rămas liniștit. Mi-am dat seama că suferința asta nu seamănă cu nici o alta. Puteam să accept asta. Era în ordine. (Lumina zilei mi-a declanșat protestul: «Nu! Nu! Nu! Suferința mea are însemnătate. Vreau să trăiesc! Nu pot să nu-mi identific viața cu cea a universului. Viața este o ferestruică, o deschizătură micuță către infinit – cum să nu mă bucur de această viziune scurtă, restrînsă, asupra lucrurilor? Această ferestruică e tot ce am!»)” (p. 189-190).

Spre deosebire de romanul lui Michel Tournier, *Vineri sau limburile Pacificului*, unde Robinson fondează lumea prin măsura timpului, eroul lui Martel supraviețuiește prin intervalul uitării: „Am supraviețuit pentru că mi-am impus să uit. Povestea mea a început la o dată din calendar – 2 iulie 1977 – și s-a terminat la o dată din calendar – 14 februarie 1978; între cele două nu a existat însă nici un calendar. Nu număram zilele, săptămîinile sau lunile. Timpul este o iluzie care doar ne face să respirăm din greu. Am supraviețuit pentru că am uitat orice noțiune a timpului” (p. 204).

Singurătate, suferință, frică – teme vechi, repuse și răsucite altfel decît în alte narațiuni asemănătoare (Pi însuși face bilanțul care-i stabilește primul loc în istoria naufragiaților: 227 de zile petrecute pe ocean, timp în care o singură dată găsește o insulă, și ea carnivoră!). Și toate acestea într-un peisaj grandios dominat de iminența carnagiului. Singura lectură este manualul de salvare, găsit în barcă, alături de alte obiecte utile. Poate n-ar fi o idee rea ca în barca de salvare să fie pus și acest roman. Un posibil naufragiat ar avea ce să citească.

Din lista posibilelor strategii de salvare, Martel nu exclude nimic, nici o situație, fie ea oricît de inumană: de la mîncarea cărnii crude la mîncarea excrementelor de animal și la canibalism. Într-un fel, „profesorul” lui Pi este însuși tigrul bengalez.

Dacă în partea a doua narațiunea este compactă, pîrînd suspendată în timp, în prima parte a romanului este subtil dizlocată de prezența autorului, convertit în martor și observator al personajului salvat, al unui Pi adolescent și matur. Văd rostul filozofic al acestor discontinuități neagresive în structura romanului. O dată cu Pi sînt salvate și simbolurile credinței (dar cu ce risc și sacrificiu!): „În biroul lui, se află un Ganesha de alamă stînd cu picioarele încrucișate lîngă computer, un Crucifix de lemn din Brazilia pe perete și un covoraș verde de rugăciune într-un colț” (p. 61). Dacă Noe salvează sexualitatea și prin asta asigură continuitatea vieții, Pi se străduie să salveze spiritualitatea pentru a apăra legătura omului (ca animal religios!) cu Dumnezeu.

Există ironie în acest roman, dar nu este folosită ca mediu al persiflării. Pe lîngă ironia inerentă genului, ironia lui Martel este a scepticului care își permite răgazuri de relaxare. Finalul este un bun exemplu în acest sens. După ce Pi își istorisește povestea celor doi reprezentanți japonezi ai Departamentului maritim al Ministerului Transporturilor, aceștia dau semne de neîncredere. Atunci Pi inventează pe loc o istorie în care în locul animalelor sînt oameni și-i întrebă: „Care poveste este mai frumoasă, cea cu animale sau cea fără animale? Domnul Okamoto. Da. Cea cu animalele este mai frumoasă” (p. 235). Fabula sublimă și întretine iluzia salvatoare a literaturii.

Magda TEODORESCU

Scrisoare pentru Campo de Ourique

Ieri m-am dus să văd casa, Ana. Adică, știam că nu mai există casa dar chiar și așa am insistat să mă duc la Campo de Ourique¹⁾. Știi doar: casa părinților mei din spatele bisericii, vilăsoara de două nivele în a cărei grădină aveam obiceiul să ne jucăm în genunchați pe trifoiul iepurașilor, lângă cușca de plasă din fundul curții unde tremurau ochii, urechile și boticurile lor. De altfel când mă gândesc la casă tocmai asta îmi amintesc: forfota tăcută de umbre în cușca sprijinită de zid sub moșmonul sălbatic, mici pupile roșii, pleoape care mă pândesc, care ne pândesc, tainice, din copilărie.

Acolo unde era casa și casa de alături

(a colonelului de artilerie, domnul acela foarte înalt sprijinit într-un baston ca o bucată de vânt care a uitat să sufle)

este acum un minimarket de unde văduvele din Campo de Ourique cumpără săpun, detergenți, caramelle, duzini de văduve împingând cărucioare printre alei de pemperși și compoturi, dar eu îmi spun întruna că tot mai există casa noastră, așa că intru în minimarket, văr o monedă de cincizeci de *escudos* în deschizătură, desprind la rândul meu un cărucior dintre cărucioarele încastrate unele în altele într-un șir lung în așteptare și ca și cum aș fi și eu o văduvă

(bărbații pot fi văduve, nu-i așa Ana?, mai ales bărbații de vârsta mea așa, cărunți, așa, tăcuți, așa, lipsiți de speranță ca ploaia într-o curte)

umblu pe străduțe de fulgi de ovăz, caramelle, iaurturi, la fel cum umblam înainte imponderal prin camerele casei, printre insulele de lumină pe care ora siestei le semăna pe covoare.

Ce ciudat să nu ai casă, Ana. Nu ne-am văzut de atâta timp, de atâta timp am încetat să vorbim, încât nu știi, n-ai cum să știi, unde locuiesc: e destul să-ți spun că pentru a ajunge în Campo de Ourique trebuie să schimbi trei autobuze, ultimul lăsându-mă destul de departe de vila de lângă cimitir și de gladiolele sale atât de albe. Dar vin aici în fiecare duminică. Trebuie să mă întorc la casă chiar dacă ea nu există, chiar dacă sunt obligat să împing un cărucior peste dalele minimarketului și să cumpăr sovârful, salvia și bomboanele de mentă de care n-am nevoie, pentru ca vânzătorii să nu înțeleagă cine

António Lobo Antunes

Cronici

Pentru a-i familiariza pe cititorii marelui scriitor portughez António Lobo Antunes – care se va afla în curând printre noi – și cu altă latură a scrisului său, dăm mai jos două cronici dintre cele pe care romancierul le publică regulat în periodice din țara sa. *Miniaturi uneori umoristice, alteori ușor – sau mai profund – triste, umbrite de melancolie, ele sunt mărturia capacității unui creator de a transforma scene cotidiene în mici bijuterii.*

sunt, să nu priceapă ce vin să fac aici, să nu audă ușorul, încăpățănatul, persistentul, suavul foșnet al trecutului care mă urmărește și mă acompaniază, să nu-și dea seama de iepurașii din cușcă devorând trifoiul sub o ramură de moșmon. Aș detesta să-și dea seama de iepurași. La fel cum aș detesta să observe fotografia părinților mei acolo, în locul de totdeauna, pe o tăblie de scrin care s-a transformat într-o grămadă de sticle, etichete de bere și concentrat de portocală.

Uneori am senzația că asta și nu șunca sau laptele sau ciocolată transportă văduvele din Campo de Ourique în cărucioarele metalice, am senzația că-i vorba de fotografii, mici obiecte, jachețele de lână, ceasul de aur al bunicului sub clopot de sticlă, am senzația că ele plătesc la casă trecutul meu, că-l depozitează în cămară, că-l consumă iarna, că într-un fel se hrănesc din ce am fost eu, din ce am fost noi: plimbări cu bicicleta până la Ajuda, seri de vineri la cinema, gust de bomboane de tangerină, un mort enorm, cu pantofi de lac, în camera de sus. Stranii, văduvele astea, Ana: toate în negru, cu o pălărie cu voal pe cap, umblând în șir cu pași mărunți, purtând în sacoș de plastic ceea ce mi-a aparținut, ceea ce ani nesfârșiți mi-a aparținut. De aici, de unde îți scriu

(o mică lăptărie modestă lângă casa noastră, cu televizorul stins deasupra unor cutii de biscuiți)

privesc minimarketul pe care ultima dintre ele îl părăsește și știu că dacă voi intra, dacă voi vârf o monedă de cincizeci de *escudos* în deschizătură, dacă

voi desprinde un cărucior și mă voi îndrepta cu el spre bulevardele de cutii cu sos de roșii și pâine feliată, voi da peste duzini de iepurași mestecând, în lipsa trifoiului, desenele de pe carpetă, într-o casă în care absența se multiplică în odăile fără nimeni. Casiera, care nu-i vede, ci-țește o fotonovelă sprijinindu-se de teighea.

Și mă voi plimba printre rafturi în căutarea unui miros care nu există, voi lua autobuzul la stația de lângă cimitir și mă voi întoarce în apartamentul unde locuiesc, ca să închei scrisoarea asta, s-o pun în plic, și să rămân cu ochii ațintiți la peretele din față secole la rând, așa cum fără ca tu să-ți fi dat seama rămâneam cu ochii ațintiți la profilul de lângă mine în după-amiaza când ne-am dus la teatru și am vrut să-ți spun că te plac și n-am fost în stare niciodată.

Crisalida și eu

O fiică de unsprezece ani e o pacoste: nu-i mai place Grădina Zoologică, dar încă nu se interesează de sărbătorirea zilei de 24 Iulie; nu se așază pe bancheta din spate, dar nu-mi cere mașina cu împrumut; în intervalele dintre lecturi cu Donald Rățoiul pretinde explicații precise despre anatomia, profesia și tipul de clientelă a travestiților din strada Conde Redondo; mi se așază în brațe ca un bebeluș, și cu toate astea se încuie în baie ca să-și pună cămașa de noapte; nu e fetiță nici femeie; e o crisalidă nedecisă, parțial larvă, parțial fluture, care vrea să stea trează până la 4 dimineața și adoarme

cu degetul mare în gură găsindu-i la fel de atrăgători pe Kevin Costner și pe Vărul Gaston. Cum pot eu un biet tată să-mi petrec vacanțele și sfârșiturile de săptămână cu o asemenea ființă, care încă mai detestă să se spele pe dinți dar mă ceartă, indignată, dacă de somnoroș sau din neatenție îmi pun cămașa purtată și în ajun?

Tocmai am petrecut cincisprezece zile pe Plaja Merilor cu această făptură contradictorie și ciudată, care-mi cere bani de înghețată și întreabă, între două linsuri, cu vocea unui editor sever, dar cu gura mănjită de frișcă:

- Romanul ăsta se mai scrie sau nu?

făcându-mă să mă simt groaznic de vinovat pentru că, în loc să fac corecturi la ultimul capitol, citesc pe furiș „Gazeta Sporturilor” cu lăcomia cu care un adolescent se cufundă într-o revistă cu femei goale.

Cincisprezece zile pe Plaja Merilor nu-s de glumă: mă refer la steagul mereu roșu, la zilele mereu ploioase, la cerșafurile mereu umede, la oamenii mereu tușind; vorbesc de dificultatea de a fi în același timp tatăl și mama unei mutante cu fața acoperită de balonul roz al gumei de mestecat și unghii de o curățenie îndoielnică și care îmi recomandă să mănânc pește și legume ca să amelioreze intestinalele și mă întreabă cu glas răsunător, la masa de la restaurant, ce înseamnă carismă, epistemologie și olar; vorbesc de o ființă ale cărei produse de frumusețe sunt două creme solare diferite, brățări și coliere asortate pe care mă obligă să i le cumpăr

de la chioșcul de ziare și un șampon secret

(- Să nu spui la nimeni)

pentru eventualitatea păduchilor; vorbesc de o ființă al cărei zâmbet seamănă atât de tare cu al meu încât mă cred cu mulți ani în urmă, examinându-mă în camera părinților, surprins că locuiește într-o față despre care aveam cea mai mare dificultate s-o accept că mi-ar aparține fiindcă în închipuirea mea eu eram nici mai mult nici mai puțin decât Mandrake și nu un puști cu breton și semn pe obraz condamnat la chinurile gramaticii.

Cincisprezece zile pe Plaja Merilor, pe cuvânt de onoare, nu-s de glumă. Cincisprezece zile pe Plaja Merilor cu o față de unsprezece ani sunt aproape o epopee: am jucat popice, mi-am umplut burta cu hamburgeri pe pâine, i-am vegheat scufundările, imposibil ca un salvamarist

(la început eram cam derutat că nu existau și salvamaristul-joão, salvamaristul-pedro²⁾, salvamaristul-antónio)

cu țigara între dinți în chip de fluier, am ascultat descrieri interminabile despre iubii prietenelor

(niște gagii grobiani care-și demonstau afecțiunea punându-le piedică gagicilor și umplându-le gura cu nisip ceea ce, presupun, reprezintă culmea senzualității și a pasiunii)

am dormit în aceeași cameră și mă surprindeam (slăbiciuni)

înduioșându-mă de somnul ei, de umbra pe care genele i-o coborau pe obraji, de cârticia agățată de degete ca breviarul în timpul siestei unui canonic.

Cincisprezece zile pe Plaja Merilor nu-s de glumă, sunt o epopee, o pacoste, un chin. Au fost momente când îmi venea s-o strâng de gât, au fost momente când îmi doream vehement să nu se fi născut. Am simțit o ușurare să i-o restituți mamei ei, o bucurie să fiu din nou singur. Liniștit. În pace. Liber. Nu-i duc lipsa. Bineînțeles că nu-i duc lipsa. Doar că nu reușesc să înțeleg de ce nu e cu mine. Nu este vorba de iubire

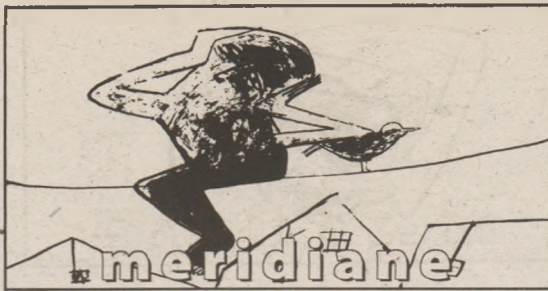
(ce stupidenie iubirea)

doar că, distrat cum mă știu, dacă nu e lângă mine sunt în stare să nu-mi schimb cămașa o lună de zile.

**Traducere de
Micaela Ghițescu**

(Din *Carte de cronici* și *A doua carte de cronici*, Lisboa, Dom Quixote, 1998 și 2002)

¹⁾ Cartier și stradă în Lisabona.
²⁾ João și Pedro sunt numele fraților mai mici ai scriitorului.

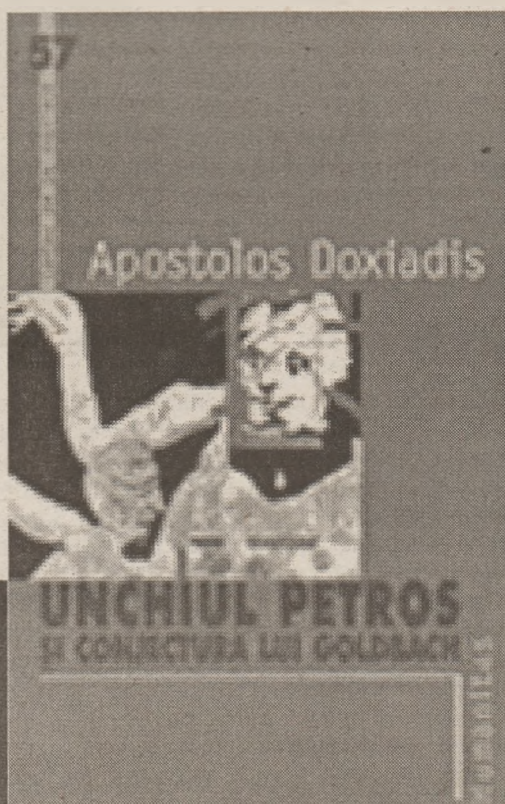
Romanul *Unchiul Petros și Conjectura lui Goldbach* se face cunoscut abia după apariția, în 2000, a traducerii în engleză. Publicitatea făcută cărții e dublată fericit de o strategie de management editorial demnă de toată admirația (asta în contextul în care romanul devine *best-seller*, cu traduceri în 26 de limbi!): cum cartea are în centru o insolvabilă problemă de matematică, editorul englez, împreună cu cel american, hotărăsc să acorde un premiu de 1 milion de dolari celui care, în termen de doi ani de la lansarea cărții, va reuși să demonstreze „Conjectura lui Goldbach”. Până la această dată încă n-a reușit nimeni să găsească soluția, deși motivația financiară i-a tentat pe mulți. Partea bună e că romanul s-a vândut mai bine. Trebuie spus, totuși, de la bun început, că el n-avea cu adevărat nevoie de proptelele *advertising*-ului, pentru că se vindea și singur prin calitate, fiind bine scris, nespectaculos sub aspectul stilisticii, dar cu un simț... matematic al dozării ingredientelor.

Poveștile despre matematicieni prind la public foarte bine, în ultima vreme. Aviditatea cu care oamenii consumă astfel de povești indică oarece complexe (neinițiere!). Când vine vorba de hățșurile impenetrabile ale matematicilor, lumea face un prudent pas înapoi. Si Hollywood-ul s-a aliniat la acest val: *Good Will Hunting* (1997), semnat Gus Van Sant și mai recentul *A Beautiful Mind* (2001) al lui Ron Howard sunt doar exemplele cele mai notorii. În acest context, romanul grecului Doxiadis, apărut în original în 1992, vine cumva să anticipeze un *trend* care nu e încă epuizat.

Unchiul Petros și Conjectura lui Goldbach e o carte care vorbește despre știință (matematică), dar se devorează ca un roman polițist, cu aceeași pasiune. E un *policier* matematic. Autorul însuși numește *matematică* acest melanj de date exacte (baza faptică) și înveliș ficțional care seduce ca orice altă poveste, deși se folosește de adevăruri aparent neliteraturizabile. Un matematician grec, Petros Papachristos, își dedică viața demonstrării unei celebre conjecturi, una din legendarele probleme încă nerezolvate ale matematicii. Romanul este radiografia minții unui pasionat care e gata să sacrifice totul de dragul unei idei. Literatura e plină de astfel de exaltați, dacă ar fi să ne gândim numai la Don Quijote. *Unchiul Petros* nu e, în esență, foarte diferit de eroul lui Cervantes: au amândoi un ideal care-i separă cumva de restul lumii, îi face deosebiți și inactuali (personajul lui Doxiadis e privit ca oaia neagră a familiei pentru că refuză să continue afacerile tatălui său în favoarea matematicii). Si, cum întotdeauna există cineva care simpatizează cu asupritul, „nepotul favorit” al unchiului Petros, (naratorul întregii povești, de fapt) e cel care preia ștacheta căutării adevărului simplu doar în aparență.

cronica traducerilor

Matematica, mon amour...

Apostolos Doxiadis, *Unchiul Petros și Conjectura lui Goldbach*, Editura Humanitas, București, traducere de Carmen Daniela Ciora, Colecția „Cartea de pe noptieră”, 2003, 195 p.

Arcanele matematicii pure, ca și cele ale literaturii, ascund victime ale unei fascinații de același soi, în esență. Lumile ficționale, pădurile narative sunt la fel de întortocheate și ermetice ca și enigmaticele universuri matematice. Numerele au și ele farmecul lor, doza lor de inefabil. Si „poveștea” lor trebuie spusă.

Cel care transformă numerele în personaje literare, scriind o seducătoare biografie a unui (fictiv) matematician grec, împănată cu (reale) amănunte din lumea matematicii secolului trecut, se numește Apostolos Doxiadis. În Occident, numele lui a căpătat în ultimii zece ani rezonanța limpede a celebrității. Născut în Australia și crescut în Grecia, Doxiadis a trăit ceea ce el numește o „neprevăzută poveste de dragoste cu matematica”, motiv pentru care e admis la numai 15 ani (!) la New York's Columbia University, unde nu face, cum era de așteptat, carieră în matematici. Se întoarce la pasiunea pentru film, teatru și literatură, regizează câteva filme (și ia și un premiu la Festivalul de Film de la Berlin), scrie romane și eseuri, îi traduce în grecește pe Shakespeare și O'Neill.

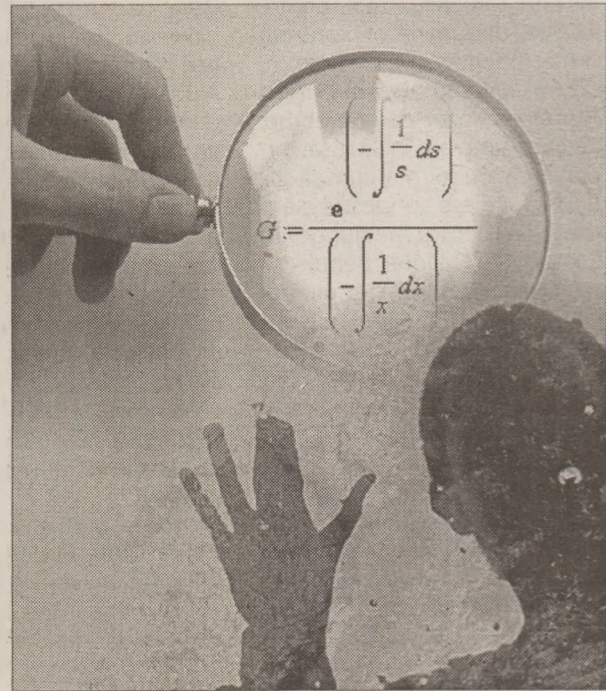
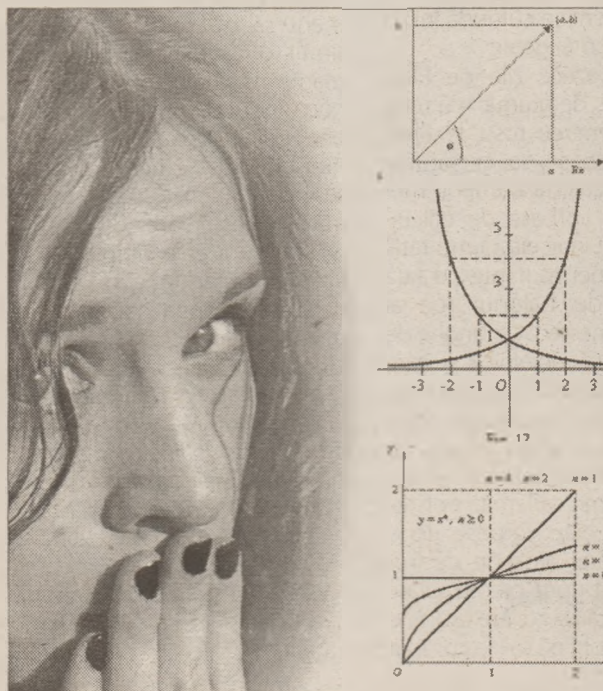
În nominalizatul la Oscar *A Beautiful Mind*, protagonistul – matematicianul John Nash – îi cere viitoarei soții o dovadă concretă a iubirii dintre ei. Ea îi invocă exemplul clasic: „cât de mare e universul?”, „infiniț”, „de unde știi? s-a demonstrat asta?”, „nu... știu pur și simplu”. Fără să știe că o fac și poate pentru că scenariștii au considerat redundante câteva detalii de metamatică (!), într-un film despre un laureat Nobel pentru matematică, cei doi au formulat o *conjectură*.

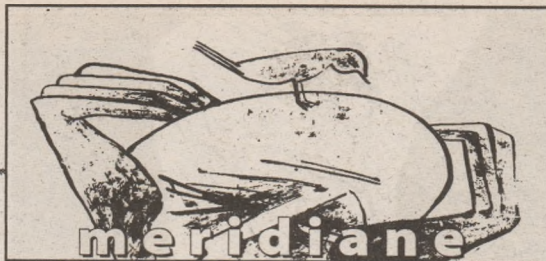
Cea care face subiectul cărții în discuție e una din enigmaticele încă nedesluite ale teoriei numerelor. Matematicianul minor Christian Goldbach, într-o scrisoare, datată 1742, către mult mai înzestratul său mentor, elvețianul Leonard Euler, formulează două conjecturi. Cea de-a doua a fost demonstrată, la mijlocul anilor '30 de un matematician rus, prima, însă, a făcut istorie și i-a adus faima lui Goldbach, care, altminteri, n-ar fi avut nici o șansă să rămână în istoria matematicii. Cea încă nedemonstrată spune că *orice număr par mai mare decât doi e suma a două numere prime*. Perfect adevărat, dar cum demonstrezi acest lucru?

De aici începe cartea lui Doxiadis care înregistrează tumultul interior al unchiului Petros, pornit în căutarea Graalului matematic, personaj ușor schematic, romantic până la exces, îngroșat și puțin previzibil, dar nu mai puțin viu. Acolo unde matematica înaintea cu greu, literatura se strecoară cu ușurință și face lucrurile accesibile și neîncruntate. Ea nu e matematica fadă din lucrările de seminar, nici cea din formule sau scheme complicate, ci un personaj în toată puterea cuvântului care se mișcă spectral printre lucruri, configurând realități paralele. Visele matematicianului consumat de fantezmele pasiunii sale sunt de o mare frumusețe, cu volute stilistice și imagini suprealiste: „De pildă, 65 apărea din oarecare motive ca un gentleman din City, cu melon și umbrelă, mereu în compania lui 13, unul dintre divizorii lui primi, înfățișat ca un spiriduș subțire și iute ca fulgerul; 333 era un grăsan bălos care fura bucăți de mâncare de la gura rudelor sale 222 și 111, iar 8191, număr cunoscut ca «primul lui Marsenne» era invariabil îmbrăcat ca un *gamin* francez, cu o țigară Gauloise ce îi atârna în colțul gurii, în completarea ținutei” (p.125).

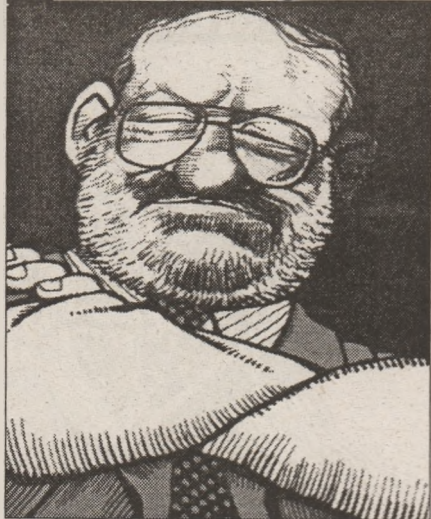
„Marile iubiri se nasc din singurătate”, aflăm într-un punct al cărții și din acel punct realizăm evidența acestei sentințe, și ea imposibil de demonstrat. O conjectură. Rezumatele nu-și au sensul aici pentru că n-ar spune, oricum, suficient. *Unchiul Petros și Conjectura lui Goldbach* e o carte despre poezia matematicii și, dincolo de asta, o carte despre acele sentimente care sunt mai presus de dovezi și de imaginație.

Florina PÎRJOL

Timpul regăsit al lui Eco

● După ce a explorat diverse genuri în precedentele sale romane, de la thriller-ul gotic la povestirea de aventuri, *il professore* Umberto Eco (titularul Catedrei de Semiotică și directorul Școlii superioare de științe umane de la Universitatea din Bologna) a fost tentat să scrie o autobiografie. În cronică pe care Antonio D'Orrico o consacră în "Corriere della Sera" noului roman al lui Eco, *La misteriosa fiamma della regina Loana* (Ed. Bompiani), ni se povestește că, acum câțiva ani, invitat să vorbească la lansarea romanului autobiografic *L'alba di un mundo nuevo* al colegului său Alberto Asor Rosa, semioticianul și-a început discursul cu o propoziție care a șocat asistența "Detest această carte" – a spus el și a explicat de ce: ticălosul de Asor Rosa a povestit ceea ce el însuși voia să scrie: despre copilărie și educația primită în Italia anilor '30-'40, despre fascism, război și rezistență. Fiindcă intenția îi fusese devansată, Eco a găsit o altă soluție: nu o autobiografie, ci povestea unui om născut la începutul anilor '30, care își pierde memoria în urma unui atac cerebral și încearcă să și-o recupereze răsfoind revistele

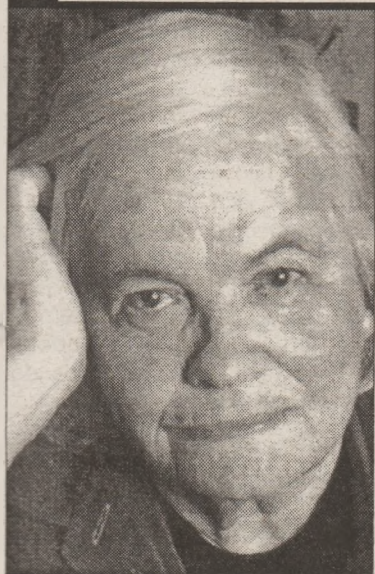
ilustrate, ziarele și cărțile copilăriei sale. Yambo, eroul amnezic din noul roman al lui Eco, se întoarce în casa părintească și își petrece zilele într-un pod labirintic în care se păstrează ziare, reviste și cărți ale bunicului și mamei sale, plăci de patefon din epocă, albume cu benzi desenate, manuale școlare și afișe de propagandă din deceniul IV al secolului XX. Eco însuși a adunat de la anticari, colecționari și de pe Internet tot acest material, cu care a și ilustrat *Flacăra misterioasă a reginei Loana*, o carte cu poze, precum cele preferate în copilărie. Împrumutându-și memoria (care e a unei întregi generații) uitucului Yambo, semioticianul înfățișează eul divizat de o educație schizofrenă al acelor copii: pe de o parte, ei descopereau în benzile desenate americane cu Mickey Mouse, Flash Gordon, Cino și Franco, Omul mascat – valorile libertății, pe de alta, scriau compuneri îmbibate de idei fasciste și erau gata să moară pentru patrie. Efortul lui Yambo de a-și recupera memoria evenimentială și afectivă îl duce la un nou atac cerebral. Specialist în cultură populară și în mass-media, Umberto Eco a folosit stratagema amneziei pentru a povesti anii de formare ai generației sale într-o perioadă istorică tulbură. Stilul romanului e extrem de atractiv. În imagine, un desen de Ferres, reprodus din "El Periódico de Catalunya".

Mikis Theodorakis, antisemit

● Virulentul editorialist al publicației ateniene „To Vima”, Richard Someritis, a stigmatizat antisemitismul și xenofobia anumitor greci, arătând în special către celebrul compozitor Mikis Theodorakis, pe care nu ezită să-l numească „acest mort-viu al culturii naționale”. Într-o intervenție referitoare la Orientul Mijlociu, compozitorul, care e un susținător fervent al cauzei palestiniene, și-a afirmat opinia că „evreii sînt la rădăcina răului”. Denigrînd colectiv poporul evreu și admitînd tacit acțiunile extremiste ale organizațiilor teroriste palestiniene, Mikis Theodorakis a fost apoi constrîns să prezinte scuze publice pentru acest „derapaj”. „Cel mai grav – scrie Someritis – e că nici unul din miniștri sau din personalitățile prezente atunci cînd Theodorakis și-a ținut tirada grețosă nu a reacționat. Nu ignor că astfel de «derapaje» există și în alte țări europene sau din restul lumii, dar cu o diferență majoră: asemenea comportamente provoacă reacții sociale imediate, importante și impozante. Prin alte locuri, societatea se neliniștește și intelectualii se mobilizează. În Grecia, nu. Pînă cînd?”

Premiul Literelor Olandeze

● Scriitoarea olandeză Hella Haasse, în vîrstă de 86 de ani, a fost recompensată cu cel mai prestigios premiu literar din țara sa pentru „valoarea artistică și umană a întregii sale opere”. Premiul Literelor Olandeze (atribuit anterior, între alții, lui Willem Frederik Hermans, Harry Mulish și Gerard Reve) ajunge tîrziu la autoarea a 70 de titluri – romane, piese de teatru și eseuri – traduse în multe limbi cu succes, în special în Franța, Germania și în zona lingvistică anglofonă. Născută în Indonezia și stabilită în Olanda la 20 de ani, Hella Haasse și-a consacrat întreaga viață scrisului,

devenind celebră mai ales ca autoare de romane istorice: *Un gust de migdale amare* (care descrie o zi din Roma secolului V, ziua procesului intentat poetului Claudius Claudianus), *Recalcitranta, Stăpînia ceaiului*, dar și de ficțiuni cu inspirație autobiografică, precum *A ochi lebedele* sau *Lanțul de chei* (care a obținut în 2003 Publicatieprijs – premiul publicului). Trăind departe de tumultul și vanitățile lumii literare, în casa ei din Amsterdam, venerabila scriitoare continuă să lucreze, declarînd că atîta timp cît cititorii îi doresc scrierile, n-are de gînd să iasă la pensie.

Generalul Márquez

● Bunicul lui Gabriel García Márquez, care i-a inspirat personajul uneia din primele lui povestiri, *Colonelului nu are cine să-i scrie*, va deveni poate general la 70 de ani după moarte. Un grup de admiratori columbieni ai scriitorului a făcut o acțiune în Justiție pentru a i se acorda gradul de general post-mortem lui Nicolas Márquez, erou al războiului civil din Columbia, care a așteptat toată viața să fie făcut colonel (la gradul de general nici nu îndrăznește să viseze).

Scriitori americani în campanie

● Salman Rushdie, președintele secției americane a PEN Clubului, a organizat, sub genericul Stare de urgență, o reuniune destinată să apere libertatea de expresie în SUA, pe care o consideră amenințată de măsurile luate de administrația Bush după 11 septembrie 2001. Cincisprezece scriitori, între care Paul Auster, Russel Banks, Don DeLillo, Laurie Anderson, Eve Ensler i s-au alăturat în fața unei săli arhipline, susținînd că legile adoptate împotriva terorismului nu justifică actele de cenzură și aduc prejudicii libertății de exprimare și respectului vieții private. Tot în același sens, 150 de scriitori cunoscuți au colaborat la un volum cu titlul *Viitorul Dicționar al Americii* (Ed. McSweeney's), în care inventează noțiuni noi sau le redefinesc pe cele vechi, din perspectiva „bushismului”. Întrebat de „Le Monde” dacă George W. Bush constituie o amenințare pentru democrația americană, Paul Auster a răspuns: „Cred că azi trebuie să redefinim ce înseamnă să fii american. Americanii în general, nu doar artiștii, simt că sîntem pe cale să ne pierdem țara. Ceva din spiritul acestei țări a fost confiscat de o facțiune de extrema dreaptă, care nu crede în democrație. În Statele Unite, dincolo de divergențele între democrați și republicani, a existat întotdeauna o viziune comună a Americii, o încredere în Constituție, un respect pentru lege și pentru cîteva principii fundamentale. Dacă prierdem aceste lucruri care ne uneau și care au atras către țara noastră oameni din toată lumea, nu le vom mai regăsi.”

Iliada – SF

● După ce a încercat (se pare că nu cu prea mult succes) și alte genuri, precum romanul polițist, scriitorul american Dan Simmons a revenit la SF cu un proiect ambițios, rescrierea *Iliadei* în cheie științifico-fantastică, și a reușit: romanul *Ilium* e considerat un eveniment editorial în SUA și a fost repede tradus și în Franța, la Ed. Laffont. Scriitorul își ia însă o distanță speculativă față de Homer: personajul principal e un profesor universitar din sec XX, ales de zeii greci pentru a verifica exactitatea epopeii. Mai mult, el primește din partea Afroditei o misiune specială, care poate schimba cursul istoriei. În paralel, două „Inteligențe Artificiale” foarte cultivate (ele dizertează despre Shakespeare și Proust) sînt trimise pe Marte, în timp ce pe Terra un mic grup de ultime ființe umane încearcă să salveze specia. Dan Simmons țese cu multă abilitate narativă firele acestor trei intrigi ce sfîrșesc prin a se contopi. *Ilium* – scrie critica franceză – e o carte pe cît de pasionantă, pe atît de bine scrisă, conjugînd moștenirea lui Robert Louis Stevenson cu aceea a lui Henry James.

Pe scurt

● După doi ani de pregătiri, Lars von Trier a renunțat la proiectul de a monta în 2006, la Bayreuth, *Inelul Nibelungilor* de Richard Wagner. Novice în materie, cineastul a mărturisit că eforturile de realizare a acestui spectacol de operă „îi depășesc puterile”.

● Fostul ministru francez Jack Lang va lansa în octombrie o nouă carte: biografia lui Nelson Mandela, publicată la Ed. Perrin. Precedentele volume apărute sub semnătura lui sînt tot biografii: a lui François I și a lui Lorenzo Magnificul.

● „Forbes” a făcut socoteala cîștigurilor scriitoarei J. K. Rowling de pe urma celor cinci volume *Harry Potter*, vîndute în 250 de milioane de exemplare, fără a mai socoti adaptările cinematografice și produsele derivate: un miliard de dolari. Este primul autor în viață care cîștigă o asemenea avere de pe urma cărților sale.

● După ce și-a ecranizat propriul roman *Balzac și micuța croitoreasă chineză* (tradus și la noi, în colecția „Biblioteca Polirom”), scriitorul și cineastul Dai Sijie a terminat un scenariu intitulat... *Fiica botanistului chinez*.

post-restant de Constanța Buzea

Si buruienile sunt îngeri, din firea lor hrănace florile-apar spectaculoase, mari, în miezul lor râvnit de fluturi și albine izvorul mierii se îmbibă de aceeași rouă, ca grâul, ca floarea viei și ca floarea pinului. Nu sunt nici

hâde, nici viclene, ci numai tenace în a supraviețui. Ele fac miriștea frumoasă, și marginile drumului, terasamentele fierbinți umanizate sunt în plină vară de movul iute și de galbenul amețitor. Sălbăticia lor mie îmi place și-o las acolo unde umbre prefigurează măști cumplite, unde mișcarea lor elastică apare ca un film horror. Și îngerii „cu zulufii aurii” și ochi neapărat „albaștri”, ce ies „în cerdacul cerului”, încremenind „cu un deget pe buze”, inventariați de dvs. între cele frumoase ale lumii, și buruienile „viclene”, așezate într-o altă ierarhie, și ele sunt, cum toate sunt, capabile de un bine evident, dar și de un bine subtil, la care suntem chemați să meditam. Versurile dvs. sunt curate, simple, în doar două dimensiuni vizuale, cu un discurs acceptabil, chiar dacă foarte puțin desuet, expirat, copilăros. Ceea ce scrieți e un amplu pastel în care omul vine simplificând lumea cu sentimentele lui „nepereche”. Locul comun predomină, sentimentalismul nu deranjează, fericirea de a scrie – nealterată de peripețiile originalității. (Lucia Dacu, Tg. Mureș) ✉ Câte treburile au îngerii în cer și pe pământ, ca slujitori ai Creatorului, se pare că încă nu știți. În viziunea dvs., ei se plictisesc „de-atâta eternitate” și „năpârlesc”! S-ar putea ca poezia să vă reușească deplin abia după ce, lângă talentul pe care-l aveți, o să așezați și alte lecturi decât cele de până acum. Lângă intuiția care nu vă lipsește dar nici nu vă prisosește, sentimentul îndoielii de sine, și un vocabular bogat, bine selectat. Situația se illustrează oarecum într-un poem al dvs. cu titlu comod, lipsit de grație: „de-atâta fericire alcoolică/ am ajuns, în sfârșit/ corupător de muze minore/ rupător de sigilii sacre/ și virginități în seraiul/ poemelor ajunse la pubertate...”. De-atâta abținere băhică/ ai devenit, în fine/ corupt de muze adulterine/ fără vigoare și peceti/ un nimeni de geniu/ evadat dintre poezi... (De-atâta) Poemul care vă dă măsura în acest moment: „Mă las otrăvit filă cu filă/ ucis lent cu cerneală/ picur din mine ca din sedilă -/ amestec de alb și negreală// Mor sub mazăga unui veac defunct/ asasinat cu verbe și substantive -/ soldat lepădat de pământ/ victimă a păcii posesive// Evadat din împietrirea vulgară/ pui de moarte tocmită de sus/ În lăuntru meu, de fapt un afară/ așteaptă un veșnic apus! (Un afară) Alte ipostaze, „captiv în lacrimile unui călău”, „sătui de săruri montane”, ca „înger de sacrificiu” sau ca unul din „soldații de teracotă” luându-și „zborul războinic din cuibul somnului de veci”, însă și jocuri riscante de cuvinte, de un gust

ușor îndoielnic, cu grad mare de perisabilitate. Dar, cine știe cum evoluează dezgustul lumii! Citez finalul din *Presa apoi*. „În mine, la ceas de culcare/ de-atunci își află loc/ de-apus și parcare/ adverb de foc/ și tăceri seculare” sau din *Dintre noi*. „Între noi doi/ eu însumi și eu/ este un drum/ o linie de credință/ un apoi/ un acum/ o neputință/ și un etern/ Dumnezeu!”. Textele sunt scrise acum doi ani? Nimic nu mă face să cred că între timp ați scris altfel decât atunci. Aș mai fi transcris, la urmă, *Fluturariul*, cu care s-ar închide perfect cerul. Prefer însă distihul de final la *Ultima idee*, ca să ne păstrăm în notă optimistă: „Se poate spera nemărginit/ și-i permisă admirația”. (Radu Ioniță, București) ✉ Scrieți de-o viață, încă din copilărie, și până acum, când, pensionar fiind, vă amintiți cu drag un premiu acordat de *România literară*, prin 1984. Recunoașteți că ați întrerupt uneori această frumoasă activitate care s-a concretizat până acum în 3 cărți de poezie și un eseu pe o temă biblică. Ineditele pe care ni le trimiteți fac parte din *Ferestrele Împărăției*, carte care așteaptă, alături de alte câteva manuscrise, în memoria calculatorului. Să transcriu un fragment din amplul poem gândit în termenii Facerii, sub un motto aproximativ: *Apoi a fost o seară și a fost o dimineață*. „Ca de la întrebare la întrebare/ între noi doi acum/ și de ce am tăcut de strigau pietrele pieptului/ ajutor, ajutor m-a luat iubirea/ eu nu mai știu vadul vama/ eu am trecut deja de la întrebare/ la întrebare/ ca vulturul din pisc în pisc// acolo e lumina e răspunsul/ acolo sunt îngeri comestibili potabili/ lapte și miere/ de și se face sufletul alb ca o iarnă/ acolo da/ fanfara crenelurilor lumii a amuțit/ și veghezi din aripi ca un răsărit/ hai cu mine să vezi/ numai să vezi/ hai cu mine// dacă nu/ amintirea va fierbe va fermenta/ în largul goletelor serii/ evaporare de fiecare/ ca un poet aruncător/ cu mere coapte prea coapte putrede/ eram/ și Dumnezeu îmi povestea/ mormântul pe dinăuntru/ iar eu trist ca testele grilă” (xxx): „știu/ cu pleava căpătâi/ unitate de măsură/ în volbura zidului// căderea se poate opri dacă și numai dacă/ El pune rana ca o plasă/ la circ sub trapez/ sub saltul mortal/ nu departe de gadara/ pe malul lacului nu departe// și visul ca o incantație/ în pulberi vechi de secole/ pulsând încă sub tălșul/ fatal fetal triumfal/ moli-ma poeziilor precupeților/ sau a fetelor de măritat/ și visul nicicând și neputincios// nu văd decât străveziu/ fără emoție fără spaimă/ și când mă rog săngerez din tot stresul/ hemoragia duhului smerit/ mir loțiune de Hristos/ în adâncul priceperii/ război crâncen universal/ când mă rog sap tranșee în cer/ și vine ploaia ucide ba.../ aprinde jertfa profete ilie/ știu”, unde găsim multe și de toate puse laolaltă, cu dramatismul credinciosului dar și a răzbnătorului, într-un peisaj puțin cam prea aglomerat, tulburat poate de fervoarea cu care vă mărturișiți. (Ionatar Piroșca, Brăila) ■

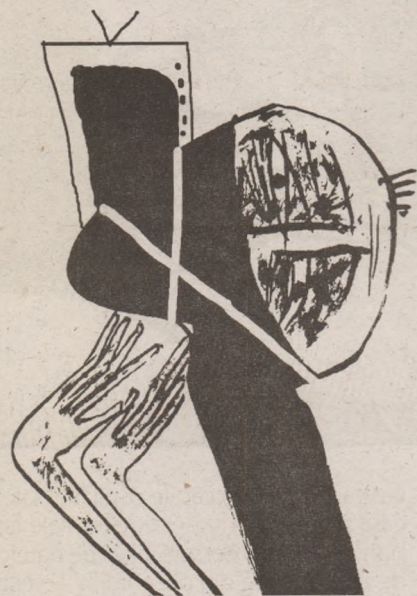
Un dispozitiv secret declanșează în noi, uneori greu explicabil, o stare de liniște, chiar de bună dispoziție. Stai la televizor, privești vreo emisiune insipidă anunțată cu optimism și veselie zile în șir, din care nu pricepi mare lucru, și te trezești din senin că simți nevoia să fii iertător cu toată lumea, să-ți îmbrățișezi cu efuziune colegul care te-a săpat ani de zile pentru ca funcția ta să fie ocupată de stră-stră-strănepoată-sa din provincie – o frumusețe natural-rustică pentru care nevastă-sa l-a otânjit vreo câteva peste spate amenințându-l cu părăsirea căminului, și cultural, după o horă duminicală, dar și conjugal...; apoi, parcă-începi să înțelegi ceva din emisiunea „Dandanaua” de la B1 Tv și să fii de acord, chiar cu o fărâma de entuziasm, că reînnoirea limbii române cu produsul lingvistic *oamene* (=fete tinere, femei în general), rostit acolo, era mai mult decât necesar; iar cu ocazia unor asemenea trăiri, nu e greu deloc să crezi cu sinceritate că lamentabilul nu e joacă de copii, ci efectul unor eforturi supraomenești circumscrise frumos, uman și perfect în idiomul „99 % transpirație – 1% inspirație” (v.meciul România-Macedonia, unde elevii generalului la „arma” fotbal au ținut *falangei macedonene*) cursul *Ce trebuie să facem și cum trebuie să acționăm pentru a deveni lamentabili...*, precum și altele. Însă, respectiva stare, dacă mai este alimentată între timp, adesea fără vrerea noastră, cu noi elemente ajutătoare, poate avea longevitate chiar după ce cădem istoviți în brațele lui Morfeu... Este contextul în care, doar cu câteva zile în urmă, victimă a acestei stări, prietenul Haralampy mi-a povestit că a visat într-o noapte – mă rog, zice el că poate și din cauza unei excursii la munte, în județul Harghita – a visat, așadar, ca doamna deputat Mona Muscă era șefă de ocol silvic în satul Hodoșa din județul respectiv, că avea o mulțime de slujitori-corhăntori care transformau mii de metri cubi de păduri în locuri cu verdeață și cu cioturi rânjind sfidătoare către uluirea și scrâșnirea de dinți a localnicilor.

-O *nebuneală* întreagă, mi-a zis el speriat – oare ce dracu’ să însemne?

-Nimic, i-am zis. Stai liniștit – e din cauza caniculei și rarefierii ozonului, coroborate și cu faptul că ai trăit prea adânc pregătirile pentru alegeri în PSD, deși, la tine, ca psiholog, ar trebui ca manifestările de acest gen să fie mai rare și fără prelungiri nocturne...

-Alegerile din PSD?, a tresărit el, să știi că e un motiv vânos pentru a avea o stare de certă reazăzare a lucrurilor pe un făgaș normal... Trebuie să ne obișnuim, fiindcă, dragu’ *mieu*, după cum ne-au convins toate televiziunile, procentul participării la vot a fost de domeniul trecutului socialist când alegerile erau atât de democratice și de transparente, încât știam încă din ziua precedentă, sau cu un an-doi înainte rezultatul de 99,9 %, restul fiind buletine de vot deteriorate, motiv pentru care câțiva *peceriști* erau sancționați exem-

cronica tv

Voie bună și alegeri în P.S.D.

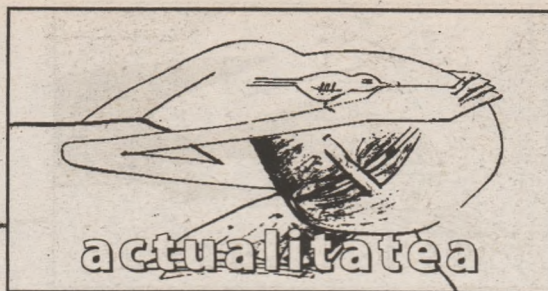
plar pe linie de partid... N-ai văzut? Ca și atunci, candidații au fost rumeni din cauza emoției și veseli din cauza perspectivei; ca și în lumea comunismului de-atunci, lumea pesedismului de-acum se înghesuia cu conștiinciozitate să-și dea votul pentru partid și pentru țară... Drept că ici-colo se mai auzeau scrâșniri de dinți ale lipsiților de pe liste, ale unor obișnuiți să doarmă în condițiile vitrege ale Parlamentului, însă domnul Adrian Năstase părea a-l fi prins curentul la Cornu, așa că i-a cam lăsat scrâșnind singuri, sau să-și dea demisia *in corpore barosano* „pe motive de frustrare – cum a fost la Vânu Mare...”

-Vezi-vezi, l-am atenționat, că o apucăm pe calea lirismelor și dăm de domnul senator Adrian Păunescu candidând candid pentru ținutul Hunedoarei, pe baza principiului că oricât ar fi pâinea de rea, tot mai bună-i în casa socriilor de la Certej-Săcărâmb...

-Nu găsesc rima aici, zice cu superioritate Haralampy trăgând cu ochiul și urechea la Antena 1 unde, la meciul Universitatea Craiova – Poli Iași, comentatorul tocmai zice: „*Arbitrul Marian Salomir se duce la banca tehnică a Oțelului și-i atrage atenția antrenorului Vasile Simionăș...*” Problema e că, dacă află Sorin Cârțu care, oricum, e cam la baionete cu conducerea Clubului „Oțelul”, acesta va avea un plus de supărare și nu se face...

Dumitru HURUBĂ

”Cornel Dinu, *Opere alese, filozofice și sportive, ediția princeps din seara zilei de 4 septembrie 2004, TVR 1.*

voci din public

Stimate domnule Manolescu,

În numărul 31 al revistei din 11-17 aug. a.c., am citit o precizare, la pagina 3. Habar n-am cine este domnul Const. Teodorescu, la care nota se referă, însă nu cred că tăcerea este de aur întotdeauna. Eu una sunt siderată de tupeul minciunii, mă revoltă limbușia proștilor care țin cu tot dinadinsul să iasă în față și cite altele. Am decis deci de mult să nu mai tac, pentru că tocmai pe tăcere se mizează.

Sîmbătă 18 nov. 1989, un grup de români de la Zürich au decis să iasă în stradă și să demonstreze contra „ultimului bastion de dictatură din Europa”. Astfel de demonstrații au avut mai peste tot loc, aveam să aflăm, demonstrații care au anticipat „evenimentele din decembrie” (mă amuză termenul). Nu ne cunoșteam între noi decât vag sau aproape de loc, deci nu a fost nimic conspirativ. În ritmul în care se lucrează în occident, nimeni nu are timp de organizații-conspirații.

Demonstrația noastră a avut un traseu precis și a fost aprobată de autorități (altfel nu se putea ține). La un moment dat, pe Bahnhofstrasse, în fața statuii lui Pestalozzi au apărut un grup de 5-6 derbedei, căci așa s-au comportat – ca derbedei, care au început să urle că nu ne iubim țara, că suntem legionari,

că vom da noi de dracu’. Ne-au agresat, ne-au rupt manifestele. Poliția care în acest gen de manifestații este întotdeauna vigilentă a intervenit imediat. Pe doi, trei i-am recunoscut cu toții: lucrau la biroul TAROM-ului care se afla întimplător la câteva sute de metri.

Personal înlemnisem! Era pentru prima dată cînd luam parte benevol la o demonstrație și nu făcusem niciodată parte din vreun partid. *Nimeni* din familia mea nu fusese legionar, eu cu atît mai puțin, născîndu-mă în 1949. Asemenea procese de intenție au fost intentate multor români din exil, considerați de comuniști „trădători de țară” pentru că au sprijinit ideea de libertate și democrație în România. Am devenit cu timpul români de categoria a doua...

În arhivele televiziunii elvețiene există un reportaj al acestor evenimente, o mărturie de solidaritate, o parte filmat în casa mea.

Este bine să nu uităm și să învățăm să vorbim cînd și cum trebuie.

Cu multă admirație pentru publicația „România literară”, pe care o aștept cu plăcere ca întotdeauna... miercurea la zece fix,

Gabriela BAICU-CERKEZ,

medic

27. aug. 2004, Zürich

Stimate domnule director,

Vă rog să publicați în numărul 33 a.c. al *României literare* următorul drept la replică:

În numărul 32 a.c. al „României literare”, *Cronicarul* își anunță cititorii că revista primise un articol de la mine și, cînd „erau pe punctul” de a-l publica, au descoperit („cu spaimă”, zice *Cronicarul*) că acesta fusese expediat și la *Observatorul cultural*, unde a și apărut. Iată comentariul final: „Oricum, dorința dlui Andreescu de a se vedea în două (atâtea știm noi) reviste în același timp ni se pare a nu fi tocmai corectă deontologic.”

Ceea ce fidelul cititor al *României literare* nu a aflat însă de la *Cronica* este că redactorul-șef al revistei primise de la mine scrisoarea din care citez: „Vă propun, ca urmare, articolul pe care îl găsiți atașat. Vă rog să îmi trimiteți un scurt semnal, dacă materialul trimis interesează revista, ori nu.”

Or, un gest elementar de politețe este ca la primirea scrisorii, adresantul să confirme primirea. Faptul că i se ceruse în mod explicit un răspuns îl obliga pe cel în cauză o dată în plus. Iar faptul că nu este vorba despre doi corespondenți oarecare, ci de comunicarea dintre un autor și o revistă pune încă o povară pe umerii redactorului-șef, a cărui obligație morală și administrativă era să regleze situația cu autorul. Evident, neprimind nici un răspuns, am trimis textul, așa cum este firesc, unei alte reviste. În loc să se gîndească la lipsa de eleganță a celor care reprezintă instituția, *Cronicarul* găsește cu cale să facă bășcălie anunțînd „dorința” mea de a publica în mai multe reviste. Nu numai că un astfel de comentariu este jos, dar fiind atît de fără obiect, este și complet lipsit de umor.

Gabriel ANDREESCU

Nr. Am citit în *Observatorul cultural* dlui Andreescu în săptămîna în care l-am primit la redacție. Altfel spus, nici n-am apucat să schițăm un răspuns de acceptare sau de refuz. Ne întrebăm ce se întîmpla dacă, neremarcînd publicarea în revista dlui Lefter, îl publicăm și noi.

la microscop de Cristian Teodorescu

Cămașa morții la second hand

Gigi Becali, șef de partid, mărturisea de curînd la un post de televiziune că lui îi plac legionarii. Întrebat dacă îi place și antisemitismul acestora, șeful Partidului Noua Generație s-a grăbit să spună că el n-are nimic cu evreii. De ce a zis el că vrea o Românie ca soarele pe cer – slogan legionar? Că i-a plăcut cum sună. Ca să nu-și închipuie nimeni că el se vrea continuatorul legionarilor, Becali a mai zis că s-a terminat cu ei. Meritul lor în ochii lui Becali? „Erau patrioți!”

M-am gîndit că după emisiunea de la Realitatea TV, vreunul dintre consilierii lui Becali, mai știutor de carte decît patronul PNG, îi va povesti acestuia ce au făcut legionarii în România. De la asasinatelor politice, la asasinarea evreilor pentru vina că erau evrei. Civili neînarmați ale căror cadavre au fost batjocorite la abator de „patrioții” admirați de Becali. Legionarii n-au suflat un cuvînt împotriva Diktatului de la Viena prin care României i s-a răpit Transilvania, avînd un comportament politic de coloana a cincea a lui Hitler, la noi în țară. În scurta perioadă cît s-au aflat la putere împreună cu Antonescu, „patrioții” au haotizat România, dornici să o mulgă în folosul partidului, dar mai ales spre beneficiul personal al „camarazilor”.

Așa-numitul divorț dintre codreniștii „morali” și simiștii „trădători ai idealurilor Căpitanului”, divorț despre care se mai vorbește și azi, ar fi avut relevanță dacă s-ar fi produs în timpul guvernării legionare, nu după ce Antonescu s-a descotorosit de ei. Iar ideologic era codrenismul altfel decît simismul? Nici măcar în somn! Asasinatelor politice au început sub Zelea Codreanu, inclusiv asasinarea disidenților din partid: cazul lui Stelescu, ucis în spital fiindcă și-a permis să nu mai fie de acord cu ideile Căpitanului. Antisemitismul codreniștilor nu a ajuns la manifestări atroce, dar exista ca atare și se manifesta din ce în ce mai agresiv. După cum se știe, printre susținătorii fanatici ai lui Zelea Codreanu s-au aflat și aromâni. Nu știu pe ce filieră a ajuns Gigi Becali admirator al legionarilor, dar nu m-ar mira să aflu că asta i se trage de la descendenții aromânilor codreniști. Fiindcă Becali pare a fi suporterul lui Zelea Codreanu din surse ca să zic așa rapsodice.

Săptămîna trecută, însă, unul dintre locotenenții lui Gigi Becali, din județul Mureș, a anunțat că PNG va face donații pentru cultele din România, dar nu și pentru evrei. Omul lui Becali a dat și o explicație, citată de presă, a acestei selectivități: evreii sunt isteți și s-au infiltrat peste tot, pînă și în partidul lui CVTudor.

Asta e o mîndrie antisemită, urmîrind provocarea unei atitudini antisemite. Cum adică evreii s-au infiltrat? Sunt ei cumva cetățeni ai României care trebuie ținuti la index? N-au aceleași drepturi ca oricine?

Mă întindesc că s-a dus la Gigi Becali vreunul dintre reprezentanții tot mai puștinilor evrei din România pentru a-i cere ceva. N-am auzit nici ca din partea celorlalte culte să se fi făcut coadă la ușa lui Becali. Așa că acest anunț trebuie citit ca un mesaj politic: le dăm tuturor, nu și evreilor. Cineva încerca să-mi explice că Gigi Becali e un fel de analfabet politic și că, de fapt, habar n-are ce spune. Nu-i așa. Pe același șef al PNG l-am auzit la un alt post de televiziune spunînd că i-ar fi spus lui cineva „care e părintele tuturor comentatorilor și analiștilor politici din România, Ilie Bădescu”, un lucru. Că prin ceea ce face el, Becali, a îmbrăcat cămașa morții.

Aceeași cămașă a mai fost purtată de cineva, pînă nu demult. CVTudor a renunțat, chipurile, la ea din rațiuni politice. Gigi Becali, care trage să intre în parlament, n-a ezitat s-o îmbrace la mîna a doua. ■

EDITURA PARALELA 45

APARIȚII ÎN COLECȚIA PROXIMA

BELETRISTICĂ

Miodrag Bulatović
amantul morții

format 14 x 20, 132 p., 81.750 lei

Milorad Pavić
partea lăuntrică
a vîntului

format 14 x 20, 146 p., 98.100 lei

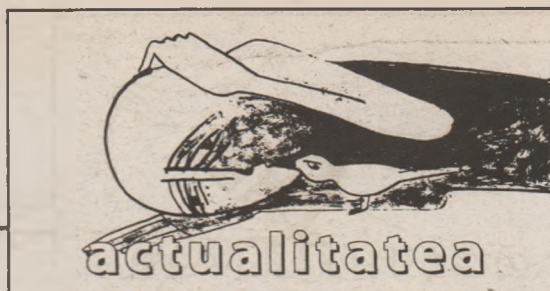
COMENZI LA:

tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492

e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro

Pentru detalii vizitați:

www.edituraparelela45.ro

Spectator ca la teatru...

În **ZIARUL DE DUMINICĂ** și, într-o reluare cu sarcasmele de rigoare din *Academia „Căpăvențu”* nr. 35, am citit câteva stupeficante mărturisiri ale dlui Virgil Tănase. Cum care V.T.? L-ați uitat pe transfugul din România ceaușistă stabilit în Franța și care a dispărut o vreme, amestecat într-o afacere de spionaj, spre a se afla că a fost „protejat” de D.S.T., pentru care, se pare, lucra, ca să nu cadă în mâinile Securității, cu care nu se știe cum se pusese rău după ce stătuse bine? Echivocurile din fraza de mai sus provin direct de la sursa lor principală: o cârtică publicată la Paris de către dl V.T., după reparația lui spectaculoasă ca o teleportare, în care, ca într-o parabolă din secolul XVIII, firește francez, autorul își relatează pătaniile într-un stil ironic-ambiguu din care fiecare cititor înțelegea ce voia. După 1989, rămas în Franța, romancierul de duzină care visase cândva să fie „mai Cehov decât Cehov, mai Caragiale decât Caragiale, mai Balzac decât Balzac” (conform spuselor proprii din interviul acordat *Ziarului de duminică*), a fost numit într-o importantă funcție culturală în care reprezenta România. Funcție în care se află și astăzi. Și de la înălțimea căreia declară, moral, că „România a luat drumul prăbușirii culturale”, care este „cel al căderii în capitalism”. După 1989, desigur. Așadar cel care conduce principala instituție culturală românească din Franța e de părere că în comunism se făcea mai mult pentru cultură decât în epoca actuală. Chiar de ar fi așa, dl V.T. trebuia mai întâi să-și prezinte demisia din funcție înainte de a o spune. Să trecem. Dl V.T. merge mai departe pe calea aceasta, bine cunoscută, a mușcării mîinii care te hrănește, declarînd că, dacă în regimul trecut, existau propagandă și minciună, spectacolul de teatru era, cel puțin, unul de calitate, în vreme ce azi ține de „teatrul prost”. De vină este capitalismul pe care-l construiesc în România liderii puterii de acum. Nostalgia dlui V.T. sînt un drept sacru al dlui V.T., tot așa cum antiamericanismul dlui Eugen Mihăescu, pe cînd reprezenta la UNESCO o Romînie foarte proamericană, era dreptul dlui E.M. Singura observație pe care astfel de opinii o îndrituiesc este că nu te obligă nimeni să reprezînți în lume o cultură pe care nu dai doi bani. Cît despre onoarea care i-ar obliga pe înși ca V.T. și E.M. să le comunice direct, nu prin interviuri în ziare, celor care i-au numit în funcție disprețul lor desăvîrșit *n'en parlons plus*.

● În august s-au împlinit 40 de ani de la primul număr al **ATENEULUI** băcăuan, avîndu-l ca prim conducător pe poetul Radu Cîrneac și trecut apoi prin mîinile precepte ale unor redactori și redactori-șefi ca George Genoiu, Const. Călin, G. Bălăiță, Ovidiu Genaru, V. Sabin, Ioan Adam sau Carmen Mihalache. Numărul 8 al publicației este, anul acesta, consacrat bilanțului celor patru decenii de existență. Mărturisirilor emoționante, le-am fi adăugat un istoric al revistei. Acela din *Dicționarul Hanganu* e plin de omisiuni și de erori. Imaginea primei pagini din numărul 8 pe care o puteți vedea în chenarul nostru e o

fototecă tulburătoare. Uitați-vă bine la figurile celor trecuți pe la *Ateneu*, dintre care mulți nu mai sînt.

Tineri critici despre tineri prozatori

Din Vancouver, Canada, ne sosește numărul 8 din august 2004 al revistei **ATHENEUM**, o publicație a românilor din British Columbia, condusă de dl Gheorghe Bogdan. Mulțumim pentru expediere și promitem să citim numărul cu pricina, ca și pe cele pe care le vom mai primi. ● În **TIMPUL** de la Iași (nr. 7-8), o temă recurentă pare să fie disputa elitiști-antielitiști, declanșată de cartea lui Sorin Adam Matei, continuată în diverse locuri de înșiși protagoniștii satirei lipsite de idei și de haz a lui Matei și trasă pe margini de unii și alții mai mult sau mai puțin neimplicați în toată povestea. Recenzia dnei Gabriela Gavril la *Boierii minții* este interesantă. Deși cartea nu merita nici

atîta exces de stimă, nici atîta dispreț cît i s-a arătat: e o bilbioală intelectuală de toată frumusețea. Marginalii de care vorbeam sînt, în numărul cu pricina din *Timpul*, etemul și fascinantul domn Gabriel Andreescu și dl Valentin Protopopescu. Luînd-o în ordinea inversă menționării, dl V. P., care a fost pomenit de un comentator în contextul polemicii, se simte obligat la o replică întinsă pe două pagini de revistă, valorînd adică vreo 25.000 de semne. Ideea ar fi că de ce i-a zis dl Dan C. Mihăilescu *arendaș al minții*. Boier, treacă-meargă, dar arendaș? Și, uite așa, dl V.P. se chină, luînd *ad litteram* expresia, să ne convingă că n-a fost niciodată arendașul nimănui. Mai trist e cazul dlui Gabriel Andreescu. După ce pune laolaltă două încălcări ale unor reguli foarte diferite între ele (una, faptul că dl Liiceanu fuma în sala de la G.D.S., deși tocmai se votase interzicerea fumatului, și a doua, decizia dlui Pleșu și Dinescu de a candida la CNSAS deși fuseseră membri PCR), dl G.A. ne informează ritos că dl Liiceanu n-a avut nici

un drept să conteste decizia celor doi și, mai ales, felul dur în care a făcut-o, de vreme ce a continuat să fumeze la GDS. Amestecînd derizoriul cu seriosul, fără însă a simți deosebirea de nivel, ca mai în toate textele, dl G.A. reușește performanța de a transforma o problemă reală într-un fel de denunț public al incalificabililor săi colegi de grup pentru dialog social, numiții Liiceanu și Pleșu. ● Numărul din 20 august al revistei **ORIZON** conține, pe lîngă o foarte frumoasă conferință despre lumea lui Dante datorată dlui H. R. Patapievic și, tot așa, pe lîngă un amplu studiu semnat de Gabriel H. Decuble și consacrat dlui Paul Miron, o anchetă printre criticii tineri despre tinerii prozatori debutanți sau publicați cu o două carte, dar oarecum grupat, de Editura Polirom. Ce e remarcabil în mai toate răspunsurile este felul nuanțat în care tinerii critici își apreciază tinerii colegi. Aproape nu este răspuns în care să nu se facă invitația la nuanță. ● Din editorialul dlui Tudor Cristea, **LITERE**, nr. 7, despre comemorarea lui Ștefan cel Mare: „...Festivismul exagerat, al cărui gust ne-a intrat în suflet ca un tatuaj îndelung bătut pe o piele tăbăcită, a fost la el acasă... Mai mult decît atît, inflexiunile vechilor spectacole integrate festivalului «Cîntarea României» s-au făcut auzite destul de clar, stîrnindu-le, probabil, dulci nostalgii unora, reactivîndu-le vechi coșmaruri altora. Ritmuri și voci exersate în encomiastica bine dirijată în anii comunismului au fost puse la lucru, fără a fi măcar reciclate. S-a apelat, desigur, la vechii maeștri de ceremonii, călîți în focul organizării spectacolelor omagiale...”

Cronica

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cecuri la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundației „România literară”, București, of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. RO87BRDE445-SV11989444450 (USD) și RO87BRDE445-SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare - Groupe Société Générale, Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.